

PROGRAMACIÓN

DIDÁCTICA

1º ESO

RELIXIÓN CATÓLICA

CURSO 19-20

Xefa de departamento e Profesora:
Rebeca Álvarez Domínguez

ÍNDICE:

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	3
B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.....	3
C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO.....	12
D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE	14
E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA.....	16
F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR.....	19
G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.....	20
H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.....	21
I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.....	22
J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.....	23
K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	23
L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA.....	24
M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO.....	25
N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.....	25

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A área de Relixión e Moral Católica fundaméntase nas esixencias que leva consigo desenvolver, na escola, a educación integral e a aplicación duns dereitos expresados na Declaración universal de dereitos humanos (1948, artigo 26.3); na Constitución española (1978, artigo 27.3); no Pacto internacional de dereitos humanos, económicos, sociais e culturais (1966, artigo 13.3); na Carta dos dereitos fundamentais da Unión Europea (2000, artigo 10 e 14.3), etc. Ademais, está garantida polo acordo suscrito entre o Estado español e a Santa Sé sobre ensinanza e asuntos culturais (3-1-1979).

A práctica destes dereitos leva consigo unha ensinanza relixiosa escolar e confesional. Esta ensinanza concrétese na área de Relixión e Moral Católica, unha materia específica e rigorosamente escolar, ordinaria para os que a soliciten, equiparable ao resto das materias no rigor científico, na formulación dos seus obxectivos e contidos, e na súa significación educativa dentro do currículo. Así mesmo, contribúe á formación integral do alumnado e ao pleno desenvolvemento da persoa en todas as súas capacidades.

A área de Relixión Católica é unha materia opcional curricular de carácter confesional. A súa identidade resúmese nas súas «Finalidades Educativas» ou «Obxectivos Xerais». Estes deben ser a meta e a directriz no seu deseño e o seu desenvolvemento curricular (realización da programación xeral de curso, de cada unidade didáctica...). As seguintes «Finalidades educativas da Educación Secundaria», sinalan as metas finais a que deben conducir todo curso e unidade didáctica de Relixión Católica.

O IES de Allariz atópase na vila que leva o mesmo nome: Allariz, ubicada na metade occidental da provincia de Ourense. Os centros adscritos ao instituto son o CEIP Padre Feijoo (Allariz) e o CEIP de Xunqueira de Ambía.

O instituto oferta a ESO e Bacharelato.

B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.

A área de Relixión Católica contribúe ao desenvolvemento das competencias desde as súas finalidades educativas, obxectivos, contidos e actividades de aprendizaxe e avaliación. Especialmente, trabállanse as competencias desde a intelixencia espiritual, a intelixencia emocional e a educación en valores, así como as seguintes propostas do currículo de Relixión Católica (2015).

O Decreto 86/2015 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia, expón as seguintes competencias clave :

- 1ª) Comunicación lingüística (CCL)
- 2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- 3ª) Competencia dixital (CD)
- 4ª) Aprender a aprender (CAA)
- 5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)
- 6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)
- 7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)

1. Comunicación lingüística (CCL).

Este currículo de Relixión Católica válese dos elementos cristiáns presentes na contorna do alumnado, das imaxes e símbolos, da linguaxe e outros recursos, para a comprensión da relixiosidade propia de cada etapa evolutiva. Desenvólvese así a competencia en comunicación lingüística (tanto na expresión oral como na escrita) que se serve da linguaxe que conforma a cultura e tradición que se transmite dunha a outra xeración. Ademais o ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica e das linguaxes que conforman a cultura. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística do alumno en relación cos estándares de aprendizaxe.

1ª) Comunicación lingüística (CCL)	<ul style="list-style-type: none">-Expresa oralmente e por escrito sentimentos e emocións na linguaxe da relixión.-Interpreta e comprende diversos textos relixiosos cada un desde o seu xénero literario ou natureza específica.-Organiza o coñecemento da realidade relixiosa en esquemas conceptuais.
------------------------------------	--

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

O ensino relixioso tamén contribúe á competencia matemática ó axudar a que o alumno relacione datos da Biblia coa historia, contabilice expresións de cifras e use estatísticas para a descrición e a análise da realidade social.

2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)	<ul style="list-style-type: none">-Clasifica os obxectos, feitos e ideas da relixión en conxuntos coherentes.-Aplica o razoamento dedutivo ás crenzas relixiosas, condutas e consecuencias e emprega o razoamento inductivo partindo da observación da realidade para formular principios relixiosos.-Aplica o razoamento lóxico na formulación das preguntas e respostas sobre a relixión.
---	---

3. Competencia dixital (CD)

O ensino relixioso integra as TIC para o tratamento da información, para a súa obtención e selección crítica. É unha materia na que teñen un importante papel os recursos tecnolóxicos ao alcance de estudantes e profesores, pois facilitan o traballo tradicional e ofrecen novas aplicacións.

3ª) Competencia dixital (CD)	<ul style="list-style-type: none"> -Utiliza os medios TIC para a comunicación da información e do coñecemento relixioso. -Intercambia información e ideas relixiosas mediante a Rede. -Aplica criterios para a selección da información relixiosa e utiliza os instrumentos axeitados para rexistrala.
------------------------------	---

4. Aprender a aprender (CAA)

O ensino da relixión contribúe fomentando a atención, memoria, experiencia, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión. Fai aos alumnos protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan divino.

4ª) Aprender a aprender (CAA)	<ul style="list-style-type: none"> -Investiga de xeito persoal no ámbito da relixión suscitando e formulando preguntas. -Transforma a información relixiosa en coñecemento propio. -Aplica coñecementos relixiosos a diferentes situacións e contextos. -Atopa e usa canles para canalizar as capacidades persoais tanto na comunidade crente como no feito relixioso na sociedade.
-------------------------------	---

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

A relixión católica favorece o desenvolvemento de virtudes cívicas para o ben común da sociedade. Educa a dimensión moral e social da persoa, favorecendo a corresponsabilidade, a solidariedade, a liberdade, a xustiza e a caridade.

5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)	<ul style="list-style-type: none"> -Valora e respecta o principio democrático de liberdade relixiosa e de conciencia. -Aplica os principios da ética relixiosa á resolución de conflitos. -Mostra un diálogo interrelixioso e ecuménico como medio de encontro entre culturas, integración das persoas, enriquecemento mutuo e construción da paz mundial.
--	---

	-Aprecia e respecta o principio democrático de laicidade.
--	---

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Esta competencia desenvólvese no estudante partindo do verdadeiro coñecemento de si mesmo, das súas potencialidades, da súa dignidade e do seu sentido. A formación relixiosa católica aporta á devandita competencia unha cosmovisión que dá sentido á vida, á cultura e á identidade da persoa humana.

6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)	<ul style="list-style-type: none"> -Planifica e participa en proxectos relacionados coa misión cristiá adaptando proxectos misioneiros a contextos e situacións propias dun Centro educativo. -Proxecta accións con outros compañeiros co fin de animar unha acción colectiva. -Comprométese nas institucións e servizos ao seu nivel desde a perspectiva da misión e responsabilidade dos crentes ante a vida pública.
--	--

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A relixión católica aporta á competencia cultural e artística o significado e valoración crítica de tantas obras da nosa contorna, motivando o aprecio pola propia cultura galega e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)	<ul style="list-style-type: none"> -Coñece e aprecia o rico patrimonio artístico galego de inspiración relixiosa. -Comprende as obras artísticas relixiosas e expresa os seus elementos a través da creatividade, imaxinación e iniciativa. -Crea expresións artísticas desde a propia percepción do relixioso.
--	--

PRIMEIRO TRIMESTRE		Unidades: 1, 2, 3
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque I. O sentido relixioso do home		
Unidade 1: Busco sinais que me falen de Deus - As preguntas sobre os grandes misterios: a orixe do mundo, a razón da propia existencia... - A relixión como resposta ás preguntas do ser humano. - O deseño de Deus sobre o mundo. - O relato bíblico da Creación. - A creación do ser humano, un acto de amor. - Os mitos da creación nas civilizacións antigas.	Unidade 1 1. Recoñecer e valorar que a realidade é don de Deus. 2. Contrastar a orixe da Creación nos diferentes relatos relixiosos acerca da Creación. 3. Diferenciar a explicación teolóxica e científica da Creación. 4. Identificar os mitos da Creación nas civilizacións antigas e relacionalos coa idea do Deus creador.	Unidade 1 I.1.1 Expresa por escrito sucesos imprevistos en que recoñece que a realidade é dada. (CLL, CAA, CSC, CCEC) I.1.2 Avalía, compartindo cos seus compañeiros, sucesos e situacións en que queda de manifesto que a realidade é don de Deus. (CAA, CSC, CSIEE) I.2.1 Relaciona e distingue, explicando coas súas palabras, a orixe da Creación nos relatos míticos da Antigüidade e o relato bíblico. (CLL, CCEC) I.3.1 Coñece e sinala as diferenzas entre a explicación teolóxica e a científica da Creación. (CLL, CMCT, CAA) I.3.2 Respecta a autonomía existente entre as explicacións teolóxica e científica da Creación. (CMCT, CCEC) I.4.1 Entende que existen outras formas de explicar a Creación desenvolvidas por civilizacións antigas e relaciónaas coa idea de Deus creador. (CAA, CCEC)
Bloque II. A Revelación: Deus intervén na historia		
Unidade 2: Deus guía o seu pobo - Cronoloxía dos principais personaxes e acontecementos da historia do pobo de Israel. - Interpretación da historia do pobo de Israel como unha historia de salvación.	Unidade 2 1. Coñecer, contrastar e apreciar os principais acontecementos da historia de Israel. 2. Sinalar e identificar os diferentes modos de comunicación que Deus usou nas	Unidade 2 II.1.1 Coñece, interpreta e constrúe unha liña do tempo cos principais acontecementos e personaxes da historia de Israel. (CMCT, CD, CAA, CCEC) II.1.2 Mostra interese pola historia de Israel e dialoga

<ul style="list-style-type: none"> - A fidelidade de Deus e as infidelidades do seu pobo. - O proxecto de salvación de Deus para toda a humanidade. - A historia de Xosé. - A escravitude en Exipto e a liberación por medio de Moisés. - A Alianza do Sinaí: os dez mandamentos. - Xuíces, reis e profetas. 	<p>distintas etapas da historia de Israel.</p> <p>3. Distinguir e comparar o procedemento co que Deus se manifesta nas distintas etapas da historia de Israel.</p>	<p>con respecto sobre os beneficios desta historia para a humanidade. (CSC, CSIEE, CCEC)</p> <p>II.2.1 Busca relatos bíblicos e selecciona xestos e palabras de Deus en que identifica a manifestación divina. (CLL, CAA)</p> <p>II.3.1 Lembra e explica construtivamente, de modo oral ou por escrito, accións que reflicten o desvelarse de Deus para co pobo de Israel. (CLL, CSC, CSIEE)</p> <p>II.3.2 Recoñece os mandamentos como a Alianza que selou Deus co pobo de Israel tras liberalos da escravitude en Exipto. (CLL, CCEC, CAA)</p> <p>II.3.3. Coñece a función simbólica e profética dos patriarcas na historia de salvación do pobo de Israel. (CLL, CCEC, CAA)</p>
<p>Unidade 3: Deus é a esperanza</p> <ul style="list-style-type: none"> - A oración básica da crenza dun só Deus de xudeus e cristiáns - Os atributos de Deus cando se manifesta ás persoas. - Os salmos. - A oración cristiá: o <i>Noso Pai</i>. 	<p>Unidade 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Coñecer, contrastar e apreciar os principais acontecementos da historia de Israel. 2. Sinalar e identificar os diferentes modos de comunicación que Deus usou nas distintas etapas da historia de Israel. 3. Distinguir e comparar o procedemento co que Deus se manifesta nas distintas etapas da historia de Israel. 4. Recoñecer a oración principal do cristianismo e estudar a súa relación co Deus do Antigo Testamento. 	<p>Unidade 3</p> <p>II.1.1 Coñece, interpreta e constrúe unha liña do tempo cos principais acontecementos e personaxes da historia de Israel. (CMCT, CD, CAA, CCEC)</p> <p>II.1.2 Mostra interese pola historia de Israel e dialoga con respecto sobre os beneficios desta historia para a humanidade. (CSC, CSIEE, CCEC)</p> <p>II.2.1 Busca relatos bíblicos e selecciona xestos e palabras de Deus en que identifica a manifestación divina. (CLL, CAA)</p> <p>II.3.1 Lembra e explica construtivamente, de modo oral ou por escrito, accións que reflicten o desvelarse de Deus</p>

		para co pobo de Israel. (CLL, CSC, CSIEE) II.4.1 Entende que Xesús utilizou as formas de oración do seu pobo e interpretounas de maneira universal. (CSC, CCEC)
--	--	--

SEGUNDO TRIMESTRE		Unidades: 4, 5
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque III. Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación		
Unidade 4: Xesús é un home e é o Fillo de Deus - O inicio da misión de Xesús - Xesús anuncia a chegada do Reino de Deus. - Xesús fala en parábolas. - Trazos da humanidade de Xesús. - Xesús é home: achégase aos pobres e marxinados. - O trato de Xesús cara ás mulleres. - Xesús é o Fillo de Deus: cura os enfermos. - A Última Cea. Institución da Eucaristía. - O mandamento do amor. - A oración de Xesús no horto de Xetsemaní. - Paixón e morte de Xesús. - Morte de Xesús. Sepultura. - A resurrección de Xesús. - Xesús aparécese aos seus discípulos. - O envío universal e a Ascensión de Xesús. - O cumprimento da misión de Xesús. - As aparicións de Xesús desde a perspectiva da fe.	Unidade 4 1. Distinguir en Xesús os trazos da súa natureza divina e humana. 2. Identificar o Reino como núcleo do anuncio de Xesús e como clave para comprender os seus signos. 3. Relacionar a natureza humana e divina de Xesús cos relatos da súa Paixón, morte e resurrección.	Unidade 4 III.1.1 Identifica e clasifica de maneira xustificada as diferenzas entre a natureza divina e humana de Xesús nos relatos evanxélicos. (CLL, CAA) III.1.2 Esfórzase por comprender as manifestacións de ambas as naturezas expresadas nos relatos evanxélicos. (CAA) III.2.1 Extrae das parábolas a mensaxe referida ao Reino de Deus que anuncia e pon en práctica Xesús. (CLL, CSIEE) III.2.2 Esfórzase por comprender a riqueza de significados dos signos ou milagres de Xesús e relaciónaos coa súa vontade de liberar as persoas e de facer presente o Reino. (CLL, CAA) III.3.1 Compara as actitudes de Xesús en diversos momentos da súa Paixón e sabe relacionalas coa súa natureza humana e divina. (CLL,CAA) III.3.2 Entende a transcendencia do compromiso divino que se establece co ser humano por medio da Resurrección. (CCEC)

<p>Unidade 5: Os Evanxeos mostrannos a Xesús</p> <ul style="list-style-type: none"> - Distribución dos libros da Biblia: Antigo e Novo Testamento. - Os xéneros literarios na Biblia. - Os Evanxeos sinópticos. - Características diferenciais de cada un dos catro Evanxeos. - Trazos da humanidade de Xesús. - Actitudes de Xesús coas persoas. - Xesús visto polos seus contemporáneos. - Xesús maniféstase como Fillo de Deus. - Fontes non cristiás que fan da vida e obra de Xesús. - A figura de Xesús na arte. 	<p>Unidade 5</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Identificar as características da Biblia como conxunto de libros. 5. Identificar a natureza e finalidade dos Evanxeos. 6. Coñecer e comprender o proceso de formación dos Evanxeos. 7. Valorar as manifestacións artísticas inspiradas na vida e obra de Xesús. 8. Coñecer miradas históricas sobre a figura de Xesús. 	<p>Unidade 5</p> <p>III.4.1 Recoñece e diferencia os libros que compoñen a Biblia e os estilos literarios empregados na súa redacción. (CLL, CAA)</p> <p>III.5.1 Recoñece, a partir da lectura dos textos evanxélicos, os trazos da persoa de Xesús e deseña o seu perfil. (CLL, CSIEE)</p> <p>III.6.1 Ordena e explica coas súas palabras os pasos do proceso de formación dos Evanxeos. (CLL, CCEC)</p> <p>III.7.1 Relaciona cadros e esculturas con pasaxes da vida de Xesús e valora a súa importancia. (CCEC, CAA)</p> <p>III.8.1 Adquire coñecementos sobre a figura histórica de Xesús, contrastando información de fontes non evanxélicas. (CAA, CCEC)</p>
---	---	---

TERCEIRO TRIMESTRE		Unidades: 6, 7
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque IV. Permanencia de Xesucristo na historia: a Igrexa		
<p>Unidade 6: Xesús está presente na Igrexa</p> <ul style="list-style-type: none"> - A Igrexa fai presente a Xesús resucitado. - As presenzas de Xesús: a Palabra de Deus, os sacramentos e a comunidade eclesial. - Os laicos e laicas, os relixiosos e relixiosas, os presbíteros, os diáconos, os bispos e o Papa. - O encargo de Xesús á Igrexa. - Instrumentos para a evangelización. - Os cristiáns son testemuñas do amor de Deus. - «Apóstolos» da dignidade humana. - A liturxia cristiá: signos e símbolos. - Os sete sacramentos. 	<p>Unidade 6</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Comprender a presenza de Xesucristo hoxe na Igrexa. 2. Distinguir a misión de cada grupo eclesial en función do seu carisma. 3. Xustificar o anuncio do Evanxeo como a misión fundamental da Igrexa ao longo da historia e nesta xeración. 4. Coñecer o testemuño de persoas que, ao longo da historia, fixeron presente o amor de Deus coa súa vida. 5. Valorar a liturxia como forma de vivir, expresar e celebrar a fe. 6. Valorar un testemuño de entrega aos demais como consecuencia da fe. 	<p>Unidade 6</p> <p>IV.1.1 Sinala e explica as distintas formas de presenza de Xesucristo na Igrexa: sacramentos, Palabra de Deus, autoridade e caridade. (CLL, CSC, CCEC)</p> <p>IV.2.1 Describe e diferencia o servizo que prestan os presbíteros, os relixiosos e os laicos na vida da Igrexa. (CLL, CSC)</p> <p>IV.3.1 Explica coas súas palabras en que consiste a evangelización e distingue diferentes formas de levala a cabo. (CLL, CSIEE, CSC)</p> <p>IV.4.1 Coñece o nome de persoas que foron testemuñas de Deus no mundo e sinala algúns trazos da súa vida e a súa obra. (CSC, CCEC, CLL)</p> <p>IV.5.1 Identifica e describe signos e símbolos propios das formas máis habituais da liturxia cristiá. (CLL, CAA, CCEC)</p> <p>IV.6.1 Coñece e comprende a importancia de identificarse cos máis desfavorecidos como parte do carisma da Igrexa. (CSC)</p>

<p>Unidade 7: O Espírito impulsa os cristiáns</p> <ul style="list-style-type: none"> - O Espírito Santo, expresión do amor de Deus. - Os sete dons do Espírito Santo. - Os froitos do Espírito Santo nos cristiáns e cristiás. - Os sete sacramentos. - Sacramentos de iniciación: Bautismo, Confirmación e Eucaristía. - Sacramentos de curación: Reconciliación e Unción dos Enfermos. - Sacramentos de servizo: Orde Sacerdotal e Matrimonio. - Ritos ou xestos que se realizan nos sacramentos. 	<p>Unidade 7</p> <p>7. Recoñecer que a acción do Espírito Santo dá vida á Igrexa.</p> <p>8. Relacionar os sacramentos coa efusión do Espírito Santo sobre os cristiáns.</p> <p>9. Identificar os elementos distintivos de cada un dos sete sacramentos.</p> <p>10. Entender que o Espírito Santo está presente na comunidade eclesial, encarnándose na vida.</p>	<p>Unidade 7</p> <p>IV.7.1 Describe as actitudes dos cristiáns e cristiás como froito da acción do Espírito Santo sobre a Igrexa. (CLL, CSC, CCEC)</p> <p>IV.8.1 Coñece e respecta que os sacramentos son acción do Espírito para construír a Igrexa. (CSC, CCEC)</p> <p>IV.8.2 Asocia a acción do Espírito nos sacramentos coas distintas etapas e momentos da vida. (CSIEE, CCEC)</p> <p>IV.8.3 Toma conciencia e aprecia a acción do Espírito para o crecemento da persoa. (CSIEE)</p> <p>IV.9.1. Clasifica os sacramentos segundo a súa función. (CLL, CAA)</p> <p>IV.9.2. Identifica os signos, símbolos, xestos e palabras que acompañan a celebración de cada sacramento. (CAA, CLL, CCEC)</p> <p>IV.10.1 Identifica a presenza do Espírito Santo nas accións humanas por medio da análise dun testemuño concreto. (CAA, CSC)</p>
--	---	---

C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO

*** OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA NA ESO**

1. Educar a dimensión transcendente e relixiosa, e a el partindo da experiencia humana e «desde» e «para» a vida persoal, social, relixiosa e ambiental.
2. Favorecer a maduración e o desenvolvemento integral da personalidade do alumnado desde unha educación humanista, relixiosa e católica de calidade.
3. Facilitar a elaboración do proxecto persoal de vida desde unha educación en valores e virtudes humanas, morais, cívicas, democráticas, relixiosas e cristiás.
4. Presentar a visión cristiá da persoa e a historia desde a realidade cotiá, desde o respecto e en diálogo coas principais relixións, antropoloxías e cosmovisións de hoxe.
5. Ofrecer a cultura relixiosa e a mensaxe cristiá-católica en diálogo cos testemuños de persoas exemplares e os problemas e interrogantes do mundo actual.
6. Educar a dimensión cívica e moral desde a aplicación de testemuños exemplares, valores, virtudes e compromisos para resolver problemas humanos e sociais.
7. Desenvolver unha ensinanza aprendizaxe da relixión que promova a apertura ao Misterio, ao sentido relixioso da vida, á experiencia relixiosa e á educación na fe.
8. Promover as competencias necesarias para dar un sentido pleno á vida e elaborar respostas de sentido último ante as dificultades máis existenciais e cotiás.
9. Educar na participación social e na práctica de compromisos solidarios que melloren o medio, as relacións interpersoais e a vida pública.
10. Valorar a intelixencia espiritual para fortalecer o mundo interior do alumnado e a súa capacidade de autoconhecimento, aceptación, meditación, relaxación, paz interior...
11. Favorecer o diálogo e a crítica construtiva entre as mensaxes relixiosas e cristiás e a actual cultura audiovisual, especialmente a da televisión e as TIC.
12. Desenvolver a dimensión humanista e cívica do alumnado desde a ética universal dos dereitos humanos e a doutrina social da Igrexa católica.
13. Educar a intelixencia emocional para elixir e fortalecer os mellores sentimentos, e así ser máis feliz cun mesmo, con Deus, cos demais e coa natureza.
14. Coñecer a Relixión e Moral Católica desde as TIC, a investigación, a aprendizaxe cooperativa e a participación en equipos de traballo.
15. Ofrecer unha ensinanza integral da Biblia, promovendo a cultura bíblica e a aplicación das súas ensinanzas para ser máis feliz na vida persoal e social.

*** Obxectivos xerais da área de Relixión Católica para 1.º de Educación Secundaria:**

1. Coñecer dende as relixións da antigüidade ata as relixións actuais
2. Profundizar nos relatos da Creación
2. Comprender e indicar os principais feitos da vida de Xesús de Nazaret, a súa mensaxe de salvación e os seus milagres
3. Coñecer e enumerar as principais características dos Evanxeos
4. Coñecer os Sacramentos. Investigar e describir as características do sacramento do Bautismo, da Eucaristía e da Confirmación
5. Desenvolver a intelixencia espiritual por medio da reflexión e da interiorización das experiencias
6. Promover a intelixencia emocional por medio do coñecemento e a vivencia dos sentimentos de relixiosidade, loanza, alegría, resurrección, oración, sacrificio, fortaleza...
7. Coñecer os valores do Cristianismo, as benaventuranzas, os Dez Mandamentos, a humanización, a confianza, a fraternidade, a esperanza, o compartir e a autenticidade

D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE

1º TEMPORALIZACIÓN

- **Bloque I:**
 - * Estándar 1: Outubro
 - * Estándar 2 y 3: Novembro
 - * Estándar 4: Decembro

- **Bloque II:**
 - * Estándar 1: Xaneiro
 - * Estándar 2: Xaneiro
 - * Estándar 3: Febreiro
 - * Estándar 4: Marzo

- **Bloque III:**
 - * Estándar 1: Abril
 - * Estándar 2 y 3: Abril-Maio

- **Bloque IV:**
 - * Estándar 1: Maio
 - * Estándar 2: Xuño

2º GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA

BLOQUE I	
1.1 Expresa por escrito sucesos imprevistos en que reconece que a realidade é dada.	(CLL, CAA, CSC, CCEC)
1.2 Avalía, compartindo cos seus compañeiros, sucesos e situacións en que queda de manifesto que a realidade é don de Deus.	(CAA, CSC, CSIEE)
2.1 Argumenta a orixe do mundo e a realidade como froito do designio amoroso de Deus.	(CLL, CSIEE)
3.1 Relaciona e distingue, explicando coas súas palabras, a orixe da Creación nos relatos míticos da Antigüidade e o relato bíblico.	(CLL, CCEC)
4.1 Coñece e sinala as diferenzas entre a explicación teolóxica e científica da Creación.	(CLL, CMCT, CAA)
4.2 Respecta a autonomía existente entre as explicacións, teolóxica e científica, da Creación.	(CMCT, CCEC)
BLOQUE II	
1.1 Coñece, interpreta e constrúe unha liña do tempo cos principais acontecementos e personaxes da historia de Israel.	(CMCT, CD, CAA, CCEC)

1.2 Mostra interese pola historia de Israel e dialoga con respecto sobre os beneficios desta historia para a humanidade.	(CSC, CSIEE, CCEC)
2.1 Busca relatos bíblicos e selecciona xestos e palabras de Deus en que identifica a manifestación divina.	(CLL, CAA)
2.2 Coñece a función simbólica e profética dos patriarcas na historia de salvación do pobo de Israel.	(CLL, CAA, CCEC)
3.1. Lembra e explica construtivamente, de modo oral ou por escrito, accións que reflicten o desvelarse de Deus para co pobo de Israel.	(CLL, CSC, CSIEE)
3.2 Recoñece os mandamentos como a Alianza que selou Deus co pobo de Israel tras libéralos da escravitude en Exipto.	(CLL, CAA, CCEC)
BLOQUE III	
1.1 Identifica e clasifica de maneira xustificada as diferenzas entre a natureza divina e humana de Xesús nos relatos evanxélicos	(CLL, CAA)
1.2 Esfórzase por comprender as manifestacións de ambas as naturezas expresadas nos relatos evanxélicos.	(CAA)
2.1 Recoñece a partir da lectura dos textos evanxélicos os trazos da persoa de Xesús e deseña o seu perfil.	(CLL, CSIEE)
3.1 Ordena e explica coas súas palabras os pasos do proceso formativo dos Evanxeos.	(CLL, CCEC)
BLOQUE IV	
1.1 Sinala e explica as distintas formas de presenza de Xesucristo na Igrexa: sacramentos, Palavra de Deus, autoridade e caridade.	(CLL, CSC, CCEC)
2.1 Coñece e respecta que os sacramentos son acción do Espírito para construír a Igrexa.	(CSC, CCEC)
2.2 Asocia a acción do Espírito nos sacramentos coas distintas etapas e momentos da vida.	(CSIEE, CCEC)
2.3 Toma conciencia e aprecia a acción do Espírito para o crecemento da persoa.	(CSIEE)

3º PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS:

- Tarefas escritas correspondentes ás actividades diarias.
- Traballos cooperativos.

ORAIS:

- Participación en debates.
- Posta en común das cuestións xurdidas
- Exposición dos resultados das tarefas

OBSERVACIÓN DIRECTA E SISTEMÁTICA:

- Actitude cara aos compañeiros e compañeiras nas actividades colaborativas.
- Participación nas actividades do día a día.
- Mostra de interese nas actividades voluntarias e na ampliación de coñecementos

E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA

Para alcanzar os obxectivos, as competencias e a aprendizaxe dos contidos, cómpre optar por unha metodoloxía que axude a alcanzar tales metas. A metodoloxía do presente proxecto de Relixión Católica baséase nos Obxectivos Xerais da LOMCE e no Real decreto para a Educación Secundaria Obrigatoria; nas estratexias de metodoloxía didáctica do currículo de Relixión Católica para a Educación Secundaria Obrigatoria (2015), e nas achegas específicas da Pedagogía e Didáctica Relixiosa.

Froito destas opcións, son os seguintes principios metodolóxicos desde os cales se deseñaron cada unha das unidades didácticas e dos elementos que as compoñen: obxectivos, centros de interese, contidos, metodoloxía, actividades de ensinanza aprendizaxe e avaliación.

1. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o proceso psicoevolutivo do alumnado: idade, desenvolvemento psicolóxico, social, moral, familiar e relixioso. Así o explicita o currículo:

«Adaptación ao ámbito emocional e cognitivo dos estudantes, respectando o desenvolvemento psicoevolutivo propio de cada etapa. Esta atención permitirá combinar de xeito adecuado o concreto e o abstracto, o traballo individual e o grupal, o manipulativo, experiencial e visual cos aspectos conceptuais» (Currículo, 2015).

2. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión debe deseñarse e desenvolverse desde a concepción dunha aprendizaxe significativa, por competencias, e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples.

O desenvolvemento do coñecemento sobre a base de aprendizaxes significativas e de calidade, supón que o alumnado relaciona o que aprende cos conceptos que xa posúe e coas experiencias que ten. Así, dálle significado ao material que é obxecto de aprendizaxe e constrúe os seus propios coñecementos. A aprendizaxe significativa implica unha memorización comprensiva do que se aprende, supón unha reflexión crítica por parte do alumnado e comporta unha funcionalidade: o que o alumno e a alumna aprendeu sérvelle para efectuar novas aprendizaxes e enfrontarse a novas situacións. Para que se realice este tipo de aprendizaxe, o profesorado debe partir da preparación dos estudantes e dos seus coñecementos previos, o obxecto de aprendizaxe debe ser coherente e lóxico (o alumnado debe poder atribuírle significado e integralo na súa estrutura cognoscitiva) e, ademais, os estudantes deben estar motivados para realizar a aprendizaxe.

A opción dunha metodoloxía baseada nunha aprendizaxe significativa, por competencias e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples, leva consigo unha ensinanza da Relixión Católica «desde» e «para» a vida persoal, cidadá, social, moral, relixiosa e eclesiástica. «Respecto pola curiosidade e inquietudes dos estudantes. Consideración dos intereses e expectativas dos estudantes, así como dos seus coñecementos previos, de maneira que se garanta unha aprendizaxe significativa» (Currículo, 2015).

3. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o ritmo de aprendizaxe de cada alumno ou alumna, e as súas experiencias e centros de interese: as necesidades fisiolóxicas, psicolóxicas, sociais, intelectuais, morais, relixiosas e de sentido á vida do alumnado. Os centros de interese son os intereses «naturais» ou «artificiais» que se utilizan no proceso de ensinanza aprendizaxe. Concrétanse nos feitos de experiencia persoal da vida cotiá (problemas, interrogantes, aspiracións, fracasos,

necesidades, noticias...). Desde eles motívase o estudante, partindo da súa vida, para traballar os contidos e as competencias como respostas ás súas necesidades e experiencias.

«Respecto polos ritmos e estilos de aprendizaxe dos estudantes. Non todos os estudantes son iguais, non todos aprenden á mesma velocidade nin utilizan as mesmas estratexias. A atención á diversidade e o desenvolvemento da inclusión comeza na asunción deste principio fundamental» (Currículo, 2015).

4. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as narracións bíblicas, os relatos sagrados das relixións, as historias da vida diaria e a literatura. Cada unidade inclúe, en relación co bloque e cos contidos, curiosidades, datos estatísticos, noticias da actualidade, feitos cotiáns do alumnado, testemuños de persoas exemplares, contos, historias literarias e historias da Biblia e doutros libros sagrados, etc. Esta opción produce na aula unha gran motivación debido a que utiliza a linguaxe específica da transmisión das relixións, especialmente da relixión cristiá, así como polas vantaxes que lle proporciona ao alumnado:

A) Experiencias de educación no sentido da vida.

B) Promover as bases para o desenvolvemento das principais competencias e capacidades humanas.

C) Desenvolver ensinanzas e experiencias cognitivas, morais e afectivas sobre as principais virtudes e valores cívicos, morais e relixiosos.

D) Desenvolver unha cultura bíblica integral no alumnado.

E) Fortalecer a intelixencia espiritual e a intelixencia emocional desde a realidade persoal de cada alumno e alumna.

5. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde a interdisciplinabilidade polas súas propias características. O estudo do feito relixioso e cristián leva consigo unha relación coas diferentes áreas curriculares. Para desenvolver tal interdisciplinabilidade, diversas actividades están deseñadas para ser realizadas en colaboración con outras áreas curriculares.

6. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o diálogo da fe cristiá coas relixións e coa cultura actual. A clase de Relixión Católica deberá establecer un diálogo coa realidade relixiosa e sociocultural do ámbito, para amosar a influencia mutua entre o feito relixioso xeral e cristián e a cultura occidental. Preténdese valorar, á luz da fe cristiá, os valores, as ideas e os modelos de comportamento da cultura actual; á vez que se reinterpretarán as fórmulas, os ritos, os símbolos e os comportamentos relixiosos á luz dos valores e dos antivalores máis influentes na vida cotiá.

7. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para capacitar o alumnado a ver, xulgar e actuar sobre si mesmo, os demais, a sociedade e o medio. Por iso, diversas actividades están elaboradas de forma que o alumnado practique a metodoloxía específica que utiliza a Igrexa católica ante os problemas sociais e ambientais: ver, xulgar e actuar sobre as persoas, a sociedade e o medio para melloralos.

8. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o protagonismo e a actividade do alumnado. Así, o alumno ou a alumna é o autor da súa propia aprendizaxe e é quen de desenvolver as súas competencias. Deles

xorde a forza interior para desenvolver as súas capacidades, as súas intelixencias múltiples e o poder para realizarse como persoas. A función do profesor ou da profesora é facer de mediador, facilitador, orientador e guía para que o alumnado encontre os instrumentos que lle axuden a aprender a aprender e a descubrir por si mesmo.

9. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde unha pluralidade de metodoloxías e unha diversidade de actividades. Nas unidades e nos materiais complementarios conxugáronse as actividades cooperativas e de socialización coas de individualización. Non é compatible unha metodoloxía pechada ou única baixo os principios derivados da educación personalizada, a aprendizaxe por competencias ou a pedagogía relixiosa. A metodoloxía debe ser aberta, pois cada alumno ou alumna é un mundo e cada un deles pode supoñer unha adaptación específica.

O presente proxecto dálle moita importancia á diversidade e á inclusión de todo o alumnado na aula. Nestas idades fanse notables as súas diferenzas, as cales se van reflectir nas súas diversas capacidades, motivacións, centros de interese, graos de creatividade... Por iso, as actividades serán algunhas veces individuais e outras de parella ou grupais. Como resposta para o tratamento da diversidade, o profesorado deixará liberdade para que cada alumno poida elixir a modalidade de realización da actividade. Por exemplo, se se tratase de resumir un tema, poderase facer por medio dun mapa conceptual, dun resumo ou dunha definición coa súa explicación correspondente. Cada alumno e alumna, segundo as súas calidades e intereses, elixirá a modalidade que máis lle guste.

Entre a diversidade de materiais, técnicas e actividades máis específicas da área de Relixión, están as investigacións; os comentarios de texto; os libros de consulta; as actividades de lectura e comprensión lectora; os estudos monográficos; os traballos de campo: entrevistas, reportaxes, etc.; os xogos didácticos; os vídeos ou outros elementos audiovisuais; as mesas redondas; o uso de programas de ordenador; os coloquios; os debates; os murais ou os carteis...; a expresión corporal; os debuxos; os cómics; os comentarios de prensa; a televisión; a publicidade; a dinámica de grupos; o teatro; as actividades cooperativas; a observación da realidade; a busca de información; o manexo e interpretación da Biblia; a reflexión crítica e a exposición e argumentación respectuosa das crenzas relixiosas propias e alleas; o cine-fórum; o disco-fórum; a expresión de sentimentos; a práctica de valores; os exercicios de interioridade; as actividades TIC, etc. Entre a diversidade de métodos que se deben utilizar na clase de Relixión están:

- O dialóxico (centrado no diálogo sobre as experiencias de vida e a aprendizaxe dos contidos).
- O indutivo (partir do particular e próximo ao alumnado para, por medio de conceptualizacións cada vez máis complexas, rematar no xeral).
- O dedutivo (partir do xeral para concluír no particular, no ámbito e na experiencia máis próxima do alumnado).
- O indagatorio (por medio da explicación e da aplicación do método científico).
- O activo (por medio da realización o alumnado da maior parte das actividades de clase).
- O explicativo (por medio das estratexias da explicación).
- O mixto (combinar nunha mesma unidade diversos métodos).

Este proceso, os métodos e as actividades deben ir acompañados por unha avaliación integral de todo e todos: unha avaliación inicial ou diagnóstica, unha avaliación continua ou formativa, e unha avaliación final ou sumativa.

«Seguimento dos criterios de avaliación educativa. Para facilitar o cumprimento destes principios metodolóxicos, aplicarase unha avaliación continua, global e formativa ao

longo do proceso de ensinanza e aprendizaxe. Ao rematar o proceso, levarase a cabo unha avaliación sumativa, de maneira que se avalíe o nivel de logro alcanzado. A avaliación obxectiva garantirá unha valoración adecuada da dedicación, do esforzo e do rendemento de todos os estudantes» (Currículo, 2015).

10. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para a adquisición dunha síntese científica e teolóxica dos principais conceptos, procedementos e valores do feito relixioso, cristián e católico: trátase de capacitar o alumnado en opinión, información, formación e educación relixiosa xeral e católica.

11. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para que o alumnado coñeza e practique as linguaxes relixiosas e da fe cristiá: a linguaxe simbólica, a bíblica, a doutrinal, a litúrxica e a moral ou testemuñal.

12. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para o humanismo: «Consideración da dimensión humanista. Todas as aprendizaxes estarán ao servizo da formación humana. A materia de Relixión, desde a súa clave personalizadora, require que todo tipo de aprendizaxes instrumentais, cognitivas, actitudinais e socio-afectivas non sexan consideradas un fin en si mesmas, senón que estean ao servizo da formación integral do ser humano» (Currículo, 2015).

13. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o traballo cooperativo: «Desenvolvemento da aprendizaxe en equipo e/ou cooperativa. O estudo e a reflexión do cristianismo, pola súa intrínseca dimensión comunitaria, é unha materia adecuada para desenvolver o traballo en equipo e a aprendizaxe cooperativa» (Currículo, 2015).

14. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as TIC: «Utilización educativa dos recursos tecnolóxicos. A ensinanza da Relixión promoverá a utilización da tecnoloxía da información e da comunicación, non só dun xeito instrumental, que resulte útil para o estudante na busca de información ou na resolución de problemas considerados na clase, senón procurando a súa integración na vida do suxeito e o seu uso ético. As redes sociais ou as ferramentas de construción e manipulación de imaxes, por exemplo, son instrumentos que permiten novas formas de expresión da cultura e da identidade persoal que hai que aprender a dominar» (Currículo, 2015)

F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR

- Recursos web, filmografía e bibliografía, fichas de competencias e fichas para a adaptación curricular.
- Material para traballar a Educación emocional.
- Ordenador.
- Encerado dixital.

G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

	Critérios xerais
1. Traballo autónomo (na aula e outros espazos)	<ul style="list-style-type: none"> • Realización sen axuda externa. • Estimación do tempo investido para resolver unha actividade. • Grao de adquisición de aprendizaxes básicas. • Orde e limpeza na presentación. • Uso adecuado de instrumentos e recursos propios da materia. • Emprego de esquemas. • Revisión do traballo antes de dalo por finalizado. • Valoración do traballo na clase e na casa. • Creatividade.
2. Probas orais e escritas	<ul style="list-style-type: none"> • Valoración da aprendizaxe dos contidos. • Valoración dos procesos seguidos e dos resultados. • Expresión oral do procedemento seguido ao resolver unha actividade. • Valoración do tempo investido e o tempo necesario para resolver unha actividade. • Orde, limpeza e estrutura do traballo presentado. • Caligrafía adecuada. • Tempo de realización. • Destrezas. • Coherencia e adecuación
3. Actividades TIC	<ul style="list-style-type: none"> • Uso adecuado e guiado do ordenador e algunha ferramenta telemática. • Utilización de Internet, de forma responsable e con axuda, para buscar información sinxela ou para resolver unha actividade. • Tipo de participación (autónomo, con apoio, ningunha). • Grao de elaboración da resposta. • Interese e motivación. • Destrezas. • Capacidade de sintetizar e seleccionar de forma crítica contidos de Internet.
4. Participación e seguimento das clases	<ul style="list-style-type: none"> • Nivel e adecuación das intervencións. • Emprego dunha estrutura clara nas mensaxes. • Uso de vocabulario adecuado. • Comportamento en clase. • Interese e esforzo.
5. Traballo cooperativo. Valoración individual e grupal	<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade de traballar de forma colaborativa. • Comunicación adecuada cos compañeiros. • Resolución de conflitos.

	<ul style="list-style-type: none"> • Interese e motivación. • Iniciativa. • Opinión persoal e valoración crítica do traballo en cooperación.
6. Arquivo de traballo individual	<ul style="list-style-type: none"> • Presentación clara e ordenada. • Actualización. • Xustificación dos traballos seleccionados no arquivo.

A nota final de cada avaliación consta de dúas partes: unha primeira parte que constitúe o 60% da asignatura (traballo na clase, actitude, participación, traballo na aula..) e unha segunda parte que constitúe o 40% da asignatura (traballo escrito final en cada avaliación ou proba escrita).

H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e do desenvolvemento de programacións didácticas. Para iso, ao rematar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que lle permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos o uso dunha ferramenta para a avaliación da programación didáctica no seu conxunto; esta pódese realizar ao final de cada trimestre, para así poder recoller as melloras no seguinte. A devandita ferramenta descríbese a continuación, e cada profesor ou profesora de relixión, deberá completala segundo as súas necesidades de avaliación e mellora:

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE ME-LLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Temporalización das unidades didácticas			
- Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
- Manexo dos contidos da unidade			
- Descritores e desempeños competencias			
- Realización de tarefas			
- Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
- Recursos			
- Claridade nos criterios de avaliación			
- Uso de diversas ferramentas de avaliación			
- Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
- Atención á diversidade			
- Interdisciplinabilidade			

I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Recuperación dunha avaliación

— Cada avaliación recupérase coa avaliación seguinte segundo os mecanismos que establece o profesor/a.

— No caso de que non se superase algunha recuperación, proporase unha proba final escrita sobre contidos da avaliación ou as avaliacións en cuestión.

— Valorarase a presentación dun dossier de traballo con actividades referidas aos contidos mínimos do curso.

Materia pendente do curso anterior

— Entrega trimestral, segundo datas establecidas, de actividades e traballos propostos e guiados polo profesor/a responsable da materia de Relixión Católica.

— Exercicio escrito de contidos mínimos.

J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUCENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A diversidade de actividades de avaliación da área de Relixión Católica elaboráronse en función dos seguintes criterios:

- Ofrecer en cada unidade didáctica unhas actividades de avaliación de calidade, que avalíen a todos e todo: alumnado, profesorado, pais e nais, materiais curriculares, tipos de contidos, o centro educativo e os procesos de ensinanza-aprendizaxe. Será esta unha avaliación continua, formativa, orientadora e personalizadora, que se aplica sucesivamente por medio de actividades de avaliación inicial ou diagnóstica, avaliación formativa e avaliación final ou sumativa, e que capacitará o alumnado para avaliar a aprendizaxe acadada e valorar o seu proxecto persoal de vida.
- Realizar unhas actividades de avaliación que sexan educadoras, autoactivas, de autoaprendizaxe e de heteroavaliación e autoavaliación; unha avaliación de calidade que comproba a calidade dos resultados. Unha avaliación que sirva para medir e comparar os resultados obtidos cos obxectivos propostos, así como para sintetizar «o rigor científico estatístico» da avaliación cuantitativa con «o persoal e imprevisible» da avaliación cualitativa. E todo iso, desde criterios que midan e avalíen o desenvolvemento das competencias, os seus descritores e os estándares de aprendizaxe avaliábeles.
- Utilizar variadas técnicas e instrumentos de avaliación dos diferentes modelos de ensinanza e realizarse estes de forma colexiada.
- Ofrecer actividades en clave de TIC na web do alumnado e na web do profesorado.

K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Á hora de formular as medidas de atención á diversidade e inclusión temos que solicitar, en primeiro lugar, diversa información sobre cada grupo de alumnos e alumnas; como mínimo debe coñecerse a relativa

- Ao número de alumnos e alumnas.
- Ao funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ás necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.

- Aos desempeños competenciais prioritarios que hai que practicar no grupo nesta materia.
- Aos aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos.
- Aos tipos de recursos que se precisan adaptar a nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos estudantes; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe. (Débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que hai que adoptar. (Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).
- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que hai que adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor

L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA

Na Educación Secundaria Obrigatoria, elementos como a comprensión lectora, a expresión oral, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional trabállanse en todas as materias. Da mesma maneira, foméntase o desenvolvemento de valores como a igualdade entre homes e mulleres e a non discriminación por condicións circunstanciais persoais ou sociais. O ensino transversal tamén inclúe a educación na resolución pacífica de conflitos e en valores que sustenten a liberdade, a xustiza, o pluralismo político, a paz, a democracia e o respecto aos dereitos humanos.

- Educación ambiental: Toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.
- Educación para a paz: Interese e respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo. Rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena á morte de Xesús. Valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.
- Educación moral e cívica: Valoración da loita pola liberdade das persoas e os pobos, e valoración da necesidade de dotarse dunhas normas de comportamento.

- Educación para a igualdade de oportunidades: Comprensión das repercusións da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, os marxinados, os enfermos...
- Educación para a saúde e a calidade de vida: Adquisición dun concepto integral de saúde, a exemplo de Xesús, que cura a totalidade da persoa e libérraa de todos os seus males e os seus medos.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.
- Educación do consumidor: Respecto pola diversidade cultural, ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións...

M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO

- Colaboración ca biblioteca e as actividades que se levan a cabo a través dela
- Saída no terceiro trimestre para participar nun día de convivencia con rapaces e rapazas doutros centros da provincia de Ourense

N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento da clase.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	Adecúase o desenvolvemento da clase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinariade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
	A metodoloxía inclúe o traballo de competencias e intelixencias múltiples.		
Regularización da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		

	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se dá aos alumnos e ás familias	Os estándares de aprendizaxe avaliábelos atópanse vinculados ás competencias, contidos e criterios de avaliación.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: - Aos alumnos. - Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplicáanse medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		

PROGRAMACIÓN

DIDÁCTICA

2º ESO

RELIXIÓN CATÓLICA

CURSO 19-20

Xefa de departamento e Profesora:
Rebeca Álvarez Domínguez

ÍNDICE:

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	29
B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.....	29
C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO.....	35
D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE	36
E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA.....	38
F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR.....	38
G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.....	42
H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.....	44
I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.....	45
J. DISEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.....	45
K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	46
L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA.....	47
M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO.....	47
N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.....	48

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A área de Relixión e Moral Católica fundaméntase nas esixencias que leva consigo desenvolver, na escola, a educación integral e a aplicación duns dereitos expresados na Declaración universal de dereitos humanos (1948, artigo 26.3); na Constitución española (1978, artigo 27.3); no Pacto internacional de dereitos humanos, económicos, sociais e culturais (1966, artigo 13.3); na Carta dos dereitos fundamentais da Unión Europea (2000, artigo 10 e 14.3), etc. Ademais, está garantida polo acordo suscrito entre o Estado español e a Santa Sé sobre ensinanza e asuntos culturais (3-1-1979).

A práctica destes dereitos leva consigo unha ensinanza relixiosa escolar e confesional. Esta ensinanza concrétase na área de Relixión e Moral Católica, unha materia específica e rigorosamente escolar, ordinaria para os que a soliciten, equiparable ao resto das materias no rigor científico, na formulación dos seus obxectivos e contidos, e na súa significación educativa dentro do currículo. Así mesmo, contribúe á formación integral do alumnado e ao pleno desenvolvemento da persoa en todas as súas capacidades.

A área de Relixión Católica é unha materia opcional curricular de carácter confesional. A súa identidade resúmese nas súas «Finalidades Educativas» ou «Obxectivos Xerais». Estes deben ser a meta e a directriz no seu deseño e o seu desenvolvemento curricular (realización da programación xeral de curso, de cada unidade didáctica, etc.). As seguintes «Finalidades educativas da Educación Secundaria», sinalan as metas finais a que deben conducir todo curso e unidade didáctica de Relixión Católica.

O IES de Allariz atópase na vila que leva o mesmo nome: Allariz, ubicada na metade occidental da provincia de Ourense. Os centros adscritos ao instituto son o CEIP Padre Feijoo (Allariz) e o CEIP de Xunqueira de Ambía.

O instituto oferta a ESO e Bacharelato.

B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPE- TENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDI- ZAXE.

A área de Relixión Católica contribúe ao desenvolvemento das competencias desde as súas finalidades educativas, obxectivos, contidos e actividades de aprendizaxe e avaliación. Especialmente, trabállanse as competencias desde a intelixencia espiritual, a intelixencia emocional e a educación en valores, así como as seguintes propostas do currículo de Relixión Católica (2015).

O Decreto 86/2015 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia, expón as seguintes competencias clave :

- 1ª) Comunicación lingüística (CCL)
- 2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- 3ª) Competencia dixital (CD)
- 4ª) Aprender a aprender (CAA)
- 5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)
- 6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)
- 7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)

1. Comunicación lingüística (CCL).

Este currículo de Relixión Católica válese dos elementos cristiáns presentes na contorna do alumnado, das imaxes e símbolos, da linguaxe e outros recursos, para a comprensión da relixiosidade propia de cada etapa evolutiva. Desenvólvese así a competencia en comunicación lingüística (tanto na expresión oral como na escrita) que se serve da linguaxe que conforma a cultura e tradición que se transmite dunha a outra xeración. Ademais o ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica e das linguaxes que conforman a cultura. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística do alumno en relación cos estándares de aprendizaxe.

1ª) Comunicación lingüística (CCL)	<ul style="list-style-type: none">-Expresa oralmente e por escrito sentimentos e emocións na linguaxe da relixión.-Interpreta e comprende diversos textos relixiosos cada un desde o seu xénero literario ou natureza específica.-Organiza o coñecemento da realidade relixiosa en esquemas conceptuais.
------------------------------------	--

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

O ensino relixioso tamén contribúe á competencia matemática ó axudar a que o alumno relacione datos da Biblia coa historia, contabilice expresións de cifras e use estatísticas para a descrición e a análise da realidade social.

2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)	<ul style="list-style-type: none">-Clasifica os obxectos, feitos e ideas da relixión en conxuntos coherentes.-Aplica o razoamento dedutivo ás crenzas relixiosas, condutas e consecuencias e emprega o razoamento indutivo partindo da observación da realidade para formular principios relixiosos.-Aplica o razoamento lóxico na formulación das preguntas e respostas sobre a relixión.
---	--

3. Competencia dixital (CD)

O ensino relixioso integra as TIC para o tratamento da información, para a súa obtención e selección crítica. É unha materia na que teñen un importante papel os recursos tecnolóxicos ao alcance de estudantes e profesores, pois facilitan o traballo tradicional e ofrecen novas aplicacións.

3ª) Competencia dixital (CD)	<ul style="list-style-type: none"> -Utiliza os medios TIC para a comunicación da información e do coñecemento relixioso. -Intercambia información e ideas relixiosas mediante a Rede. -Aplica criterios para a selección da información relixiosa e utiliza os instrumentos axeitados para rexistrala.
------------------------------	---

4. Aprender a aprender (CAA)

O ensino da relixión contribúe fomentando a atención, memoria, experiencia, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión. Fai aos alumnos protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan divino.

4ª) Aprender a aprender (CAA)	<ul style="list-style-type: none"> -Investiga de xeito persoal no ámbito da relixión suscitando e formulando preguntas. -Transforma a información relixiosa en coñecemento propio. -Aplica coñecementos relixiosos a diferentes situacións e contextos. -Atopa e usa canles para canalizar as capacidades persoais tanto na comunidade crente como no feito relixioso na sociedade.
-------------------------------	---

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

A relixión católica favorece o desenvolvemento de virtudes cívicas para o ben común da sociedade. Educa a dimensión moral e social da persoa, favorecendo a corresponsabilidade, a solidariedade, a liberdade, a xustiza e a caridade.

5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)	<ul style="list-style-type: none"> -Valora e respecta o principio democrático de liberdade relixiosa e de conciencia. -Aplica os principios da ética relixiosa á resolución de conflitos. -Mostra un diálogo interrelixioso e ecuménico como medio de encontro entre culturas, integración das persoas, enriquecemento mutuo e construción da paz mundial. -Aprecia e respecta o principio democrático de laicidade.
--	--

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Esta competencia desenvólvese no estudante partindo do verdadeiro coñecemento de si mesmo, das súas potencialidades, da súa dignidade e do seu sentido. A formación relixiosa católica aporta á devandita competencia unha cosmovisión que dá sentido á vida, á cultura e á identidade da persoa humana.

6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)	<ul style="list-style-type: none">-Planifica e participa en proxectos relacionados coa misión cristiá adaptando proxectos misioneiros a contextos e situacións propias dun Centro educativo.-Proxecta accións con outros compañeiros co fin de animar unha acción colectiva.-Comprométese nas institucións e servizos ao seu nivel desde a perspectiva da misión e responsabilidade dos crentes ante a vida pública.
--	--

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A relixión católica aporta á competencia cultural e artística o significado e valoración crítica de tantas obras da nosa contorna, motivando o aprecio pola propia cultura galega e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)	<ul style="list-style-type: none">-Coñece e aprecia o rico patrimonio artístico galego de inspiración relixiosa.-Comprende as obras artísticas relixiosas e expresa os seus elementos a través da creatividade, imaxinación e iniciativa.-Crea expresións artísticas desde a propia percepción do relixioso.
--	--

PRIMEIRO TRIMESTRE		Unidades: 1, 2 e 3
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque I. O sentido relixioso do home		
<p>Unidade 1: A persoa é criatura de Deus.</p> <p>1. A orixe do ser humano 2. A persoa é un ser libre e intelixente 3. Todos temos os mesmos dereitos</p>	<p>1.1. Establecer diferenzas entre o ser humano creado a imaxe de Deus e os animais. 1.2. Relacionar a condición de criatura coa orixe divina. 1.3. Explicar a orixe da dignidade do ser humano como criatura de Deus.</p>	<p>1.1.1. Argumenta a dignidade do ser humano en relación cos outros seres vivos. 1.2.1. Distingue e debate de forma xustificada e respectuosa a orixe do ser humano. 1.3.1. Valora, en situacións da súa contorna, a dignidade de todo ser humano con independencia das capacidades físicas, cognitivas, intelectuais, sociais etc.</p>
<p>Unidade 2: Somos artifices da Creación.</p> <p>1. Colaboradores de Deus na Creación: coidando a «casa común»</p>	<p>1.1. Entender o sentido e a finalidade da acción humana.</p>	<p>1.1.1. Clasifica accións do ser humano que respectan ou destrúen a creación. 1.1.2. Deseña, en pequeno grupo, un plan de colaboración co seu centro educativo no que se inclúan polo menos cinco necesidades e as posibles solucións que o propio grupo levaría a cabo.</p>
Bloque II. A Revelación: Deus intervén na historia		
<p>Unidade 3: A fe axúdanos a coñecer os plans de Deus.</p> <p>1. Deus revélase ao ser humano 2. Que plan ten Deus para nós?. As persoas responden a Deus coa fe</p>	<p>1.1. Coñecer e aceptar que Deus se revela na historia. 2.1. Comprender e valorar que a fe é a resposta á iniciativa salvífica de Deus.</p>	<p>1.1.1. Busca e elixe personaxes significativos do pobo de Israel e identifica e analiza a resposta de fe neles. 2.1.1. Interésase por coñecer e valora a resposta de fe ao Deus que se revela.</p>

SEGUNDO TRIMESTRE		Unidades: 4 e 5
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque II. A Revelación: Deus intervén na historia		
Unidade 4: Deus fálanos na Biblia. 1. A Biblia é un libro moi especial 2. A Biblia é Palabra de Deus en linguaxe humana 3. A Biblia é moito máis que palabras	1.1. Coñecer e definir a estrutura e organización da Biblia. 2.1. Coñecer e respectar os criterios do maxisterio da Igrexa ao redor da interpretación bíblica. 3.1. Recoñecer na inspiración a orixe da sacralidade do texto bíblico.	1.1.1. Identifica, clasifica e compara as características fundamentais dos Libros Sacros amosando interese pola súa orixe divina. 2.1.1. Le, localiza e esquematiza os criterios recollidos na <i>Dei Verbum</i> ao redor da interpretación da Biblia valorándoos como necesarios. 2.1.2. Distingue e sinala en textos bíblicos a presenza dun Deus que se comunica, xustificando no grupo a selección dos textos. 3.1.1. Coñece e xustifica por escrito a existencia nos Libros Sacros do autor divino e do autor humano.

Bloque III. Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación		
Unidade 5: Xesús é a imaxe do amor do Pai. 1. Deus revélase en Xesús 2. A persoa, imaxe do Deus-Amor	1.1. Amosar interese por recoñecer o carácter relacional da Divindade na revelación de Xesús. 2.1. Vincular o sentido comunitario da Trindade coa dimensión relacional humana.	1.1.1. Coñece e describe as características do Deus cristián. 1.1.2. Le relatos mitolóxicos, localiza trazos das divindades das relixións politeístas e contrástalos coas características do Deus cristián. 2.1.1. Recoñece, describe e acepta que a persoa humana necesita do outro para alcanzar a súa identidade a semellanza de Deus.

TERCEIRO TRIMESTRE		Unidades: 6 e 7
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque IV. Permanencia de Xesucristo na historia: a Igrexa		
Unidade 6: No Credo atopamos as razóns da nosa fe. 1. O Credo é un símbolo que irmanda os cristiáns 2. O Credo resume a fe cristiá	1.1. Descubrir o carácter histórico da formulación de Credo cristián. 2.1. Recoñecer as verdades da fe cristiá presentes no Credo.	1.1.1. Confecciona materiais onde se expresan os momentos relevantes da historia salvífica e relaciónaos coas verdades de fe formuladas no Credo. 2.1.1. Clasifica as verdades de fe contidas no Credo e explica o seu significado.
Unidade 7: A Igrexa de Xesús non coñece fronteiras. 1. Do pequeno nace algo grande 2. Unha Igrexa universal	1.1. Comprender a expansión do cristianismo a través das primeiras comunidades cristiás. 2.1. Xustificar que a Igrexa é unha, santa, católica e apostólica.	1.1.1. Localiza no mapa os lugares de orixe das primeiras comunidades cristiás e describe as súas características. 1.1.2. Reconstrúe o itinerario das viaxes de san Paulo e explica coas súas palabras a difusión do cristianismo no mundo pagán. 2.1.1. Describe e valora a raíz da unidade e santidad da Igrexa.

C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO

*** OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA NA ESO**

1. Educar a dimensión transcendente e relixiosa, e a el partindo da experiencia humana e «desde» e «para» a vida persoal, social, relixiosa e ambiental.
2. Favorecer a maduración e o desenvolvemento integral da personalidade do alumnado desde unha educación humanista, relixiosa e católica de calidade.
3. Facilitar a elaboración do proxecto persoal de vida desde unha educación en valores e virtudes humanas, morais, cívicas, democráticas, relixiosas e cristiás.
4. Presentar a visión cristiá da persoa e a historia desde a realidade cotiá, desde o respecto e en diálogo coas principais relixións, antropoloxías e cosmovisións de hoxe.
5. Ofrecer a cultura relixiosa e a mensaxe cristiá-católica en diálogo cos testemuños de persoas exemplares e os problemas e interrogantes do mundo actual.
6. Educar a dimensión cívica e moral desde a aplicación de testemuños exemplares, valores, virtudes e compromisos para resolver problemas humanos e sociais.
7. Desenvolver unha ensinanza aprendizaxe da relixión que promova a apertura ao Misterio, ao sentido relixioso da vida, á experiencia relixiosa e á educación na fe.
8. Promover as competencias necesarias para dar un sentido pleno á vida e elaborar respostas de sentido último ante as dificultades máis existenciais e cotiás.
9. Educar na participación social e na práctica de compromisos solidarios que melloren

o medio, as relacións interpersoais e a vida pública.

10. Valorar a intelixencia espiritual para fortalecer o mundo interior do alumnado e a súa capacidade de autoconecemento, aceptación, meditación, relaxación, paz interior...

11. Favorecer o diálogo e a crítica construtiva entre as mensaxes relixiosas e cristiás e a actual cultura audiovisual, especialmente a da televisión e as TIC.

12. Desenvolver a dimensión humanista e cívica do alumnado desde a ética universal dos dereitos humanos e a doutrina social da Igrexa católica.

13. Educar a intelixencia emocional para elixir e fortalecer os mellores sentimentos, e así ser máis feliz cun mesmo, con Deus, cos demais e coa natureza.

14. Coñecer a Relixión e Moral Católica desde as TIC, a investigación, a aprendizaxe cooperativa e a participación en equipos de traballo.

15. Ofrecer unha ensinanza integral da Biblia, promovendo a cultura bíblica e a aplicación das súas ensanzas para ser máis feliz na vida persoal e social.

* Obxectivos xerais da área de Relixión Católica para 2º de Educación Secundaria:

1. Coñecer dende as relixións da antigüidade ata as relixións actuais

2. Profundizar nos relatos da Creación

2. Comprender e indicar os principais feitos da vida de Xesús de Nazaret, a súa mensaxe de salvación e os seus milagres

3. Coñecer e enumerar as principais características dos Evanxeos

4. Coñecer os Sacramentos. Investigar e describir as características do sacramento do Bautismo, da Eucaristía e da Confirmación

5. Desenvolver a intelixencia espiritual por medio da reflexión e da interiorización das experiencias

6. Promover a intelixencia emocional por medio do coñecemento e a vivencia dos sentimentos de relixiosidade, loanza, alegría, resurrección, oración, sacrificio, fortaleza...

7. Coñecer os valores do Cristianismo, as benaventuranzas, os Dez Mandamentos, a humanización, a confianza, a fraternidade, a esperanza, o compartir e a autenticidade

D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE

1º TEMPORALIZACIÓN

- Bloque I:

* Estándar 1: Outubro

* Estándar 2 y 3: Novembro

* Estándar 4: Decembro

- Bloque II:

* Estándar 1: Xaneiro

* Estándar 2: Xaneiro

* Estándar 3: Febreiro

* Estándar 4: Febreiro

* Estándar 5: Marzo

- Bloque III:

* Estándar 1 y 2: Marzo - Abril

* Estándar 3 y 4: Abril

- Bloque IV:
- * Estándar 1: Maio
- * Estándar 2: Xuño

2º GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA

BLOQUE I	
1.1. Argumenta a dignidade do ser humano con relación aos outros seres vivos.	CCL, CAA, CSC
2.1. Distingue e debate de forma xustificada e respectuosa a orixe do ser humano.	CCL, CSC, CSIEE
3.1. Valora, en situacións da súa contorna, a dignidade de todo ser humano con independencia das capacidades físicas, cognitivas, intelectuais, sociais etc.	CAA, CSE, CCEC
4.1. Clasifica accións do ser humano que respectan ou destrúen a creación.	CSC, CSIEE, CCEC
4.2. Deseña en pequeno grupo un plan de colaboración co seu centro educativo no que se inclúan polo menos cinco necesidades e as posibles solucións que o propio grupo levaría a cabo.	CMCCT, CSIEE
BLOQUE II	
1.1. Busca e elixe personaxes significativos do pobo de Israel e identifica e analiza a resposta de fe neles.	CCL, CAA, CCEC
2.1. Interésase por coñecer e valora a resposta de fe ao Deus que se revela.	CAA, CSIEE, CCEC
3.1. Identifica, clasifica e compara as características fundamentais dos Libros Sagrados mostrando interese pola súa orixe divina.	CCL, CCEC
4.1. Le, localiza e esquematiza os criterios recollidos na <i>Dei Verbum</i> ao redor da interpretación da Biblia valorándolos como necesarios.	CCL, CSIEE
5.1. Distingue e sinala en textos bíblicos a presenza dun Deus que se comunica, e xustifica no grupo a selección dos textos.	CCL, CAA, CSC
5.2. Coñece e xustifica por escrito a existencia nos Libros Sagrados do autor divino e do autor humano.	CCL, CAA
BLOQUE III	
1.1. Coñece e describe as características do Deus cristián.	CCL, CCEC
1.2. Le relatos mitolóxicos, localiza trazos das divindades das relixións politeístas e contrástalos coas características do Deus cristián.	CCL, CD, CAA, CCEC
2.1. Recoñece, describe e acepta que a persoa humana necesita do outro para alcanzar a súa identidade a semellanza de Deus.	CCL, CAA, CSC, CCEC

3.1. Confecciona materiais onde se expresan os momentos relevantes da historia salvífica e relacións coas verdades de fe formuladas no Credo.	CD, CSIEE
4.1. Clasifica as verdades de fe contidas no Credo e explica o seu significado.	CCL, CAA
BLOQUE IV	
1.1. Localiza no mapa os lugares de orixe das primeiras comunidades cristiás e describe as súas características.	CCL, CMCCT, CD, CAA
1.2. Reconstrúe o itinerario das viaxes de san Paulo e explica coas súas palabras a difusión do cristianismo no mundo pagán.	CCL, CMCCT, CD, CAA, CSIEE, CCEC
2.1. Describe e valora a raíz da unidade e santidad da Igrexa.	CCL, CAA, CCEC
2.2. Elabora materiais, utilizando as tecnoloxías da información e da comunicación, onde se reflicte a universalidade e apostolicidade da Igrexa.	CD, CSIEE, CCEC

3º PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS:

- Tarefas escritas correspondentes ás actividades diarias.
- Traballos cooperativos.

ORAIS:

- Participación en debates.
- Posta en común das cuestións xurdidas
- Exposición dos resultados das tarefas

OBSERVACIÓN DIRECTA E SISTEMÁTICA:

- Actitude cara aos compañeiros e compañeiras nas actividades colaborativas.
- Participación nas actividades do día a día.
- Mostra de interese nas actividades voluntarias e na ampliación de coñecementos

E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA

Para alcanzar os obxectivos, as competencias e a aprendizaxe dos contidos, cómpre optar por unha metodoloxía que axude a alcanzar tales metas. A metodoloxía do presente proxecto de Relixión Católica baséase nos Obxectivos Xerais da LOMCE e no Real decreto para a Educación Secundaria Obrigatoria; nas estratexias de metodoloxía didáctica do currículo de Relixión Católica para a Educación Secundaria Obrigatoria (2015), e nas achegas específicas da Pedagogía e Didáctica Relixiosa.

Froito destas opcións, son os seguintes principios metodolóxicos desde os cales se deseñaron cada unha das unidades didácticas e dos elementos que as compoñen: obxectivos, centros de interese, contidos, metodoloxía, actividades de ensinanza aprendizaxe e avaliación.

1. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o proceso psicoevolutivo do alumnado: idade, desenvolvemento psicolóxico, social, moral, familiar e relixioso. Así o explicita o currículo:

«Adaptación ao ámbito emocional e cognitivo dos estudantes, respectando o desenvolvemento psicoevolutivo propio de cada etapa. Esta atención permitirá combinar de xeito adecuado o concreto e o abstracto, o traballo individual e o grupal, o manipulativo, experiencial e visual cos aspectos conceptuais» (Currículo, 2015).

2. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión debe deseñarse e desenvolverse desde a concepción dunha aprendizaxe significativa, por competencias, e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples.

O desenvolvemento do coñecemento sobre a base de aprendizaxes significativas e de calidade, supón que o alumnado relaciona o que aprende cos conceptos que xa posúe e coas experiencias que ten. Así, dálle significado ao material que é obxecto de aprendizaxe e constrúe os seus propios coñecementos. A aprendizaxe significativa implica unha memorización comprensiva do que se aprende, supón unha reflexión crítica por parte do alumnado e comporta unha funcionalidade: o que o alumno e a alumna aprendeu sérvelle para efectuar novas aprendizaxes e enfrontarse a novas situacións. Para que se realice este tipo de aprendizaxe, o profesorado debe partir da preparación dos estudantes e dos seus coñecementos previos, o obxecto de aprendizaxe debe ser coherente e lóxico (o alumnado debe poder atribuírle significado e integralo na súa estrutura cognoscitiva) e, ademais, os estudantes deben estar motivados para realizar a aprendizaxe.

A opción dunha metodoloxía baseada nunha aprendizaxe significativa, por competencias e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples, leva consigo unha ensinanza da Relixión Católica «desde» e «para» a vida persoal, cidadá, social, moral, relixiosa e eclesiástica. «Respecto pola curiosidade e inquietudes dos estudantes. Consideración dos intereses e expectativas dos estudantes, así como dos seus coñecementos previos, de maneira que se garanta unha aprendizaxe significativa» (Currículo, 2015).

3. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o ritmo de aprendizaxe de cada alumno ou alumna, e as súas experiencias e centros de interese: as necesidades fisiolóxicas, psicolóxicas, sociais, intelectuais, morais, relixiosas e de sentido á vida do alumnado. Os centros de interese son os intereses «naturais» ou «artificiais» que se utilizan no proceso de ensinanza aprendizaxe. Concrétanse nos feitos de experiencia persoal da vida cotiá (problemas, interrogantes, aspiracións, fracasos, necesidades, noticias...). Desde eles motívase o estudante, partindo da súa vida, para traballar os contidos e as competencias como respostas ás súas necesidades e experiencias.

«Respecto polos ritmos e estilos de aprendizaxe dos estudantes. Non todos os estudantes son iguais, non todos aprenden á mesma velocidade nin utilizan as mesmas estratexias. A atención á diversidade e o desenvolvemento da inclusión comeza na asunción deste principio fundamental» (Currículo, 2015).

4. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as narracións bíblicas, os relatos sagrados das relixións, as historias da vida diaria e a literatura. Cada unidade inclúe, en relación co bloque e cos contidos, curiosidades, datos estatísticos, noticias da actualidade, feitos cotiáns do alumnado, testemuños de persoas exemplares, contos, historias literarias e historias da Biblia e doutros libros sagrados, etc. Esta opción produce na aula unha gran motivación debido a que utiliza a linguaxe espe-

cífica da transmisión das relixións, especialmente da relixión cristiá, así como polas vantaxes que lle proporciona ao alumnado:

A) Experiencias de educación no sentido da vida.

B) Promover as bases para o desenvolvemento das principais competencias e capacidades humanas.

C) Desenvolver ensinanzas e experiencias cognitivas, morais e afectivas sobre as principais virtudes e valores cívicos, morais e relixiosos.

D) Desenvolver unha cultura bíblica integral no alumnado.

E) Fortalecer a intelixencia espiritual e a intelixencia emocional desde a realidade persoal de cada alumno e alumna.

5. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde a interdisciplinabilidade polas súas propias características. O estudo do feito relixioso e cristián leva consigo unha relación coas diferentes áreas curriculares. Para desenvolver tal interdisciplinabilidade, diversas actividades están deseñadas para ser realizadas en colaboración con outras áreas curriculares.

6. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o diálogo da fe cristiá coas relixións e coa cultura actual. A clase de Relixión Católica deberá establecer un diálogo coa realidade relixiosa e sociocultural do ámbito, para amosar a influencia mutua entre o feito relixioso xeral e cristián e a cultura occidental. Preténdese valorar, á luz da fe cristiá, os valores, as ideas e os modelos de comportamento da cultura actual; á vez que se reinterpretarán as fórmulas, os ritos, os símbolos e os comportamentos relixiosos á luz dos valores e dos antivalores máis influentes na vida cotiá.

7. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para capacitar o alumnado a ver, xulgar e actuar sobre si mesmo, os demais, a sociedade e o medio. Por iso, diversas actividades están elaboradas de forma que o alumnado practique a metodoloxía específica que utiliza a Igrexa católica ante os problemas sociais e ambientais: ver, xulgar e actuar sobre as persoas, a sociedade e o medio para melloralos.

8. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o protagonismo e a actividade do alumnado. Así, o alumno ou a alumna é o autor da súa propia aprendizaxe e é quen de desenvolver as súas competencias. Deles xorde a forza interior para desenvolver as súas capacidades, as súas intelixencias múltiples e o poder para realizarse como persoas. A función do profesor ou da profesora é facer de mediador, facilitador, orientador e guía para que o alumnado encontre os instrumentos que lle axuden a aprender a aprender e a descubrir por si mesmo.

9. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde unha pluralidade de metodoloxías e unha diversidade de actividades. Nas unidades e nos materiais complementarios conxugáronse as actividades cooperativas e de socialización coas de individualización. Non é compatible unha metodoloxía pechada ou única baixo os principios derivados da educación personalizada, a aprendizaxe por competencias ou a pedagogía relixiosa. A metodoloxía debe ser aberta, pois cada alumno ou alumna é un mundo e cada un deles pode supoñer unha adaptación específica.

O presente proxecto dálle moita importancia á diversidade e á inclusión de todo o alumnado na aula. Nestas idades fanse notables as súas diferenzas, as cales se van reflectir nas súas diversas capacidades, motivacións, centros de interese, graos de creatividade...

Por iso, as actividades serán algunhas veces individuais e outras de parella ou grupais. Como resposta para o tratamento da diversidade, o profesorado deixará liberdade para que cada alumno poida elixir a modalidade de realización da actividade. Por exemplo, se se tratase de resumir un tema, poderase facer por medio dun mapa conceptual, dun resumo ou dunha definición coa súa explicación correspondente. Cada alumno e alumna, segundo as súas calidades e intereses, elixirá a modalidade que máis lle guste.

Entre a diversidade de materiais, técnicas e actividades máis específicas da área de Relixión, están as investigacións; os comentarios de texto; os libros de consulta; as actividades de lectura e comprensión lectora; os estudos monográficos; os traballos de campo: entrevistas, reportaxes, etc.; os xogos didácticos; os vídeos ou outros elementos audiovisuais; as mesas redondas; o uso de programas de ordenador; os coloquios; os debates; os murais ou os carteis...; a expresión corporal; os debuxos; os cómics; os comentarios de prensa; a televisión; a publicidade; a dinámica de grupos; o teatro; as actividades cooperativas; a observación da realidade; a busca de información; o manexo e interpretación da Biblia; a reflexión crítica e a exposición e argumentación respectuosa das crenzas relixiosas propias e alleas; o cine-fórum; o disco-fórum; a expresión de sentimentos; a práctica de valores; os exercicios de interioridade; as actividades TIC, etc.

Entre a diversidade de métodos que se deben utilizar na clase de Relixión están:

- O dialóxico (centrado no diálogo sobre as experiencias de vida e a aprendizaxe dos contidos).
- O indutivo (partir do particular e próximo ao alumnado para, por medio de conceptualizacións cada vez máis complexas, rematar no xeral).
- O dedutivo (partir do xeral para concluír no particular, no ámbito e na experiencia máis próxima do alumnado).
- O indagatorio (por medio da explicación e da aplicación do método científico).
- O activo (por medio da realización o alumnado da maior parte das actividades de clase).
- O explicativo (por medio das estratexias da explicación).
- O mixto (combinar nunha mesma unidade diversos métodos).

Este proceso, os métodos e as actividades deben ir acompañados por unha avaliación integral de todo e todos: unha avaliación inicial ou diagnóstica, unha avaliación continua ou formativa, e unha avaliación final ou sumativa.

«Seguimento dos criterios de avaliación educativa. Para facilitar o cumprimento destes principios metodolóxicos, aplicarase unha avaliación continua, global e formativa ao longo do proceso de ensinanza e aprendizaxe. Ao rematar o proceso, levarase a cabo unha avaliación sumativa, de maneira que se avalíe o nivel de logro alcanzado. A avaliación obxectiva garantirá unha valoración adecuada da dedicación, do esforzo e do rendemento de todos os estudantes» (Currículo, 2015).

10. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse

para a adquisición dunha síntese científica e teolóxica dos principais conceptos, procedementos e valores do feito relixioso, cristián e católico: trátase de capacitar o alumnado en opinión, información, formación e educación relixiosa xeral e católica.

11. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para que o alumnado coñeza e practique as linguaxes relixiosas e da fe cristiá: a linguaxe simbólica, a bíblica, a doutrinal, a litúrxica e a moral ou testemuñal.

12. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para o humanismo: «Consideración da dimensión humanista. Todas as aprendizaxes estarán ao servizo da formación humana. A materia de Relixión, desde a súa clave personaliza-

dora, require que todo tipo de aprendizaxes instrumentais, cognitivas, actitudinais e socio-afectivas non sexan consideradas un fin en si mesmas, senón que estean ao servizo da formación integral do ser humano» (Currículo, 2015).

13. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o traballo cooperativo: «Desenvolvemento da aprendizaxe en equipo e/ou cooperativa. O estudo e a reflexión do cristianismo, pola súa intrínseca dimensión comunitaria, é unha materia adecuada para desenvolver o traballo en equipo e a aprendizaxe cooperativa» (Currículo, 2015).

14. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as TIC: «Utilización educativa dos recursos tecnolóxicos. A ensinanza da Relixión promoverá a utilización da tecnoloxía da información e da comunicación, non só dun xeito instrumental, que resulte útil para o estudante na busca de información ou na resolución de problemas considerados na clase, senón procurando a súa integración na vida do suxeito e o seu uso ético. As redes sociais ou as ferramentas de construción e manipulación de imaxes, por exemplo, son instrumentos que permiten novas formas de expresión da cultura e da identidade persoal que hai que aprender a dominar» (Currículo, 2015)

F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR

- Recursos web, filmografía e bibliografía, fichas de competencias e fichas para a adaptación curricular.
- Material para traballar a Educación emocional.
- Ordenador.
- Encerado dixital.

G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

	Criterios xerais
1. Traballo autónomo (na aula e outros espazos)	<ul style="list-style-type: none"> • Realización sen axuda externa. • Estimación do tempo investido para resolver unha actividade. • Grao de adquisición de aprendizaxes básicas. • Orde e limpeza na presentación. • Uso adecuado de instrumentos e recursos propios da materia. • Emprego de esquemas. • Revisión do traballo antes de dalo por finalizado. • Valoración do traballo na clase e na casa. • Creatividade.

2. Probas orais e escritas	<ul style="list-style-type: none"> • Valoración da aprendizaxe dos contidos. • Valoración dos procesos seguidos e dos resultados. • Expresión oral do procedemento seguido ao resolver unha actividade. • Valoración do tempo investido e o tempo necesario para resolver unha actividade. • Orde, limpeza e estrutura do traballo presentado. • Caligrafía adecuada. • Tempo de realización. • Destrezas. • Coherencia e adecuación.
3. Actividades TIC	<ul style="list-style-type: none"> • Uso adecuado e guiado do ordenador e algunha ferramenta telemática. • Utilización de Internet, de forma responsable e con axuda, para buscar información sinxela ou para resolver unha actividade. • Tipo de participación (autónomo, con apoio, ningunha). • Grao de elaboración da resposta. • Interese e motivación. • Destrezas. • Capacidade de sintetizar e seleccionar de forma crítica contidos de Internet.
4. Participación e seguimento das clases	<ul style="list-style-type: none"> • Nivel e adecuación das intervencións. • Emprego dunha estrutura clara nas mensaxes. • Uso de vocabulario adecuado. • Comportamento en clase. • Interese e esforzo.
5. Traballo cooperativo. Valoración individual e grupal	<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade de traballar de forma colaborativa. • Comunicación adecuada cos compañeiros. • Resolución de conflitos. • Interese e motivación. • Iniciativa. • Opinión persoal e valoración crítica do traballo en cooperación.
6. Arquivo de traballo individual	<ul style="list-style-type: none"> • Presentación clara e ordenada. • Actualización. • Xustificación dos traballos seleccionados no arquivo.

A nota final de cada avaliación consta de dúas partes: unha primeira parte que constitúe o 60% da asignatura (traballo na clase, actitude, participación, traballo na

aula...) e unha segunda parte que constitúe o 40% da asignatura (traballo escrito final en cada avaliación ou proba escrita).

H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e do desenvolvemento de programacións didácticas. Para iso, ao rematar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que lle permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos o uso dunha ferramenta para a avaliación da programación didáctica no seu conxunto; esta pódese realizar ao final de cada trimestre, para así poder recoller as melloras no seguinte. A devandita ferramenta descríbese a continuación, e cada profesor ou profesora de relixión, deberá completala segundo as súas necesidades de avaliación e mellora:

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE MELLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Temporalización das unidades didácticas			
- Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
- Manexo dos contidos da unidade			
- Descritores e desempeños competencias			
- Realización de tarefas			
- Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
- Recursos			
- Claridade nos criterios de avaliación			
- Uso de diversas ferramentas de avaliación			

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE ME-LLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
- Atención á diversidade			
- Interdisciplinariade			

I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Recuperación dunha avaliación

- Cada avaliación recupérase coa avaliación seguinte segundo os mecanismos que estableceza o profesor/a.
- No caso de que non se superase algunha recuperación, proporase unha proba final escrita sobre contidos da avaliación ou as avaliacións en cuestión.
- Valorarase a presentación dun dossier de traballo con actividades referidas aos contidos mínimos do curso.

Materia pendente do curso anterior

- Entrega trimestral, segundo datas establecidas, de actividades e traballos propostos e guiados polo profesor/a responsable da materia de Relixión Católica.
- Exercicio escrito de contidos mínimos.

J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A diversidade de actividades de avaliación da área de Relixión Católica elaboráronse en función dos seguintes criterios:

- Ofrecer en cada unidade didáctica unhas actividades de avaliación de calidade, que avalíen a todos e todo: alumnado, profesorado, pais e nais, materiais curriculares, tipos de contidos, o centro educativo e os procesos de ensinanza-aprendizaxe. Será esta unha avaliación continua, formativa, orientadora e personalizadora, que se aplica sucesivamente por medio de actividades de avaliación inicial ou diagnóstica, avaliación formativa e avaliación final ou sumativa, e que capacitará o alumnado para avaliar a aprendizaxe acadada e valorar o seu proxecto persoal de vida.
- Realizar unhas actividades de avaliación que sexan educadoras, autoactivas, de autoaprendizaxe e de heteroavaliación e autoavaliación; unha avaliación de calidade que comproba a calidade dos resultados. Unha avaliación que sirva para medir e comparar

os resultados obtidos cos obxectivos propostos, así como para sintetizar «o rigor científico estatístico» da avaliación cuantitativa con «o persoal e imprevisible» da avaliación cualitativa. E todo iso, desde criterios que midan e avalíen o desenvolvemento das competencias, os seus descritores e os estándares de aprendizaxe avaliábeles.

- Utilizar variadas técnicas e instrumentos de avaliación dos diferentes modelos de ensinanza e realizarse estes de forma colexiada.

- Ofrecer actividades en clave de TIC na web do alumnado e na web do profesorado.

K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Á hora de formular as medidas de atención á diversidade e inclusión temos que solicitar, en primeiro lugar, diversa información sobre cada grupo de alumnos e alumnas; como mínimo debe coñecerse a relativa

- Ao número de alumnos e alumnas.
- Ao funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ás necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.
- Aos desempeños competenciais prioritarios que hai que practicar no grupo nesta materia.
- Aos aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos.
- Aos tipos de recursos que se precisan adaptar a nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos estudantes; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe. (Débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que hai que adoptar. (Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).
- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que hai que adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA

Na Educación Secundaria Obrigatoria, elementos como a comprensión lectora, a expresión oral, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional trabállanse en todas as materias. Da mesma maneira, foméntase o desenvolvemento de valores como a igualdade entre homes e mulleres e a non discriminación por condicións circunstanciais persoais ou sociais. O ensino transversal tamén inclúe a educación na resolución pacífica de conflitos e en valores que sustenten a liberdade, a xustiza, o pluralismo político, a paz, a democracia e o respecto aos dereitos humanos.

- Educación ambiental: Toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.
- Educación para a paz: Interese e respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo. Rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena á morte de Xesús. Valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.
- Educación moral e cívica: Valoración da loita pola liberdade das persoas e os pobos, e valoración da necesidade de dotarse dunhas normas de comportamento.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Comprensión das repercusións da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, os marxinados, os enfermos...
- Educación para a saúde e a calidade de vida: Adquisición dun concepto integral de saúde, a exemplo de Xesús, que cura a totalidade da persoa e libéraa de todos os seus males e os seus medos.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.
- Educación do consumidor: Respecto pola diversidade cultural, ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións...

M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO

- Colaboración ca biblioteca e as actividades que se levan a cabo a través dela
- Saída no terceiro trimestre para participar nun día de convivencia con rapaces e rapazas doutros centros da provincia de Ourense

N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓN DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento da clase.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	Adecúase o desenvolvemento da clase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
	A metodoloxía inclúe o traballo de competencias e intelixencias múltiples.		
Regularización da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se dá aos alumnos e ás familias	Os estándares de aprendizaxe avaliábel atópanse vinculados ás competencias, contidos e criterios de avaliación.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: - Aos alumnos. - Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplicanse medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		

PROGRAMACIÓN

DIDÁCTICA

3º ESO

RELIXIÓN CATÓLICA

CURSO 19-20

Xefa de departamento e Profesora:
Rebeca Álvarez Domínguez

ÍNDICE:

A.	INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	51
B.	CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.....	51
C.	CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO.....	58
D.	CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE	60
E.	CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA.....	61
F.	MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR.....	65
G.	CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.....	65
H.	INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.....	66
I.	ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.....	67
J.	DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.....	68
K.	MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	68
L.	CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA.....	69
M.	ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO.....	70
N.	MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.....	70

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A área de Relixión e Moral Católica fundaméntase nas esixencias que leva consigo desenvolver, na escola, a educación integral e a aplicación duns dereitos expresados na Declaración universal de dereitos humanos (1948, artigo 26.3); na Constitución española (1978, artigo 27.3); no Pacto internacional de dereitos humanos, económicos, sociais e culturais (1966, artigo 13.3); na Carta dos dereitos fundamentais da Unión Europea (2000, artigo 10 e 14.3), etc. Ademais, está garantida polo acordo suscrito entre o Estado español e a Santa Sé sobre ensinanza e asuntos culturais (3-1-1979).

A práctica destes dereitos leva consigo unha ensinanza relixiosa escolar e confesional. Esta ensinanza concrétase na área de Relixión e Moral Católica, unha materia específica e rigorosamente escolar, ordinaria para os que a soliciten, equiparable ao resto das materias no rigor científico, na formulación dos seus obxectivos e contidos, e na súa significación educativa dentro do currículo. Así mesmo, contribúe á formación integral do alumnado e ao pleno desenvolvemento da persoa en todas as súas capacidades.

A área de Relixión Católica é unha materia opcional curricular de carácter confesional. A súa identidade resúmese nas súas «Finalidades Educativas» ou «Obxectivos Xerais». Estes deben ser a meta e a directriz no seu deseño e o seu desenvolvemento curricular (realización da programación xeral de curso, de cada unidade didáctica, etc.). As seguintes «Finalidades educativas da Educación Secundaria», sinalan as metas finais a que deben conducir todo curso e unidade didáctica de Relixión Católica.

O IES de Allariz atópase na vila que leva o mesmo nome: Allariz, ubicada na metade occidental da provincia de Ourense. Os centros adscritos ao instituto son o CEIP Padre Feijoo (Allariz) e o CEIP de Xunqueira de Ambía.

O instituto oferta a ESO e Bacharelato.

B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.

A área de Relixión Católica contribúe ao desenvolvemento das competencias desde as súas finalidades educativas, obxectivos, contidos e actividades de aprendizaxe e avaliación. Especialmente, trabállanse as competencias desde a intelixencia espiritual, a intelixencia emocional e a educación en valores, así como as seguintes propostas do currículo de Relixión Católica (2015).

O Decreto 86/2015 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia, expón as seguintes competencias clave :

- 1ª) Comunicación lingüística (CCL)
- 2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- 3ª) Competencia dixital (CD)
- 4ª) Aprender a aprender (CAA)
- 5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)
- 6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)
- 7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)

1. Comunicación lingüística (CCL).

Este currículo de Relixión Católica válese dos elementos cristiáns presentes na contorna do alumnado, das imaxes e símbolos, da linguaxe e outros recursos, para a comprensión da relixiosidade propia de cada etapa evolutiva. Desenvólvese así a competencia en comunicación lingüística (tanto na expresión oral como na escrita) que se serve da linguaxe que conforma a cultura e tradición que se transmite dunha a outra xeración. Ademais o ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica e das linguaxes que conforman a cultura. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística do alumno en relación cos estándares de aprendizaxe.

1ª) Comunicación lingüística (CCL)	<ul style="list-style-type: none">-Expresa oralmente e por escrito sentimentos e emocións na linguaxe da relixión.-Interpreta e comprende diversos textos relixiosos cada un desde o seu xénero literario ou natureza específica.-Organiza o coñecemento da realidade relixiosa en esquemas conceptuais.
------------------------------------	--

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

O ensino relixioso tamén contribúe á competencia matemática ó axudar a que o alumno relacione datos da Biblia coa historia, contabilice expresións de cifras e use estatísticas para a descrición e a análise da realidade social.

2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)	<ul style="list-style-type: none">-Clasifica os obxectos, feitos e ideas da relixión en conxuntos coherentes.-Aplica o razoamento dedutivo ás crenzas relixiosas, condutas e consecuencias e emprega o razoamento indutivo partindo da observación da realidade para formular principios relixiosos.-Aplica o razoamento lóxico na formulación das preguntas e respostas sobre a relixión.
---	--

3. Competencia dixital (CD)

O ensino relixioso integra as TIC para o tratamento da información, para a súa obtención e selección crítica. É unha materia na que teñen un importante papel os recursos tecnolóxicos ao alcance de estudantes e profesores, pois facilitan o traballo tradicional e ofrecen novas aplicacións.

3ª) Competencia dixital (CD)	<ul style="list-style-type: none"> -Utiliza os medios TIC para a comunicación da información e do coñecemento relixioso. -Intercambia información e ideas relixiosas mediante a Rede. -Aplica criterios para a selección da información relixiosa e utiliza os instrumentos axeitados para rexistrala.
------------------------------	---

4. Aprender a aprender (CAA)

O ensino da relixión contribúe fomentando a atención, memoria, experiencia, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión. Fai aos alumnos protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan divino.

4ª) Aprender a aprender (CAA)	<ul style="list-style-type: none"> -Investiga de xeito persoal no ámbito da relixión suscitando e formulando preguntas. -Transforma a información relixiosa en coñecemento propio. -Aplica coñecementos relixiosos a diferentes situacións e contextos. -Atopa e usa canles para canalizar as capacidades persoais tanto na comunidade crente como no feito relixioso na sociedade.
-------------------------------	---

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

A relixión católica favorece o desenvolvemento de virtudes cívicas para o ben común da sociedade. Educa a dimensión moral e social da persoa, favorecendo a corresponsabilidade, a solidariedade, a liberdade, a xustiza e a caridade.

5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)	<ul style="list-style-type: none"> -Valora e respecta o principio democrático de liberdade relixiosa e de conciencia. -Aplica os principios da ética relixiosa á resolución de conflitos. -Mostra un diálogo interrelixioso e ecuménico como medio de encontro entre culturas, integración das persoas, enriquecemento mutuo e construción da paz mundial. -Aprecia e respecta o principio democrático de laicidade.
--	--

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Esta competencia desenvólvese no estudante partindo do verdadeiro coñecemento de si mesmo, das súas potencialidades, da súa dignidade e do seu sentido. A formación relixiosa católica aporta á devandita competencia unha cosmovisión que dá sentido á vida, á cultura e á identidade da persoa humana.

6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)	<ul style="list-style-type: none">-Planifica e participa en proxectos relacionados coa misión cristiá adaptando proxectos misioneiros a contextos e situacións propias dun Centro educativo.-Proxecta accións con outros compañeiros co fin de animar unha acción colectiva.-Comprométese nas institucións e servizos ao seu nivel desde a perspectiva da misión e responsabilidade dos crentes ante a vida pública.
--	--

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A relixión católica aporta á competencia cultural e artística o significado e valoración crítica de tantas obras da nosa contorna, motivando o aprecio pola propia cultura galega e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)	<ul style="list-style-type: none">-Coñece e aprecia o rico patrimonio artístico galego de inspiración relixiosa.-Comprende as obras artísticas relixiosas e expresa os seus elementos a través da creatividade, imaxinación e iniciativa.-Crea expresións artísticas desde a propia percepción do relixioso.
--	--

PRIMEIRO TRIMESTRE		Unidades: 1, 2 e 3
Contidos	Craterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque I: O sentido relixioso do home		
Unidade 1: Facémonos preguntas <ul style="list-style-type: none"> - O desexo de felicidade. - A necesidade de sentirse amado ou amada. - O ser humano busca a Deus. - Formas de sufrimento no mundo. Diferentes respostas fronte ao sufrimento. Unidade 2: As relixións ofrecen respostas <ul style="list-style-type: none"> - O hinduísmo: o <i>karma</i> e a reencarnación. - O budismo: a superación do sufrimento e o nirvana. - O islam: a submisión a Alá e a crenza na predestinación. - As ciencias ocultas: tarot, adiviñación e astroloxía. - As seitas: características comúns. - A actitude de Xesús fronte ao sufrimento. - A resposta de Xesús fronte ao pecado: o perdón e a misericordia. - A vitoria de Xesús sobre a morte: a resurrección e a vida eterna. 	Unidade 1 <ol style="list-style-type: none"> 1. Recoñecer o desexo de plenitude que ten a persoa. 2. Comparar razoadamente distintas respostas fronte á finitude do ser humano. 3. Identificar situacións e persoas que deron unha resposta positiva fronte ao sufrimento humano. Unidade 2 <ol style="list-style-type: none"> 5. Comparar razoadamente as respostas que dan as grandes relixións ás principais interrogantes do ser humano. 6. Analizar criticamente as propostas das ciencias ocultas, o esoterismo e as seitas para responder aos grandes problemas que se presentan na vida. 7. Identificar os trazos que distinguen a proposta cristiá como unha proposta de esperanza na plenitude final. 8. Identificar os trazos comúns entre o cristianismo e o islam. 	Unidade 1 <ol style="list-style-type: none"> I.1.1 Expressa e comparte en grupo situacións ou circunstancias nas que recoñece a esixencia humana de felicidade e plenitude. (CCL, CSC) I.2.1 Analiza e valora a experiencia persoal fronte a feitos belos e dolorosos. (CAA, CSC, CSIEE) I.2.2 Selecciona escenas de películas ou documentais que amosan a procura de sentido. (CD, CSIEE, CCEC) I.3.1 Explica, coas súas propias palabras, testemuños de persoas que superaron dificultades apoiadas na fe. (CCL, CSIEE) Unidade 2 <ol style="list-style-type: none"> I.5.1 Manifesta opinións razoadas sobre as respostas das grandes relixións ao problema da morte e o máis alá. (CCL, CSC, CCEC) I.6.1 Explica razoadamente os perigos que supoñen as ciencias ocultas, o esoterismo e as seitas para o equilibrio da persoa humana. (CSC) I.7.1 Explica, con feitos concretos, a actitude de Xesús fronte ao sufrimento e a morte. (CAA, CCL, CCEC) I.7.2 Recoñece a resurrección de Xesús como a porta de acceso á vida eterna. (CAA, CCEC) I.8.1 Enumera actitudes e feitos concretos que favorecen o diálogo interrelixioso. (CAA, CSC, CCEC)

Bloque II: A Revelación: Deus intervén na historia		
<p>Unidade 3: As persoas son libres de colaborar con Deus</p> <ul style="list-style-type: none"> - O relato da Xénese. - As consecuencias do pecado. - En que consiste a ruptura con Deus. En que consiste a ruptura cos demais. - A vocación é unha chamada de Deus. - A resposta á chamada de Deus. 	<p>Unidade 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Descubrir que o pecado reside no rexeitamento á intervención de Deus na propia vida. 2. Distinguir a verdade revelada da roupaxe literaria no relato da Xénese. 3. Descubrir e recoñecer a propia vocación como resposta á chamada de Deus. 4. Valorar as consecuencias do pecado nas relacións cos demais. 	<p>Unidade 3</p> <p>II.1.1 Identifica, analiza e comenta situacións actuais onde se expresa o pecado como rexeitamento ou suplantación de Deus. (CCL, CAA, CSC)</p> <p>II.2.1 Analiza o texto sacro diferenciando a verdade revelada da roupaxe literaria e recrea un relato da verdade revelada sobre o pecado orixinal con linguaxe actual. (CCL, CAA, CSIEE, CCEC)</p> <p>II.3.1 Explica de forma razoada por que Deus chama a todas as persoas a colaborar con El na construción dun mundo máis humano. (CCL, CSC, CCEC)</p> <p>II. 4.1 Relaciona o relato de Caín e Abel coas actitudes en contra dos atentados á vida humana. (CCL, CAA, CSC)</p>

SEGUNDO TRIMESTRE		Unidades: 4 e 5
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque III: Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación		
Bloque IV: Permanencia de Xesucristo na historia: a Igrexa		
<p>Unidade 4: O encontro con Xesús transforma</p> <ul style="list-style-type: none"> -Xesús sale ao encontro das persoas. - Quen é Zaqueo. - Quen é Nicodemo. - Quen é María Madalena. - Quen é Paulo de Tarso. 	<p>Unidade 4</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Recoñecer e apreciar que o encontro con Cristo cambia a forma de comprender o mundo, a historia, a realidade, as persoas etc. 2. Comprender que a pertenza a Cristo leva unha nova forma de comportarse na vida. 3. Analizar e interpretar pinturas de carácter relixioso. 4. Recoñecer que a veneración das imaxes relixiosas axuda a descubrir a persoa 	<p>Unidade 4</p> <p>III.1.1 Busca e selecciona biografías de conversos. (CCL, CD)</p> <p>III.1.2 Expresa xuízos respetuosos sobre a novidade que o encontro con Cristo introduciu na forma de entender o mundo, segundo as biografías seleccionadas. (CCL, CSC, CCEC)</p> <p>III.2.1 Crea e comparte textos, videoclips e curtas, para describir as consecuencias que na</p>

<p>Unidade 5: A Igrexa é un lugar de encontro</p> <ul style="list-style-type: none"> - Experiencias que facilitan o encontro con Xesús. - Actitudes que axudan e actitudes que entorpecen o encontro persoal. - A Igrexa como espazo de encontro e como comunidade de fe. - A Eucaristía, lugar privilexiado de encontro con Xesús. - A Palabra de Deus fálanos de Xesús. - A oración, forma persoal de atoparse con Xesús. - A vida da comunidade facilita a acollida. - María e os santos, exemplos de vida cristiá. As devocións populares. 	<p>que representan.</p> <p>Unidade 5</p> <p>5. Tomar conciencia do vínculo indisoluble entre o encontro con Cristo e a pertenza á Igrexa.</p> <p>6. Valorar criticamente a experiencia de plenitude que promete Cristo.</p> <p>7. Recoñecer os subsidios e recursos que a Igrexa ofrece para facilitar o encontro con Cristo.</p> <p>8. Valorar a importancia dos mosteiros e dos grandes teólogos cristiáns para facilitar o encontro con Cristo a través da oración.</p>	<p>vida dos cristiáns supuxo o encontro con Cristo. (CCL, CAA, CD, CSIEE)</p> <p>III.3.1 Distingue nunha pintura os contidos que se axustan aos relatos bíblicos das interpretacións libres dos artistas. (CAA, CCEC)</p> <p>III.4.1 Distingue o valor simbólico das imaxes do culto á persoa que representan. (CAA, CCEC)</p> <p>Unidade 5</p> <p>III.5.1 Busca, selecciona e presenta, de forma xustificada, a experiencia dunha persoa que atopou a Cristo na Igrexa. (CCL, CAA, CSIEE)</p> <p>III.6.1 escoita testemuños de cristiáns e debate con respecto acerca da plenitude de vida que neles se expresa. (CCL, CSC)</p> <p>III.7.1 Identifica e describe perfectamente os elementos básicos da liturxia cristiá: oración, sacramentos, vida de comunidade etc. (CAA, CCL, CCEC)</p> <p>III.8.1 Explica o sentido da oración cristiá e valora as achegas dos mosteiros e dos grandes teólogos. (CCL, CCEC)</p>
---	---	---

TERCEIRO TRIMESTRE		Unidades: 6 e 7
Contidos	Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque IV: Permanencia de Xesucristo na historia: a Igrexa		
<p>Unidade 6: Os cristiáns comprométense</p> <ul style="list-style-type: none"> - Os grandes retos da sociedade actual. - A resposta cristiá aos retos da sociedade. - Trazos do compromiso cristián. - Iniciativas de evanxelización. 	<p>Unidade 6</p> <p>1. Comprender que a pertenza a Cristo leva unha nova forma de comportarse na vida.</p> <p>2. Recoñecer os trazos do compromiso evanxélico para a consecución dun mundo máis humano.</p>	<p>Unidade 6</p> <p>IV.1.1 Describe a resposta dos cristiáns aos grandes retos da sociedade actual e pon exemplos concretos. (CCL, CAA, CSIEE, CSC)</p> <p>IV.2.1 Describe accións concretas da Igrexa que permiten difundir a mensaxe evanxélica</p>

<p>- A pobreza e a pobreza evanxélica.</p> <p>- Xesús achégase aos pobres.</p> <p>- Os cristiáns seguen o modelo de Xesús.</p> <p>- Quen é o Padre Anxo.</p> <p>- Mensaxeiros da Paz: estrutura e proxectos que levan a cabo.</p> <p>Unidade 7: A fe impregna a nosa cultura</p> <p>- A proposta de valores cristiáns.</p> <p>- O labor social da Igrexa: educativa, cultural e asistencial.</p> <p>- A arte sacra ao longo dos séculos: estilos e tendencias.</p> <p>- Manifestacións artísticas de carácter relixioso: arquitectura, escultura, pintura e música.</p> <p>- Novas formas de anunciar a mensaxe de Xesús.</p>	<p>3. Identificar a opción preferente de Xesús polos pobres e recoñecela no traballo dos cristiáns.</p> <p>4. Valorar as accións da Igrexa en favor dos máis pobres ao longo da historia.</p> <p>Unidade 7</p> <p>5. Relacionar os valores sociais actuais cos valores cristiáns e recoñecer a influencia destes.</p> <p>6. Identificar na cultura a riqueza e a beleza que xera a fe.</p> <p>7. Recoñecer a presenza cristiá en diferentes manifestacións da cultura actual.</p> <p>8. Obter información relevante a partir da análise de textos de carácter relixioso.</p>	<p>e poñela en práctica. (CCL, CAA, CCEC)</p> <p>IV.3.1 Explica accións concretas dos cristiáns nas que se aprecia a opción preferente polos pobres. (CCL, CSC, CSIEE)</p> <p>IV.4.1 Identifica personaxes e actividades en favor dos pobres que tiveron o seu sitio no seo da Igrexa ao longo da historia. (CCL, CSC)</p> <p>Unidade 7</p> <p>IV.5.1 Enumera valores sociais actuais e relaciónaos de modo inequívoco con valores cristiáns. (CAA, CCL, CSC)</p> <p>IV.6.1 Demostra, mediante exemplos previamente seleccionados, que a experiencia cristiá foi xeradora de cultura ao longo da historia. (CCL, CAA, CCEC)</p> <p>IV.7.1 Defende de forma razoada a influencia da fe na arte, no pensamento, nos costumes, na saúde, na educación etc. e atopa a súa presenza nos medios actuais. (CCL, CSC, CCEC)</p> <p>IV.8.1 Descubre e explicita con claridade a mensaxe evanxélica contida nun texto de carácter relixioso. (CCL, CAA, CSC, CSIEE)</p>
--	---	--

C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO

* OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA NA ESO

1. Educar a dimensión transcendente e relixiosa, e a el partindo da experiencia humana e «desde» e «para» a vida persoal, social, relixiosa e ambiental.
2. Favorecer a maduración e o desenvolvemento integral da personalidade do alumnado desde unha educación humanista, relixiosa e católica de calidade.

3. Facilitar a elaboración do proxecto persoal de vida desde unha educación en valores e virtudes humanas, morais, cívicas, democráticas, relixiosas e cristiás.
4. Presentar a visión cristiá da persoa e a historia desde a realidade cotiá, desde o respecto e en diálogo coas principais relixións, antropoloxías e cosmovisións de hoxe.
5. Ofrecer a cultura relixiosa e a mensaxe cristiá-católica en diálogo cos testemuños de persoas exemplares e os problemas e interrogantes do mundo actual.
6. Educar a dimensión cívica e moral desde a aplicación de testemuños exemplares, valores, virtudes e compromisos para resolver problemas humanos e sociais.
7. Desenvolver unha ensinanza aprendizaxe da relixión que promova a apertura ao Misterio, ao sentido relixioso da vida, á experiencia relixiosa e á educación na fe.
8. Promover as competencias necesarias para dar un sentido pleno á vida e elaborar respostas de sentido último ante as dificultades máis existenciais e cotiás.
9. Educar na participación social e na práctica de compromisos solidarios que melloren o medio, as relacións interpersoais e a vida pública.
10. Valorar a intelixencia espiritual para fortalecer o mundo interior do alumnado e a súa capacidade de autocoñecemento, aceptación, meditación, relaxación, paz interior...
11. Favorecer o diálogo e a crítica construtiva entre as mensaxes relixiosas e cristiás e a actual cultura audiovisual, especialmente a da televisión e as TIC.
12. Desenvolver a dimensión humanista e cívica do alumnado desde a ética universal dos dereitos humanos e a doutrina social da Igrexa católica.
13. Educar a intelixencia emocional para elixir e fortalecer os mellores sentimentos, e así ser máis feliz cun mesmo, con Deus, cos demais e coa natureza.
14. Coñecer a Relixión e Moral Católica desde as TIC, a investigación, a aprendizaxe cooperativa e a participación en equipos de traballo.
15. Ofrecer unha ensinanza integral da Biblia, promovendo a cultura bíblica e a aplicación das súas ensinanzas para ser máis feliz na vida persoal e social.

* Obxectivos xerais da área de Relixión Católica para 3º de Educación Secundaria:

1. Coñecer dende as relixións da antigüidade ata as relixións actuais
2. Profundizar nos relatos da Creación
3. Comprender e indicar os principais feitos da vida de Xesús de Nazaret, a súa mensaxe de salvación e os seus milagres
4. Coñecer e enumerar as principais características dos Evanxeos
5. Coñecer os Sacramentos. Investigar e describir as características do sacramento do Bautismo, da Eucaristía e da Confirmación
6. Desenvolver a intelixencia espiritual por medio da reflexión e da interiorización das experiencias
7. Promover a intelixencia emocional por medio do coñecemento e a vivencia dos sentimentos de relixiosidade, loanza, alegría, resurrección, oración, sacrificio, fortaleza...
8. Coñecer os valores do Cristianismo, as benaventuranzas, os Dez Mandamentos, a humanización, a confianza, a fraternidade, a esperanza, o compartir e a autenticidade

D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVA-LIABLE

1º TEMPORALIZACIÓN

- Bloque I:

Outubro - Decembro

- Bloque II e III:

Xaneiro- Abril

- Bloque IV:

Maio-Xuño

2º GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA

BLOQUE I	
Expresa e comparte en grupo situacións ou circunstancias nas que recoñece a esixencia humana de felicidade e plenitude.	CCL, CSC
Analiza e valora a experiencia persoal fronte a feitos belos e dolorosos.	CAA, CSC, CSIEE
Selecciona escenas de películas ou documentais que amosan a procura de sentido.	CD, CSIEE, CCEC
BLOQUE II	
Identifica, analiza e comenta situacións actuais onde se expresa o pecado como rexeitamento ou suplantación de Deus.	CCL, CAA, CSC
Analiza o texto sacro diferenciando a verdade revelada da roupaxe literaria e recrea un relato da verdade revelada sobre o pecado orixinal con linguaxe actual.	CCL, CAA, CSIEE, CCEC
BLOQUE III	
Busca e selecciona biografías de conversos.	CCL, CD
Expresa xuízos respectuosos sobre a novidade que o encontro con Cristo introduciu na forma de entender o mundo, segundo as biografías seleccionadas.	CCL, CSC, CCEC
Crea e comparte textos, videoclips e curtas, para describir as consecuencias que na vida dos cristiáns supuxo o encontro con Cristo.	CCL, CD, CAA, CSIEE
BLOQUE IV	
Busca, selecciona e presenta, xustificándoa, a experiencia dunha persoa que atopou a Cristo na Igrexa.	CCL, CAA, CSIEE
Escoita testemuños de cristiáns e debate con respecto acerca da plenitude de vida que neles se expresa.	CCL, CSC, CCEC
Demuestra, mediante exemplos previamente seleccionados, que a experiencia cristiá foi xeradora de cultura ao longo da historia e atopa a súa presenza nos medios actuais.	CCL, CAA, CCEC
Defende, de forma razoada, a influencia da fe na arte, no pensamento, nos costumes, na saúde, na educación etc.	CCL, CSC, CCEC

3º PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS:

- Tarefas escritas correspondentes ás actividades diarias.
- Traballos cooperativos.

ORAIS:

- Participación en debates.
- Posta en común das cuestións xurdidas
- Exposición dos resultados das tarefas

OBSERVACIÓN DIRECTA E SISTEMÁTICA:

- Actitude cara aos compañeiros e compañeiras nas actividades colaborativas.
- Participación nas actividades do día a día.
- Mostra de interese nas actividades voluntarias e na ampliación de coñecementos

E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA

Para alcanzar os obxectivos, as competencias e a aprendizaxe dos contidos, cómpre optar por unha metodoloxía que axude a alcanzar tales metas. A metodoloxía do presente proxecto de Relixión Católica baséase nos Obxectivos Xerais da LOMCE e no Real decreto para a Educación Secundaria Obrigatoria; nas estratexias de metodoloxía didáctica do currículo de Relixión Católica para a Educación Secundaria Obrigatoria (2015), e nas achegas específicas da Pedagogía e Didáctica Relixiosa.

Froito destas opcións, son os seguintes principios metodolóxicos desde os cales se deseñaron cada unha das unidades didácticas e dos elementos que as compoñen: obxectivos, centros de interese, contidos, metodoloxía, actividades de ensinanza aprendizaxe e avaliación.

1. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o proceso psicoevolutivo do alumnado: idade, desenvolvemento psicolóxico, social, moral, familiar e relixioso. Así o explicita o currículo:

«Adaptación ao ámbito emocional e cognitivo dos estudantes, respectando o desenvolvemento psicoevolutivo propio de cada etapa. Esta atención permitirá combinar de xeito adecuado o concreto e o abstracto, o traballo individual e o grupal, o manipulativo, experiencial e visual cos aspectos conceptuais» (Currículo, 2015).

2. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión debe deseñarse e desenvolverse desde a concepción dunha aprendizaxe significativa, por competencias, e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples.

O desenvolvemento do coñecemento sobre a base de aprendizaxes significativas e de calidade, supón que o alumnado relaciona o que aprende cos conceptos que xa posúe e coas experiencias que ten. Así, dálle significado ao material que é obxecto de aprendizaxe e constrúe os seus propios coñecementos. A aprendizaxe significativa implica unha memorización comprensiva do que se aprende, supón unha reflexión crítica por parte do alumnado e comporta unha funcionalidade: o que o alumno e a alumna aprendeu sérvelle para efectuar novas aprendizaxes e enfrontarse a novas situacións. Para que se realice este tipo de aprendizaxe, o profesorado debe partir da preparación dos estudantes e dos seus coñecementos previos, o obxecto de aprendizaxe debe ser coherente e lóxico (o

alumnado debe poder atribuírle significado e integralo na súa estrutura cognoscitiva) e, ademais, os estudantes deben estar motivados para realizar a aprendizaxe.

A opción dunha metodoloxía baseada nunha aprendizaxe significativa, por competencias e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples, leva consigo unha ensinanza da Relixión Católica «desde» e «para» a vida persoal, cidadá, social, moral, relixiosa e eclesiástica. «Respecto pola curiosidade e inquietudes dos estudantes. Consideración dos intereses e expectativas dos estudantes, así como dos seus coñecementos previos, de maneira que se garanta unha aprendizaxe significativa» (Currículo, 2015).

3. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o ritmo de aprendizaxe de cada alumno ou alumna, e as súas experiencias e centros de interese: as necesidades fisiolóxicas, psicolóxicas, sociais, intelectuais, morais, relixiosas e de sentido á vida do alumnado. Os centros de interese son os intereses «naturais» ou «artificiais» que se utilizan no proceso de ensinanza aprendizaxe. Concrétanse nos feitos de experiencia persoal da vida cotiá (problemas, interrogantes, aspiracións, fracasos, necesidades, noticias...). Desde eles motívase o estudante, partindo da súa vida, para traballar os contidos e as competencias como respostas ás súas necesidades e experiencias.

«Respecto polos ritmos e estilos de aprendizaxe dos estudantes. Non todos os estudantes son iguais, non todos aprenden á mesma velocidade nin utilizan as mesmas estratexias. A atención á diversidade e o desenvolvemento da inclusión comeza na asunción deste principio fundamental» (Currículo, 2015).

4. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as narracións bíblicas, os relatos sagrados das relixións, as historias da vida diaria e a literatura. Cada unidade inclúe, en relación co bloque e cos contidos, curiosidades, datos estatísticos, noticias da actualidade, feitos cotiáns do alumnado, testemuños de persoas exemplares, contos, historias literarias e historias da Biblia e doutros libros sagrados, etc. Esta opción produce na aula unha gran motivación debido a que utiliza a linguaxe específica da transmisión das relixións, especialmente da relixión cristiá, así como polas vantaxes que lle proporciona ao alumnado:

A) Experiencias de educación no sentido da vida.

B) Promover as bases para o desenvolvemento das principais competencias e capacidades humanas.

C) Desenvolver ensinanzas e experiencias cognitivas, morais e afectivas sobre as principais virtudes e valores cívicos, morais e relixiosos.

D) Desenvolver unha cultura bíblica integral no alumnado.

E) Fortalecer a intelixencia espiritual e a intelixencia emocional desde a realidade persoal de cada alumno e alumna.

5. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde a interdisciplinabilidade polas súas propias características. O estudo do feito relixioso e cristián leva consigo unha relación coas diferentes áreas curriculares. Para desenvolver tal interdisciplinabilidade, diversas actividades están deseñadas para ser realizadas en colaboración con outras áreas curriculares.

6. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o diálogo da fe cristiá coas relixións e coa cultura actual. A clase de Relixión Católica deberá establecer un diálogo coa realidade relixiosa e sociocultural do ámbito,

para amosar a influencia mutua entre o feito relixioso xeral e cristián e a cultura occidental. Preténdese valorar, á luz da fe cristiá, os valores, as ideas e os modelos de comportamento da cultura actual; á vez que se reinterpretarán as fórmulas, os ritos, os símbolos e os comportamentos relixiosos á luz dos valores e dos antivalores máis influentes na vida cotiá.

7. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para capacitar o alumnado a ver, xulgar e actuar sobre si mesmo, os demais, a sociedade e o medio. Por iso, diversas actividades están elaboradas de forma que o alumnado practique a metodoloxía específica que utiliza a Igrexa católica ante os problemas sociais e ambientais: ver, xulgar e actuar sobre as persoas, a sociedade e o medio para melloralos.

8. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o protagonismo e a actividade do alumnado. Así, o alumno ou a alumna é o autor da súa propia aprendizaxe e é quen de desenvolver as súas competencias. Deles xorde a forza interior para desenvolver as súas capacidades, as súas intelixencias múltiples e o poder para realizarse como persoas. A función do profesor ou da profesora é facer de mediador, facilitador, orientador e guía para que o alumnado encontre os instrumentos que lle axuden a aprender a aprender e a descubrir por si mesmo.

9. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde unha pluralidade de metodoloxías e unha diversidade de actividades. Nas unidades e nos materiais complementarios conxugáronse as actividades cooperativas e de socialización coas de individualización. Non é compatible unha metodoloxía pechada ou única baixo os principios derivados da educación personalizada, a aprendizaxe por competencias ou a pedagogía relixiosa. A metodoloxía debe ser aberta, pois cada alumno ou alumna é un mundo e cada un deles pode supoñer unha adaptación específica.

O presente proxecto dálle moita importancia á diversidade e á inclusión de todo o alumnado na aula. Nestas idades fanse notables as súas diferenzas, as cales se van reflectir nas súas diversas capacidades, motivacións, centros de interese, graos de creatividade... Por iso, as actividades serán algunhas veces individuais e outras de parella ou grupais. Como resposta para o tratamento da diversidade, o profesorado deixará liberdade para que cada alumno poida elixir a modalidade de realización da actividade. Por exemplo, se se tratase de resumir un tema, poderase facer por medio dun mapa conceptual, dun resumo ou dunha definición coa súa explicación correspondente. Cada alumno e alumna, segundo as súas calidades e intereses, elixirá a modalidade que máis lle guste.

Entre a diversidade de materiais, técnicas e actividades máis específicas da área de Relixión, están as investigacións; os comentarios de texto; os libros de consulta; as actividades de lectura e comprensión lectora; os estudos monográficos; os traballos de campo: entrevistas, reportaxes, etc.; os xogos didácticos; os vídeos ou outros elementos audiovisuais; as mesas redondas; o uso de programas de ordenador; os coloquios; os debates; os murais ou os carteis...; a expresión corporal; os debuxos; os cómics; os comentarios de prensa; a televisión; a publicidade; a dinámica de grupos; o teatro; as actividades cooperativas; a observación da realidade; a busca de información; o manexo e interpretación da Biblia; a reflexión crítica e a exposición e argumentación respectuosa das crenzas relixiosas propias e alleas; o cine-fórum; o disco-fórum; a expresión de sentimentos; a práctica de valores; os exercicios de interioridade; as actividades TIC, etc.

Entre a diversidade de métodos que se deben utilizar na clase de Relixión están:

- O dialóxico (centrado no diálogo sobre as experiencias de vida e a aprendizaxe dos contidos).

- O indutivo (partir do particular e próximo ao alumnado para, por medio de conceptualizacións cada vez máis complexas, rematar no xeral).
- O dedutivo (partir do xeral para concluír no particular, no ámbito e na experiencia máis próxima do alumnado).
- O indagatorio (por medio da explicación e da aplicación do método científico).
- O activo (por medio da realización o alumnado da maior parte das actividades de clase).
- O explicativo (por medio das estratexias da explicación).
- O mixto (combinar nunha mesma unidade diversos métodos).

Este proceso, os métodos e as actividades deben ir acompañados por unha avaliación integral de todo e todos: unha avaliación inicial ou diagnóstica, unha avaliación continua ou formativa, e unha avaliación final ou sumativa.

«Seguimento dos criterios de avaliación educativa. Para facilitar o cumprimento destes principios metodolóxicos, aplicarase unha avaliación continua, global e formativa ao longo do proceso de ensinanza e aprendizaxe. Ao rematar o proceso, levarase a cabo unha avaliación sumativa, de maneira que se avalíe o nivel de logro alcanzado. A avaliación obxectiva garantirá unha valoración adecuada da dedicación, do esforzo e do rendemento de todos os estudantes» (Currículo, 2015).

10. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para a adquisición dunha síntese científica e teolóxica dos principais conceptos, procedementos e valores do feito relixioso, cristián e católico: trátase de capacitar o alumnado en opinión, información, formación e educación relixiosa xeral e católica.

11. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para que o alumnado coñeza e practique as linguaxes relixiosas e da fe cristiá: a linguaxe simbólica, a bíblica, a doutrinal, a litúrxica e a moral ou testemuñal.

12. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para o humanismo: «Consideración da dimensión humanista. Todas as aprendizaxes estarán ao servizo da formación humana. A materia de Relixión, desde a súa clave personalizadora, require que todo tipo de aprendizaxes instrumentais, cognitivas, actitudinais e socio-afectivas non sexan consideradas un fin en si mesmas, senón que estean ao servizo da formación integral do ser humano» (Currículo, 2015).

13. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o traballo cooperativo: «Desenvolvemento da aprendizaxe en equipo e/ou cooperativa. O estudo e a reflexión do cristianismo, pola súa intrínseca dimensión comunitaria, é unha materia adecuada para desenvolver o traballo en equipo e a aprendizaxe cooperativa» (Currículo, 2015).

14. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as TIC: «Utilización educativa dos recursos tecnolóxicos. A ensinanza da Relixión promoverá a utilización da tecnoloxía da información e da comunicación, non só dun xeito instrumental, que resulte útil para o estudante na busca de información ou na resolución de problemas considerados na clase, senón procurando a súa integración na vida do suxeito e o seu uso ético. As redes sociais ou as ferramentas de construción e manipulación de imaxes, por exemplo, son instrumentos que permiten novas formas de expresión da cultura e da identidade persoal que hai que aprender a dominar» (Currículo, 2015)NCIAS PA

F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR

- Recursos web, filmografía e bibliografía, fichas de competencias e fichas para a adaptación curricular.
- Material para traballar a Educación emocional.
- Ordenador.
- Encerado dixital.

G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

	Critérios xerais
1. Traballo autónomo (na aula e outros espazos)	<ul style="list-style-type: none">• Realización sen axuda externa.• Estimación do tempo investido para resolver unha actividade.• Grao de adquisición de aprendizaxes básicas.• Orde e limpeza na presentación.• Uso adecuado de instrumentos e recursos propios da materia.• Emprego de esquemas.• Revisión do traballo antes de dalo por finalizado.• Valoración do traballo na clase e na casa.• Creatividade.
2. Probas orais e escritas	<ul style="list-style-type: none">• Valoración da aprendizaxe dos contidos.• Valoración dos procesos seguidos e dos resultados.• Expresión oral do procedemento seguido ao resolver unha actividade.• Valoración do tempo investido e o tempo necesario para resolver unha actividade.• Orde, limpeza e estrutura do traballo presentado.• Caligrafía adecuada.• Tempo de realización.• Destrezas.• Coherencia e adecuación.
3. Actividades TIC	<ul style="list-style-type: none">• Uso adecuado e guiado do ordenador e algunha ferramenta telemática.• Utilización de Internet, de forma responsable e con axuda, para buscar información sinxela ou para resolver unha actividade.• Tipo de participación (autónomo, con apoio, ningunha).• Grao de elaboración da resposta.• Interese e motivación.• Destrezas.• Capacidade de sintetizar e seleccionar de forma crítica contidos de Internet.

4. Participación e seguimento das clases	<ul style="list-style-type: none"> • Nivel e adecuación das intervencións. • Emprego dunha estrutura clara nas mensaxes. • Uso de vocabulario adecuado. • Comportamento en clase. • Interese e esforzo.
5. Traballo cooperativo. Valoración individual e grupal	<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade de traballar de forma colaborativa. • Comunicación adecuada cos compañeiros. • Resolución de conflitos. • Interese e motivación. • Iniciativa. • Opinión persoal e valoración crítica do traballo en cooperación.
6. Arquivo de traballo individual	<ul style="list-style-type: none"> • Presentación clara e ordenada. • Actualización. • Xustificación dos traballos seleccionados no arquivo.

A nota final de cada avaliación consta de dúas partes: unha primeira parte que constitúe o 60% da asignatura (traballo na clase, actitude, participación, traballo na aula...) e unha segunda parte que constitúe o 40% da asignatura (traballo escrito final en cada avaliación ou proba escrita).

H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e do desenvolvemento de programacións didácticas. Para iso, ao rematar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que lle permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos o uso dunha ferramenta para a avaliación da programación didáctica no seu conxunto; esta pódese realizar ao final de cada trimestre, para así poder recoller as melloras no seguinte. A devandita ferramenta descríbese a continuación, e cada profesor ou profesora de relixión, deberá completala segundo as súas necesidades de avaliación e mellora:

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE MELLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Temporalización das unidades didácticas			
- Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
- Manexo dos contidos da unidade			
- Descritores e desempeños competencias			
- Realización de tarefas			
- Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
- Recursos			
- Claridade nos criterios de avaliación			
- Uso de diversas ferramentas de avaliación			
- Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
- Atención á diversidade			
- Interdisciplinariade			

I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Recuperación dunha avaliación

- Cada avaliación recupérase coa avaliación seguinte segundo os mecanismos que establece o profesor/a.
- No caso de que non se superase algunha recuperación, proporase unha proba final escrita sobre contidos da avaliación ou as avaliacións en cuestión.

— Valorarase a presentación dun dossier de traballo con actividades referidas aos contidos mínimos do curso.

Materia pendente do curso anterior

— Entrega trimestral, segundo datas establecidas, de actividades e traballos propostos e guiados polo profesor/a responsable da materia de Relixión Católica.

— Exercicio escrito de contidos mínimos.

J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A diversidade de actividades de avaliación da área de Relixión Católica elaboráronse en función dos seguintes criterios:

- Ofrecer en cada unidade didáctica unhas actividades de avaliación de calidade, que avalíen a todos e todo: alumnado, profesorado, pais e nais, materiais curriculares, tipos de contidos, o centro educativo e os procesos de ensinanza-aprendizaxe. Será esta unha avaliación continua, formativa, orientadora e personalizadora, que se aplica sucesivamente por medio de actividades de avaliación inicial ou diagnóstica, avaliación formativa e avaliación final ou sumativa, e que capacitará o alumnado para avaliar a aprendizaxe acadada e valorar o seu proxecto persoal de vida.
- Realizar unhas actividades de avaliación que sexan educadoras, autoactivas, de autoaprendizaxe e de heteroavaliación e autoavaliación; unha avaliación de calidade que comproba a calidade dos resultados. Unha avaliación que sirva para medir e comparar os resultados obtidos cos obxectivos propostos, así como para sintetizar «o rigor científico estatístico» da avaliación cuantitativa con «o persoal e imprevisible» da avaliación cualitativa. E todo iso, desde criterios que midan e avalíen o desenvolvemento das competencias, os seus descritores e os estándares de aprendizaxe avaliábeles.
- Utilizar variadas técnicas e instrumentos de avaliación dos diferentes modelos de ensinanza e realizarse estes de forma colexiada.
- Ofrecer actividades en clave de TIC na web do alumnado e na web do profesorado.

K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Á hora de formular as medidas de atención á diversidade e inclusión temos que solicitar, en primeiro lugar, diversa información sobre cada grupo de alumnos e alumnas; como mínimo debe coñecerse a relativa

- Ao número de alumnos e alumnas.
- Ao funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ás necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.

- Aos desempeños competenciais prioritarios que hai que practicar no grupo nesta materia.
- Aos aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos.
- Aos tipos de recursos que se precisan adaptar a nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos estudantes; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe. (Débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que hai que adoptar. (Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).
- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que hai que adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA

Na Educación Secundaria Obrigatoria, elementos como a comprensión lectora, a expresión oral, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional trabállanse en todas as materias. Da mesma maneira, foméntase o desenvolvemento de valores como a igualdade entre homes e mulleres e a non discriminación por condicións circunstanciais persoais ou sociais. O ensino transversal tamén inclúe a educación na resolución pacífica de conflitos e en valores que sustenten a liberdade, a xustiza, o pluralismo político, a paz, a democracia e o respecto aos dereitos humanos.

- Educación ambiental: Toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.
- Educación para a paz: Interese e respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo. Rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena á morte de Xesús. Valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.
- Educación moral e cívica: Valoración da loita pola liberdade das persoas e os pobos, e valoración da necesidade de dotarse dunhas normas de comportamento.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Comprensión das repercusións da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, os marxinados, os enfermos...

- Educación para a saúde e a calidade de vida: Adquisición dun concepto integral de saúde, a exemplo de Xesús, que cura a totalidade da persoa e libéraa de todos os seus males e os seus medos.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.
- Educación do consumidor: Respecto pola diversidade cultural, ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións...

M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO

- Colaboración ca biblioteca e as actividades que se levan a cabo a través dela
- Saída no terceiro trimestre para participar nun día de convivencia con rapaces e rapazas doutros centros da provincia de Ourense

N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento da clase.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	Adecúase o desenvolvemento da clase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinidade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
	A metodoloxía inclúe o traballo de competencias e intelixencias múltiples.		
Regularización da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		

Avaliación das aprendizaxes e información que deles se dá aos alumnos e ás familias	Os estándares de aprendizaxe avaliábelos atópanse vinculados ás competencias, contidos e criterios de avaliación.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: - Aos alumnos. - Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplícanse medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		

PROGRAMACIÓN

DIDÁCTICA
4º ESO

RELIXIÓN CATÓLICA

CURSO 19-20

Xefa de departamento e Profesora:
Rebeca Álvarez Domínguez

ÍNDICE:

A.	INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	74
B.	CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.....	74
C.	CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO.....	81
D.	CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE	82
E.	CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA.....	83
F.	MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR.....	87
G.	CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.....	87
H.	INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.....	88
I.	ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.....	90
J.	DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.....	90
K.	MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	90
L.	CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA.....	91
M.	ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO.....	92
N.	MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.....	92

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A área de Relixión e Moral Católica fundaméntase nas esixencias que leva consigo desenvolver, na escola, a educación integral e a aplicación duns dereitos expresados na Declaración universal de dereitos humanos (1948, artigo 26.3); na Constitución española (1978, artigo 27.3); no Pacto internacional de dereitos humanos, económicos, sociais e culturais (1966, artigo 13.3); na Carta dos dereitos fundamentais da Unión Europea (2000, artigo 10 e 14.3), etc. Ademais, está garantida polo acordo suscrito entre o Estado español e a Santa Sé sobre ensinanza e asuntos culturais (3-1-1979).

A práctica destes dereitos leva consigo unha ensinanza relixiosa escolar e confesional. Esta ensinanza concrétase na área de Relixión e Moral Católica, unha materia específica e rigorosamente escolar, ordinaria para os que a soliciten, equiparable ao resto das materias no rigor científico, na formulación dos seus obxectivos e contidos, e na súa significación educativa dentro do currículo. Así mesmo, contribúe á formación integral do alumnado e ao pleno desenvolvemento da persoa en todas as súas capacidades.

A área de Relixión Católica é unha materia opcional curricular de carácter confesional. A súa identidade resúmese nas súas «Finalidades Educativas» ou «Obxectivos Xerais». Estes deben ser a meta e a directriz no seu deseño e o seu desenvolvemento curricular (realización da programación xeral de curso, de cada unidade didáctica, etc.). As seguintes «Finalidades educativas da Educación Secundaria», sinalan as metas finais a que deben conducir todo curso e unidade didáctica de Relixión Católica.

O IES de Allariz atópase na vila que leva o mesmo nome: Allariz, ubicada na metade occidental da provincia de Ourense. Os centros adscritos ao instituto son o CEIP Padre Feijoo (Allariz) e o CEIP de Xunqueira de Ambía.

O instituto oferta a ESO e Bacharelato.

B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.

A área de Relixión Católica contribúe ao desenvolvemento das competencias desde as súas finalidades educativas, obxectivos, contidos e actividades de aprendizaxe e avaliación. Especialmente, trabállanse as competencias desde a intelixencia espiritual, a intelixencia emocional e a educación en valores, así como as seguintes propostas do currículo de Relixión Católica (2015).

O Decreto 86/2015 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia, expón as seguintes competencias clave :

- 1ª) Comunicación lingüística (CCL)
- 2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- 3ª) Competencia dixital (CD)
- 4ª) Aprender a aprender (CAA)
- 5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)
- 6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)
- 7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)

1. Comunicación lingüística (CCL).

Este currículo de Relixión Católica válese dos elementos cristiáns presentes na contorna do alumnado, das imaxes e símbolos, da linguaxe e outros recursos, para a comprensión da relixiosidade propia de cada etapa evolutiva. Desenvólvese así a competencia en comunicación lingüística (tanto na expresión oral como na escrita) que se serve da linguaxe que conforma a cultura e tradición que se transmite dunha a outra xeración. Ademais o ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica e das linguaxes que conforman a cultura. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística do alumno en relación cos estándares de aprendizaxe.

1ª) Comunicación lingüística (CCL)	<ul style="list-style-type: none">-Expresa oralmente e por escrito sentimentos e emocións na linguaxe da relixión.-Interpreta e comprende diversos textos relixiosos cada un desde o seu xénero literario ou natureza específica.-Organiza o coñecemento da realidade relixiosa en esquemas conceptuais.
------------------------------------	--

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

O ensino relixioso tamén contribúe á competencia matemática ó axudar a que o alumno relacione datos da Biblia coa historia, contabilice expresións de cifras e use estatísticas para a descrición e a análise da realidade social.

2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)	<ul style="list-style-type: none">-Clasifica os obxectos, feitos e ideas da relixión en conxuntos coherentes.-Aplica o razoamento dedutivo ás crenzas relixiosas, condutas e consecuencias e emprega o razoamento indutivo partindo da observación da realidade para formular principios relixiosos.-Aplica o razoamento lóxico na formulación das preguntas e respostas sobre a relixión.
---	--

3. Competencia dixital (CD)

O ensino relixioso integra as TIC para o tratamento da información, para a súa obtención e selección crítica. É unha materia na que teñen un importante papel os recursos tecnolóxicos ao alcance de estudantes e profesores, pois facilitan o traballo tradicional e ofrecen novas aplicacións.

3ª) Competencia dixital (CD)	<ul style="list-style-type: none"> -Utiliza os medios TIC para a comunicación da información e do coñecemento relixioso. -Intercambia información e ideas relixiosas mediante a Rede. -Aplica criterios para a selección da información relixiosa e utiliza os instrumentos axeitados para rexistrala.
------------------------------	---

4. Aprender a aprender (CAA)

O ensino da relixión contribúe fomentando a atención, memoria, experiencia, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión. Fai aos alumnos protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan divino.

4ª) Aprender a aprender (CAA)	<ul style="list-style-type: none"> -Investiga de xeito persoal no ámbito da relixión suscitando e formulando preguntas. -Transforma a información relixiosa en coñecemento propio. -Aplica coñecementos relixiosos a diferentes situacións e contextos. -Atopa e usa canles para canalizar as capacidades persoais tanto na comunidade crente como no feito relixioso na sociedade.
-------------------------------	---

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

A relixión católica favorece o desenvolvemento de virtudes cívicas para o ben común da sociedade. Educa a dimensión moral e social da persoa, favorecendo a corresponsabilidade, a solidariedade, a liberdade, a xustiza e a caridade.

5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)	<ul style="list-style-type: none"> -Valora e respecta o principio democrático de liberdade relixiosa e de conciencia. -Aplica os principios da ética relixiosa á resolución de conflitos. -Mostra un diálogo interrelixioso e ecuménico como medio de encontro entre culturas, integración das persoas, enriquecemento mutuo e construción da paz mundial. -Aprecia e respecta o principio democrático de laicidade.
--	--

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Esta competencia desenvólvese no estudante partindo do verdadeiro coñecemento de si mesmo, das súas potencialidades, da súa dignidade e do seu sentido. A formación relixiosa católica aporta á devandita competencia unha cosmovisión que dá sentido á vida, á cultura e á identidade da persoa humana.

6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)	<ul style="list-style-type: none">-Planifica e participa en proxectos relacionados coa misión cristiá adaptando proxectos misioneiros a contextos e situacións propias dun Centro educativo.-Proxecta accións con outros compañeiros co fin de animar unha acción colectiva.-Comprométese nas institucións e servizos ao seu nivel desde a perspectiva da misión e responsabilidade dos crentes ante a vida pública.
--	--

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A relixión católica aporta á competencia cultural e artística o significado e valoración crítica de tantas obras da nosa contorna, motivando o aprecio pola propia cultura galega e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)	<ul style="list-style-type: none">-Coñece e aprecia o rico patrimonio artístico galego de inspiración relixiosa.-Comprende as obras artísticas relixiosas e expresa os seus elementos a través da creatividade, imaxinación e iniciativa.-Crea expresións artísticas desde a propia percepción do relixioso.
--	--

PRIMEIRO TRIMESTRE		UDS. 1, 2, 3
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque I. O sentido relixioso do home		
Unidade 1: AS RELIXIÓNS SON PROPOSTAS DE SENTIDO -A nosa vida está chea de interrogantes. -As relixións: procura do sentido da vida. -As relixións son moi diversas. -A relixión propón unha vida comprometida cos demais.	Unidade 1 1. Aprender e memorizar os principais trazos comúns das relixións.	Unidade 1 1.1 Identifica e clasifica os trazos principais (ensino, comportamento e culto) nas relixións monoteístas. 1.2 Busca información e preséntalle ao grupo as respostas das distintas relixións ás preguntas de sentido.
Bloque II. A revelación: Deus intervén na historia		
Unidade 2: DEUS DÁSE A COÑECER NA HISTORIA -Plenitude na experiencia relixiosa: a revelación de Deus na historia. -Xesús é a revelación definitiva de Deus.	Unidade 2 1. Comparar e distinguir a intervención de Deus na historia dos intentos humanos de resposta á procura de sentido.	Unidade 2 2.1 Razona por que a revelación é a plenitude da experiencia relixiosa. 2.2 Analiza e debate as principais diferenzas entre a revelación de Deus e as relixións.
Unidade 3: DEUS É SEMPRE FIEL COAS PESSOAS -A fidelidade de Deus á alianza co ser humano. -O Deus da Alianza. -A fidelidade é vivir no amor.	Unidade 3 1. Recoñecer e valorar as accións de Deus fiel ao longo da historia.	Unidade 3 1.1 Identifica e aprecia a fidelidade permanente de Deus que atopa na historia de Israel. 1.2 Toma conciencia e agradece os momentos da súa historia nos que recoñece a fidelidade de Deus.

SEGUNDO TRIMESTRE		UDS. 4, 5
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque III: Xesucristo, cumprimento da Historia da Salvación		
<p>Unidade 4: XESÚS É O SERVIDOR DE DEUS</p> <p>-A esperanza mesiánica. -Xesús é o Mesías.</p> <p>Unidade 5: XESÚS CHAMA A COLABORAR NA SÚA MISIÓN</p> <p>-A chamada de Xesús a colaborar con El xera unha comunidade. -Ser testemuñas de Xesús hoxe.</p>	<p>Unidade 4</p> <p>1. Comparar e apreciar a novidade entre o Mesías que sofre e o Mesías político.</p> <p>Unidade 5</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Descubrir a iniciativa de Cristo para formar unha comunidade que orixina a Igrexa. 2. Coñecer e apreciar a invitación de Xesús a colaborar na súa misión. 	<p>Unidade 4</p> <p>1.1 Identifica, clasifica e compara os trazos do Mesías que sofre e o Mesías político. 1.2 Esfórzase por comprender a novidade do Mesías que sofre como criterio de vida.</p> <p>Unidade 5</p> <p>1.1 Localiza, selecciona e argumenta en textos evanxélicos a chamada de Xesús. 2.1 Le de maneira comprensiva un evanxeo, identifica e describe a misión salvífica de Xesús. 2.2 Busca e identifica persoas que actualizan hoxe a misión de Xesús e expón en grupo por que continúan a misión de Xesús.</p>

TERCEIRO TRIMESTRE		UDS. 6, 7
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
Bloque IV. Permanencia de Xesucristo na historia: a Igrexa		
<p>Unidade 6: SER CRISTIÁN É VIVIR EN PLENITUDE</p> <p>-A pertenza a Cristo na Igrexa ilumina todas as dimensións do ser humano. -A persoa, un ser en construción. -Ser cristián: unha maneira de vivir. -É importante amar ben.</p> <p>Unidade 7: A IGREXA CONSTRÚE A CIVILIZACIÓN DO AMOR</p> <p>-Xesús, a autoridade como servizo. -A autoridade eclesial ao servizo da verdade. -A misión do cristián no mundo: construír a civilización do amor.</p>	<p>Unidade 6</p> <p>1. Descubrir e valorar que Cristo xera unha forma nova de usar a razón e a liberdade, e de expresar a afectividade da persoa.</p> <p>Unidade 7</p> <p>1. Distinguir que a autoridade está ao servizo da verdade.</p> <p>2. Relacionar a misión do cristián coa construción do mundo.</p>	<p>Unidade 6</p> <p>1.1 Elabora xuízos a partir de testemuños que exemplifiquen unha forma nova de usar a razón e a liberdade e de expresar a afectividade. 1.2 Adquire o hábito de reflexionar buscando o ben ante as eleccións que se lle ofrecen. 1.3 É consciente das diferentes formas de vivir a afectividade e prefere a que recoñece como máis humana.</p> <p>Unidade 7</p> <p>1.1 Identifica persoas que son autoridade na súa vida e explica como recoñece nelas a verdade. 1.2 Recoñece e valora na Igrexa distintas figuras que son autoridade, polo servizo ou polo testemuño. 1.3 Localiza e xustifica tres acontecementos da historia nos que a Igrexa defendeu a verdade do ser humano. 2.1 Investiga e debate sobre as iniciativas eclesiais da súa contorna que colaboran na construción da civilización do amor.</p>

C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO

*** OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA DE RELIXIÓN E MORAL CATÓLICA NA ESO**

1. Educar a dimensión transcendente e relixiosa, e a el partindo da experiencia humana e «desde» e «para» a vida persoal, social, relixiosa e ambiental.
2. Favorecer a maduración e o desenvolvemento integral da personalidade do alumnado desde unha educación humanista, relixiosa e católica de calidade.
3. Facilitar a elaboración do proxecto persoal de vida desde unha educación en valores e virtudes humanas, morais, cívicas, democráticas, relixiosas e cristiás.
4. Presentar a visión cristiá da persoa e a historia desde a realidade cotiá, desde o respecto e en diálogo coas principais relixións, antropoloxías e cosmovisións de hoxe.
5. Ofrecer a cultura relixiosa e a mensaxe cristiá-católica en diálogo cos testemuños de persoas exemplares e os problemas e interrogantes do mundo actual.
6. Educar a dimensión cívica e moral desde a aplicación de testemuños exemplares, valores, virtudes e compromisos para resolver problemas humanos e sociais.
7. Desenvolver unha ensinanza aprendizaxe da relixión que promova a apertura ao Misterio, ao sentido relixioso da vida, á experiencia relixiosa e á educación na fe.
8. Promover as competencias necesarias para dar un sentido pleno á vida e elaborar respostas de sentido último ante as dificultades máis existenciais e cotiás.
9. Educar na participación social e na práctica de compromisos solidarios que melloren o medio, as relacións interpersoais e a vida pública.
10. Valorar a intelixencia espiritual para fortalecer o mundo interior do alumnado e a súa capacidade de autoconhecimento, aceptación, meditación, relaxación, paz interior...
11. Favorecer o diálogo e a crítica construtiva entre as mensaxes relixiosas e cristiás e a actual cultura audiovisual, especialmente a da televisión e as TIC.
12. Desenvolver a dimensión humanista e cívica do alumnado desde a ética universal dos dereitos humanos e a doutrina social da Igrexa católica.
13. Educar a intelixencia emocional para elixir e fortalecer os mellores sentimentos, e así ser máis feliz cun mesmo, con Deus, cos demais e coa natureza.
14. Coñecer a Relixión e Moral Católica desde as TIC, a investigación, a aprendizaxe cooperativa e a participación en equipos de traballo.
15. Ofrecer unha ensinanza integral da Biblia, promovendo a cultura bíblica e a aplicación das súas ensinanzas para ser máis feliz na vida persoal e social.

*** Obxectivos xerais da área de Relixión Católica para 4º de Educación Secundaria:**

1. Coñecer dende as relixións da antigüidade ata as relixións actuais
2. Profundizar nos relatos da Creación
2. Comprender e indicar os principais feitos da vida de Xesús de Nazaret, a súa mensaxe de salvación e os seus milagres
3. Coñecer e enumerar as principais características dos Evanxeos
4. Coñecer os Sacramentos. Investigar e describir as características do sacramento do Bautismo, da Eucaristía e da Confirmación
5. Desenvolver a intelixencia espiritual por medio da reflexión e da interiorización das experiencias
6. Promover a intelixencia emocional por medio do coñecemento e a vivencia dos sentimentos de relixiosidade, loanza, alegría, resurrección, oración, sacrificio, fortaleza...
7. Coñecer os valores do Cristianismo, as benaventuranzas, os Dez Mandamentos, a humanización, a confianza, a fraternidade, a esperanza, o compartir e a autenticidade

D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVANZADO

1º TEMPORALIZACIÓN

- Bloque I e II:
Outubro - Decembro

- Bloque III:
Xaneiro - Abril

- Bloque IV:
Maio-Xuño

2º GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA

1.1. Identifica e clasifica os trazos principais (ensinanza, comportamento e culto) nas relixións monoteístas.	CCL, CD, CAA, CCEC
1.2 Busca información e preséntalle ao grupo as respostas das distintas relixións ás preguntas de sentido.	CCL, CAA, CCEC
2.1 Razona por que a revelación é a plenitude da experiencia relixiosa.	CCL, CAA
2.2 Analiza e debate as principais diferenzas entre a revelación de Deus e as relixións.	CCL, CSC, CSIEE, CCEC
1.1 Identifica e aprecia a fidelidade permanente de Deus que atopa na historia de Israel.	CAA, CCEC
1.2 Toma conciencia e agradece os momentos da súa historia nos que reconece a fidelidade de Deus.	CAA, CSIEE
2.1 Identifica, clasifica e compara os trazos do Mesías que sofre e o Mesías político.	CCL, CCEC
2.2 Esfórzase por comprender a novidade do Mesías que sofre como criterio de vida.	CAA, CSC
2.1 Localiza, selecciona e argumenta en textos evanxélicos a chamada de Xesús.	CCL, CAA
3.1 Le de maneira comprensiva un evanxeo, identifica e describe a misión salvífica de Xesús.	CCL, CSC
3.2 Busca e identifica persoas que actualizan hoxe a misión de Xesús e expón en grupo por que continúan a misión.	CCL, CSC, CSIEE
1.1 Elabora xuízos a partir de testemuños que exemplifiquen unha forma nova de usar a razón e a liberdade e de expresar a afectividade.	CCL, CAA, CSIEE, CCEC
1.2 Adquire o hábito de reflexionar buscando o ben ante as eleccións que se lle ofrecen.	CAA, CSC, CSIEE
1.3 É consciente das diferentes formas de vivir a afectividade e prefere a que reconece como máis humana.	CAA, CSC, CCEC
2.1 Identifica persoas que son autoridade na súa vida e explica como reconece nelas a verdade.	CCL, CAA, CSC

2.2 Recoñece e valora na Igrexa distintas figuras que son autoridade, polo servizo ou polo testemuño.	CAA, CSC, CCEC
2.3 Localiza e xustifica tres acontecementos da historia nos que a Igrexa defendeu a verdade do ser humano.	CCL, CSIEE, CCEC
3.1 Investiga e debate sobre as iniciativas eclesiais da súa contorna que colaboran na construción da civilización	CCL, CD, CSC, CSIEE, CCEC

3º PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS:

- Tarefas escritas correspondentes ás actividades diarias.
- Traballos cooperativos.

ORAIS:

- Participación en debates.
- Posta en común das cuestións xurdidas
- Exposición dos resultados das tarefas

OBSERVACIÓN DIRECTA E SISTEMÁTICA:

- Actitude cara aos compañeiros e compañeiras nas actividades colaborativas.
- Participación nas actividades do día a día.
- Mostra de interese nas actividades voluntarias e na ampliación de coñecementos

E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA

Para alcanzar os obxectivos, as competencias e a aprendizaxe dos contidos, cómpre optar por unha metodoloxía que axude a alcanzar tales metas. A metodoloxía do presente proxecto de Relixión Católica baséase nos Obxectivos Xerais da LOMCE e no Real decreto para a Educación Secundaria Obrigatoria; nas estratexias de metodoloxía didáctica do currículo de Relixión Católica para a Educación Secundaria Obrigatoria (2015), e nas achegas específicas da Pedagogía e Didáctica Relixiosa.

Froito destas opcións, son os seguintes principios metodolóxicos desde os cales se deseñaron cada unha das unidades didácticas e dos elementos que as compoñen: obxectivos, centros de interese, contidos, metodoloxía, actividades de ensinanza aprendizaxe e avaliación.

1. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o proceso psicoevolutivo do alumnado: idade, desenvolvemento psicolóxico, social, moral, familiar e relixioso. Así o explicita o currículo:

«Adaptación ao ámbito emocional e cognitivo dos estudantes, respectando o desenvolvemento psicoevolutivo propio de cada etapa. Esta atención permitirá combinar de xeito adecuado o concreto e o abstracto, o traballo individual e o grupal, o manipulativo, experiencial e visual cos aspectos conceptuais» (Currículo, 2015).

2. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión debe deseñarse e desenvolverse desde a concepción dunha aprendizaxe significativa, por competencias, e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples.

O desenvolvemento do coñecemento sobre a base de aprendizaxes significativas e de calidade, supón que o alumnado relaciona o que aprende cos conceptos que xa posúe e coas experiencias que ten. Así, dálle significado ao material que é obxecto de aprendizaxe e constrúe os seus propios coñecementos. A aprendizaxe significativa implica unha memorización comprensiva do que se aprende, supón unha reflexión crítica por parte do alumnado e comporta unha funcionalidade: o que o alumno e a alumna aprendeu sérvelle para efectuar novas aprendizaxes e enfrontarse a novas situacións. Para que se realice este tipo de aprendizaxe, o profesorado debe partir da preparación dos estudantes e dos seus coñecementos previos, o obxecto de aprendizaxe debe ser coherente e lóxico (o alumnado debe poder atribuírlle significado e integralo na súa estrutura cognoscitiva) e, ademais, os estudantes deben estar motivados para realizar a aprendizaxe.

A opción dunha metodoloxía baseada nunha aprendizaxe significativa, por competencias e desde o desenvolvemento das intelixencias múltiples, leva consigo unha ensinanza da Relixión Católica «desde» e «para» a vida persoal, cidadá, social, moral, relixiosa e eclesial. «Respecto pola curiosidade e inquietudes dos estudantes. Consideración dos intereses e expectativas dos estudantes, así como dos seus coñecementos previos, de maneira que se garanta unha aprendizaxe significativa» (Currículo, 2015).

3. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o ritmo de aprendizaxe de cada alumno ou alumna, e as súas experiencias e centros de interese: as necesidades fisiolóxicas, psicolóxicas, sociais, intelectuais, morais, relixiosas e de sentido á vida do alumnado. Os centros de interese son os intereses «naturais» ou «artificiais» que se utilizan no proceso de ensinanza aprendizaxe. Concrétanse nos feitos de experiencia persoal da vida cotiá (problemas, interrogantes, aspiracións, fracasos, necesidades, noticias...). Desde eles motívase o estudante, partindo da súa vida, para traballar os contidos e as competencias como respostas ás súas necesidades e experiencias.

«Respecto polos ritmos e estilos de aprendizaxe dos estudantes. Non todos os estudantes son iguais, non todos aprenden á mesma velocidade nin utilizan as mesmas estratexias. A atención á diversidade e o desenvolvemento da inclusión comeza na asunción deste principio fundamental» (Currículo, 2015).

4. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as narracións bíblicas, os relatos sagrados das relixións, as historias da vida diaria e a literatura. Cada unidade inclúe, en relación co bloque e cos contidos, curiosidades, datos estatísticos, noticias da actualidade, feitos cotiáns do alumnado, testemuños de persoas exemplares, contos, historias literarias e historias da Biblia e doutros libros sagrados, etc. Esta opción produce na aula unha gran motivación debido a que utiliza a linguaxe específica da transmisión das relixións, especialmente da relixión cristiá, así como polas vantaxes que lle proporciona ao alumnado:

A) Experiencias de educación no sentido da vida.

B) Promover as bases para o desenvolvemento das principais competencias e capacidades humanas.

C) Desenvolver ensinanzas e experiencias cognitivas, morais e afectivas sobre as principais virtudes e valores cívicos, morais e relixiosos.

D) Desenvolver unha cultura bíblica integral no alumnado.

E) Fortalecer a intelixencia espiritual e a intelixencia emocional desde a realidade persoal de cada alumno e alumna.

5. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde

a interdisciplinabilidade polas súas propias características. O estudo do feito relixioso e cristián leva consigo unha relación coas diferentes áreas curriculares. Para desenvolver tal interdisciplinabilidade, diversas actividades están deseñadas para ser realizadas en colaboración con outras áreas curriculares.

6. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o diálogo da fe cristiá coas relixións e coa cultura actual. A clase de Relixión Católica deberá establecer un diálogo coa realidade relixiosa e sociocultural do ámbito, para amosar a influencia mutua entre o feito relixioso xeral e cristián e a cultura occidental. Preténdese valorar, á luz da fe cristiá, os valores, as ideas e os modelos de comportamento da cultura actual; á vez que se reinterpretarán as fórmulas, os ritos, os símbolos e os comportamentos relixiosos á luz dos valores e dos antivalores máis influentes na vida cotiá.

7. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para capacitar o alumnado a ver, xulgar e actuar sobre si mesmo, os demais, a sociedade e o medio. Por iso, diversas actividades están elaboradas de forma que o alumnado practique a metodoloxía específica que utiliza a Igrexa católica ante os problemas sociais e ambientais: ver, xulgar e actuar sobre as persoas, a sociedade e o medio para melloralos.

8. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para promover o protagonismo e a actividade do alumnado. Así, o alumno ou a alumna é o autor da súa propia aprendizaxe e é quen de desenvolver as súas competencias. Deles xorde a forza interior para desenvolver as súas capacidades, as súas intelixencias múltiples e o poder para realizarse como persoas. A función do profesor ou da profesora é facer de mediador, facilitador, orientador e guía para que o alumnado encontre os instrumentos que lle axuden a aprender a aprender e a descubrir por si mesmo.

9. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde unha pluralidade de metodoloxías e unha diversidade de actividades. Nas unidades e nos materiais complementarios conxugáronse as actividades cooperativas e de socialización coas de individualización. Non é compatible unha metodoloxía pechada ou única baixo os principios derivados da educación personalizada, a aprendizaxe por competencias ou a pedagogía relixiosa. A metodoloxía debe ser aberta, pois cada alumno ou alumna é un mundo e cada un deles pode supoñer unha adaptación específica.

O presente proxecto dálle moita importancia á diversidade e á inclusión de todo o alumnado na aula. Nestas idades fanse notables as súas diferenzas, as cales se van reflectir nas súas diversas capacidades, motivacións, centros de interese, graos de creatividade... Por iso, as actividades serán algunhas veces individuais e outras de parella ou grupais. Como resposta para o tratamento da diversidade, o profesorado deixará liberdade para que cada alumno poida elixir a modalidade de realización da actividade. Por exemplo, se se tratase de resumir un tema, poderase facer por medio dun mapa conceptual, dun resumo ou dunha definición coa súa explicación correspondente. Cada alumno e alumna, segundo as súas calidades e intereses, elixirá a modalidade que máis lle guste.

Entre a diversidade de materiais, técnicas e actividades máis específicas da área de Relixión, están as investigacións; os comentarios de texto; os libros de consulta; as actividades de lectura e comprensión lectora; os estudos monográficos; os traballos de campo: entrevistas, reportaxes, etc.; os xogos didácticos; os vídeos ou outros elementos audiovisuais; as mesas redondas; o uso de programas de ordenador; os coloquios; os debates; os murais ou os carteis...; a expresión corporal; os debuxos; os cómics; os comentarios

de prensa; a televisión; a publicidade; a dinámica de grupos; o teatro; as actividades cooperativas; a observación da realidade; a busca de información; o manexo e interpretación da Biblia; a reflexión crítica e a exposición e argumentación respectuosa das crenzas relixiosas propias e alleas; o cine-fórum; o disco-fórum; a expresión de sentimentos; a práctica de valores; os exercicios de interioridade; as actividades TIC, etc.

Entre a diversidade de métodos que se deben utilizar na clase de Relixión están:

- O dialóxico (centrado no diálogo sobre as experiencias de vida e a aprendizaxe dos contidos).
- O indutivo (partir do particular e próximo ao alumnado para, por medio de conceptualizacións cada vez máis complexas, rematar no xeral).
- O dedutivo (partir do xeral para concluír no particular, no ámbito e na experiencia máis próxima do alumnado).
- O indagatorio (por medio da explicación e da aplicación do método científico).
- O activo (por medio da realización o alumnado da maior parte das actividades de clase).
- O explicativo (por medio das estratexias da explicación).
- O mixto (combinar nunha mesma unidade diversos métodos).

Este proceso, os métodos e as actividades deben ir acompañados por unha avaliación integral de todo e todos: unha avaliación inicial ou diagnóstica, unha avaliación continua ou formativa, e unha avaliación final ou sumativa.

«Seguimento dos criterios de avaliación educativa. Para facilitar o cumprimento destes principios metodolóxicos, aplicarase unha avaliación continua, global e formativa ao longo do proceso de ensinanza e aprendizaxe. Ao rematar o proceso, levarase a cabo unha avaliación sumativa, de maneira que se avalíe o nivel de logro alcanzado. A avaliación obxectiva garantizará unha valoración adecuada da dedicación, do esforzo e do rendemento de todos os estudantes» (Currículo, 2015).

10. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para a adquisición dunha síntese científica e teolóxica dos principais conceptos, procedementos e valores do feito relixioso, cristián e católico: trátase de capacitar o alumnado en opinión, información, formación e educación relixiosa xeral e católica.

11. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para que o alumnado coñeza e practique as linguaxes relixiosas e da fe cristiá: a linguaxe simbólica, a bíblica, a doutrinal, a litúrxica e a moral ou testemuñal.

12. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse para o humanismo: «Consideración da dimensión humanista. Todas as aprendizaxes estarán ao servizo da formación humana. A materia de Relixión, desde a súa clave personalizadora, require que todo tipo de aprendizaxes instrumentais, cognitivas, actitudinais e socio-afectivas non sexan consideradas un fin en si mesmas, senón que estean ao servizo da formación integral do ser humano» (Currículo, 2015).

13. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde o traballo cooperativo: «Desenvolvemento da aprendizaxe en equipo e/ou cooperativa. O estudo e a reflexión do cristianismo, pola súa intrínseca dimensión comunitaria, é unha materia adecuada para desenvolver o traballo en equipo e a aprendizaxe cooperativa» (Currículo, 2015).

14. A ensinanza-aprendizaxe da Relixión Católica debe deseñarse e desenvolverse desde as TIC: «Utilización educativa dos recursos tecnolóxicos. A ensinanza da Relixión promoverá a utilización da tecnoloxía da información e da comunicación, non só dun xeito instrumental, que resulte útil para o estudante na busca de información ou na resolución de problemas considerados na clase, senón procurando a súa integración na vida do

suxeito e o seu uso ético. As redes sociais ou as ferramentas de construción e manipulación de imaxes, por exemplo, son instrumentos que permiten novas formas de expresión da cultura e da identidade persoal que hai que aprender a dominar» (Currículo, 2015)

F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR

- Recursos web, filmografía e bibliografía, fichas de competencias e fichas para a adaptación curricular.
- Material para traballar a Educación emocional.
- Ordenador.
- Encerado dixital.

G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

	Criterios xerais
1. Traballo autónomo (na aula e outros espazos)	<ul style="list-style-type: none"> • Realización sen axuda externa. • Estimación do tempo investido para resolver unha actividade. • Grao de adquisición de aprendizaxes básicas. • Orde e limpeza na presentación. • Uso adecuado de instrumentos e recursos propios da materia. • Emprego de esquemas. • Revisión do traballo antes de dalo por finalizado. • Valoración do traballo na clase e na casa. • Creatividade.
2. Probas orais e escritas	<ul style="list-style-type: none"> • Valoración da aprendizaxe dos contidos. • Valoración dos procesos seguidos e dos resultados. • Expresión oral do procedemento seguido ao resolver unha actividade. • Valoración do tempo investido e o tempo necesario para resolver unha actividade. • Orde, limpeza e estrutura do traballo presentado. • Caligrafía adecuada. • Tempo de realización. • Destrezas. • Coherencia e adecuación.

3. Actividades TIC	<ul style="list-style-type: none"> • Uso adecuado e guiado do ordenador e algunha ferramenta telemática. • Utilización de Internet, de forma responsable e con axuda, para buscar información sinxela ou para resolver unha actividade. • Tipo de participación (autónomo, con apoio, ningunha). • Grao de elaboración da resposta. • Interese e motivación. • Destrezas. • Capacidade de sintetizar e seleccionar de forma crítica contidos de Internet.
4. Participación e seguimento das clases	<ul style="list-style-type: none"> • Nivel e adecuación das intervencións. • Emprego dunha estrutura clara nas mensaxes. • Uso de vocabulario adecuado. • Comportamento en clase. • Interese e esforzo.
5. Traballo cooperativo. Valoración individual e grupal	<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade de traballar de forma colaborativa. • Comunicación adecuada cos compañeiros. • Resolución de conflitos. • Interese e motivación. • Iniciativa. • Opinión persoal e valoración crítica do traballo en cooperación.
6. Arquivo de traballo individual	<ul style="list-style-type: none"> • Presentación clara e ordenada. • Actualización. • Xustificación dos traballos seleccionados no arquivo.

A nota final de cada avaliación consta de dúas partes: unha primeira parte que constitúe o 60% da asignatura (traballo na clase, actitude, participación, traballo na aula...) e unha segunda parte que constitúe o 40% da asignatura (traballo escrito final en cada avaliación ou proba escrita).

H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e do desenvolvemento de programacións didácticas. Para iso, ao rematar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que lle permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos o uso dunha ferramenta para a avaliación da programación didáctica no seu conxunto; esta pódese realizar ao final de cada trimestre, para

así poder recoller as melloras no seguinte. A devandita ferramenta descríbese a continuación, e cada profesor ou profesora de relixión, deberá completala segundo as súas necesidades de avaliación e mellora:

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE ME-LLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Temporalización das unidades didácticas			
- Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
- Manexo dos contidos da unidade			
- Descritores e desempeños competencias			
- Realización de tarefas			
- Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
- Recursos			
- Claridade nos criterios de avaliación			
- Uso de diversas ferramentas de avaliación			
- Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
- Atención á diversidade			
- Interdisciplinariedade			

I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Recuperación dunha avaliación

- Cada avaliación recupérase coa avaliación seguinte segundo os mecanismos que estableza o profesor/a.
- No caso de que non se superase algunha recuperación, proporase unha proba final escrita sobre contidos da avaliación ou as avaliacións en cuestión.
- Valorarase a presentación dun dossier de traballo con actividades referidas aos contidos mínimos do curso.

Materia pendente do curso anterior

- Entrega trimestral, segundo datas establecidas, de actividades e traballos propostos e guiados polo profesor/a responsable da materia de Relixión Católica.
- Exercicio escrito de contidos mínimos.

J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A diversidade de actividades de avaliación da área de Relixión Católica elaboráronse en función dos seguintes criterios:

- Ofrecer en cada unidade didáctica unhas actividades de avaliación de calidade, que avalíen a todos e todo: alumnado, profesorado, pais e nais, materiais curriculares, tipos de contidos, o centro educativo e os procesos de ensinanza-aprendizaxe. Será esta unha avaliación continua, formativa, orientadora e personalizadora, que se aplica sucesivamente por medio de actividades de avaliación inicial ou diagnóstica, avaliación formativa e avaliación final ou sumativa, e que capacitará o alumnado para avaliar a aprendizaxe acadada e valorar o seu proxecto persoal de vida.
- Realizar unhas actividades de avaliación que sexan educadoras, autoactivas, de autoaprendizaxe e de heteroavaliación e autoavaliación; unha avaliación de calidade que comproba a calidade dos resultados. Unha avaliación que sirva para medir e comparar os resultados obtidos cos obxectivos propostos, así como para sintetizar «o rigor científico estatístico» da avaliación cuantitativa con «o persoal e imprevisible» da avaliación cualitativa. E todo iso, desde criterios que midan e avalíen o desenvolvemento das competencias, os seus descritores e os estándares de aprendizaxe avaliábeles.
- Utilizar variadas técnicas e instrumentos de avaliación dos diferentes modelos de ensinanza e realizarse estes de forma colexiada.
- Ofrecer actividades en clave de TIC na web do alumnado e na web do profesorado.

K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Á hora de formular as medidas de atención á diversidade e inclusión temos que solicitar, en primeiro lugar, diversa información sobre cada grupo de alumnos e alumnas; como mínimo debe coñecerse a relativa

- Ao número de alumnos e alumnas.

- Ao funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ás necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.
- Aos desempeños competenciais prioritarios que hai que practicar no grupo nesta materia.
- Aos aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos.
- Aos tipos de recursos que se precisan adaptar a nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos estudantes; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe. (Débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que hai que adoptar. (Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).
- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que hai que adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA

Na Educación Secundaria Obrigatoria, elementos como a comprensión lectora, a expresión oral, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional trabállanse en todas as materias. Da mesma maneira, foméntase o desenvolvemento de valores como a igualdade entre homes e mulleres e a non discriminación por condicións circunstanciais persoais ou sociais. O ensino transversal tamén inclúe a educación na resolución pacífica de conflitos e en valores que sustenten a liberdade, a xustiza, o pluralismo político, a paz, a democracia e o respecto aos dereitos humanos.

- Educación ambiental: Toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.

- Educación para a paz: Interese e respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo. Rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena á morte de Xesús. Valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.
- Educación moral e cívica: Valoración da loita pola liberdade das persoas e os pobos, e valoración da necesidade de dotarse dunhas normas de comportamento.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Comprensión das repercusións da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, os marxinados, os enfermos...
- Educación para a saúde e a calidade de vida: Adquisición dun concepto integral de saúde, a exemplo de Xesús, que cura a totalidade da persoa e libéraa de todos os seus males e os seus medos.
- Educación para a igualdade de oportunidades: Afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.
- Educación do consumidor: Respecto pola diversidade cultural, ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións...

M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO

- Colaboración ca biblioteca e as actividades que se levan a cabo a través dela
- Saída no terceiro trimestre para participar nun día de convivencia con rapaces e rapazas doutros centros da provincia de Ourense

N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento da clase.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	Adecúase o desenvolvemento da clase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		

	A metodoloxía inclúe o traballo de competencias e intelixencias múltiples.		
Regularización da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se dá aos alumnos e ás familias	Os estándares de aprendizaxe avaliados atópanse vinculados ás competencias, contidos e criterios de avaliación.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: - Aos alumnos. - Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplícanse medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		

PROGRAMACIÓN

DIDÁCTICA

1º BACH.

RELIXIÓN CATÓLICA

CURSO 19-20

**Xefa de departamento e Profesora:
Rebeca Álvarez Domínguez**

ÍNDICE:

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	96
B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.....	96
C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO.....	103
D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE	107
E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA.....	108
F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR.....	113
G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.....	114
H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.....	115
I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.....	116
J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.....	116
K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	117
L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA.....	117
M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO.....	118
N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.....	118

A) INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A área de Relixión e Moral Católica fundaméntase nas esixencias que leva consigo desenvolver, na escola, a educación integral e a aplicación duns dereitos expresados na Declaración universal de dereitos humanos (1948, artigo 26.3); na Constitución española (1978, artigo 27.3); non Pacto internacional de dereitos humanos, económicos, sociais e culturais (1966, artigo 13.3); na Carta dúas dereitos fundamentais da Unión Europea (2000, artigo 10 e 14.3), etc. Ademais, está garantida polo acordo subscrito entre o Estado español e a Santa Seí sobre ensinanza e asuntos culturais (3-1-1979).

A práctica destes dereitos leva consigo unha ensinanza relixiosa escolar e confesional. Esta ensinanza concretar na área de Relixión e Moral Católica, unha materia específica e rigorosamente escolar, ordinaria para vos que a soliciten, equiparable ao resto das materias non rigor científico, na formulación dos seus obxectivos e contidos, e na súa significación educativa dentro do currículo. Así mesmo, contribúe á formación integral do alumnado e ao pleno desenvolvemento da persoa en todas as súas capacidades.

A área de Relixión Católica é unha materia opcional curricular de carácter confesional. A súa identidade resumir nas súas «Finalidades Educativas» ou «Obxectivos Xerais». Lestes deben ser a meta e a directriz non seu deseño e ou seu desenvolvemento curricular (realización da programación xeral de curso, de cada unidade didáctica, etc.). As seguintes «Finalidades educativas da Educación Secundaria», sinalan as metas finais a que deben conducir todo curso e unidade didáctica de Relixión Católica.

O IES de Allariz atópase na vila que leva o mesmo nome: Allariz, ubicada na metade occidental da provincia de Ourense. Os centros adscritos ao instituto son o CEIP Padre Feijoo (Allariz) e o CEIP de Xunqueira de Ambía.

O instituto oferta a ESO e Bacharelato.

B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.

A organización de actividades propostas nas unidades didácticas están contextualizadas e relacionadas na medida do posible coa vida cotiá, o que permitirá a aplicación e transferencia do apreso no aula, e servirá como comprobación do progreso na adquisición das competencias básicas. Un aspecto importante é o fomento do traballo colaborativo e dos debates no aula; os cales deberán ter un carácter significativo, facilitando así o adestramento das habilidades sociais, e unha maior motivación no alumnado.

O Decreto 86/2015 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia, expón as seguintes competencias clave :

- 1ª) Comunicación lingüística (CCL)
- 2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- 3ª) Competencia dixital (CD)
- 4ª) Aprender a aprender (CAA)
- 5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)
- 6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)

1. Comunicación lingüística (CCL).

Este currículo de Relixión Católica válese dos elementos cristiáns presentes na contorna do alumnado, das imaxes e símbolos, da linguaxe e outros recursos, para a comprensión da relixiosidade propia de cada etapa evolutiva. Desenvólvese así a competencia en comunicación lingüística (tanto na expresión oral como na escrita) que se serve da linguaxe que conforma a cultura e tradición que se transmite dunha a outra xeración. Ademais o ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica e das linguaxes que conforman a cultura. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística do alumno en relación cos estándares de aprendizaxe.

1ª) Comunicación lingüística (CCL)	<ul style="list-style-type: none">-Expresa oralmente e por escrito sentimentos e emocións na linguaxe da relixión.-Interpreta e comprende diversos textos relixiosos cada un desde o seu xénero literario ou natureza específica.-Organiza o coñecemento da realidade relixiosa en esquemas conceptuais.
------------------------------------	--

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

O ensino relixioso tamén contribúe á competencia matemática ó axudar a que o alumno relacione datos da Biblia coa historia, contabilice expresións de cifras e use estatísticas para a descrición e a análise da realidade social.

2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)	<ul style="list-style-type: none">-Clasifica os obxectos, feitos e ideas da relixión en conxuntos coherentes.-Aplica o razoamento dedutivo ás crenzas relixiosas, condutas e consecuencias e emprega o razoamento indutivo partindo da observación da realidade para formular principios relixiosos.-Aplica o razoamento lóxico na formulación das preguntas e respostas sobre a relixión.
---	--

3. Competencia dixital (CD)

O ensino relixioso integra as TIC para o tratamento da información, para a súa obtención e selección crítica. É unha materia na que teñen un importante papel os recursos tecnolóxicos ao alcance de estudantes e profesores, pois facilitan o traballo tradicional e ofrecen novas aplicacións.

3ª) Competencia dixital (CD)	<ul style="list-style-type: none"> -Utiliza os medios TIC para a comunicación da información e do coñecemento relixioso. -Intercambia información e ideas relixiosas mediante a Rede. -Aplica criterios para a selección da información relixiosa e utiliza os instrumentos axeitados para rexistrala.
------------------------------	---

4. Aprender a aprender (CAA)

O ensino da relixión contribúe fomentando a atención, memoria, experiencia, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión. Fai aos alumnos protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan divino.

4ª) Aprender a aprender (CAA)	<ul style="list-style-type: none"> -Investiga de xeito persoal no ámbito da relixión suscitando e formulando preguntas. -Transforma a información relixiosa en coñecemento propio. -Aplica coñecementos relixiosos a diferentes situacións e contextos. -Atopa e usa canles para canalizar as capacidades persoais tanto na comunidade crente como no feito relixioso na sociedade.
-------------------------------	---

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

A relixión católica favorece o desenvolvemento de virtudes cívicas para o ben común da sociedade. Educa a dimensión moral e social da persoa, favorecendo a corresponsabilidade, a solidariedade, a liberdade, a xustiza e a caridade.

5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)	<ul style="list-style-type: none"> -Valora e respecta o principio democrático de liberdade relixiosa e de conciencia. -Aplica os principios da ética relixiosa á resolución de conflitos. -Mostra un diálogo interrelixioso e ecuménico como medio de encontro entre culturas, integración das persoas, enriquecemento mutuo e construción da paz mundial. -Aprecia e respecta o principio democrático de laicidade.
--	--

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Esta competencia desenvólvese no estudante partindo do verdadeiro coñecemento de si mesmo, das súas potencialidades, da súa dignidade e do seu sentido. A formación relixiosa católica aporta á devandita competencia unha cosmovisión que dá sentido á vida, á cultura e á identidade da persoa humana.

6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)	<ul style="list-style-type: none">-Planifica e participa en proxectos relacionados coa misión cristiá adaptando proxectos misioneiros a contextos e situacións propias dun Centro educativo.-Proxecta accións con outros compañeiros co fin de animar unha acción colectiva.-Comprométese nas institucións e servizos ao seu nivel desde a perspectiva da misión e responsabilidade dos crentes ante a vida pública.
--	--

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A relixión católica aporta á competencia cultural e artística o significado e valoración crítica de tantas obras da nosa contorna, motivando o aprecio pola propia cultura galega e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)	<ul style="list-style-type: none">-Coñece e aprecia o rico patrimonio artístico galego de inspiración relixiosa.-Comprende as obras artísticas relixiosas e expresa os seus elementos a través da creatividade, imaxinación e iniciativa.-Crea expresións artísticas desde a propia percepción do relixioso.
--	--

No proxecto de Relixión Católica para Bacharelato, tal e como suxire a lei, hase potenciado o desenvolvemento da competencia de comunicación lingüística. Esta competencia profunda nas habilidades de escoita, comprensión e exposición de mensaxes orais e escritos, que na etapa de Bacharelato requiren un maior nivel de desenvolvemento, e uns recursos máis complexos para manexarse nuns contextos comunicativos máis diversos e de nivel cognitivo superior. Non se limita esta competencia a mellóraa das habilidades lingüísticas, pois inclúe o desenvolvemento de todos os elementos expresivos, en especial os de carácter audiovisual.

A materia de Relixión Católica utiliza unha terminoloxía propia que permitirá ao alumnado incorporar esta linguaxe e os seus termos para utilizalos nos momentos adecuados coa suficiente propiedade. Así mesmo, a comunicación dos resultados de investigacións e outros traballos que realicen favorece o desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística. As lecturas e os debates que se levarán a cabo nas unidades didácticas da asignatura permitirán tamén a familiarización e uso da linguaxe relixiosa: filosófico e teolóxico-bíblico.

En canto á competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía os estudantes de bacharelato que opten pola asignatura de Relixión Católica poderán valorar a importancia do método científico no área das ciencias relixiosas.

A competencia dixital desenvólvese fomentando a procura, selección e utilización de información en medios dixitais, ademais de permitir que o alumnado se familiarice cos diferentes códigos, formatos e linguaxes nos que se presenta a información científica (datos estatísticos, representacións gráficas, táboas...). A utilización das tecnoloxías da información e a comunicación na aprendizaxe da relixión para comunicarse, solicitar información, retroalimentala, simular e visualizar situacións, para a obtención e o tratamento de datos, etc., é un recurso útil que contribúe a mostrar unha visión actualizada da socioloxía relixiosa dun país.

O amplísimo caudal de información que se pode obter de internet, en permanente aumento, debe ser adquirido, seleccionado adecuadamente e asimilado para transformalo nun coñecemento adecuado. Tratarase de mellorar a procura selectiva de información (oral, impresa, audiovisual, dixital ou multimedia), a súa análise, ordenación, interpretación e análise, para proceder á síntese e á elaboración de pequenos informes, para ser expostos e debatidos no aula.

A adquisición da competencia para aprender a aprender se fundamenta nesta asignatura no carácter instrumental de moitos dos coñecementos adquiridos. Ao tempo de operar con modelos teóricos tamén se fomenta a imaxinación, a análise, os dotes de observación da contorna, a iniciativa, a creatividade e o espírito crítico, o que favorece a aprendizaxe autónoma. Expóñense os diferentes paradigmas existentes sobre temas relixiosos clave, como son a relixiosidade popular, o indiferentismo relixioso, o ateísmo, as vocacións relixiosas, o mesmo fenómeno relixioso, as seitas e outras manifestacións da relixiosidade innata do ser humano. O alumnado vai construíndo o seu propio coñecemento e fundamentando os seus argumentacións a favor e en contra de cada un deles

Esta asignatura favorece o traballo en grupo para a resolución de actividades fomentando o desenvolvemento de actitudes como a cooperación, a solidariedade e o respecto cara ás opinións dos demais, o que contribúe á adquisición das competencias sociais e cívicas. Así mesmo, os coñecementos relixiosos católicos son unha parte fundamental da cultura cidadá, sensibilizada cada vez máis con estes temas pola súa presenza nos medios de comunicación e a súa importancia na vida persoal, familiar e social. A materia de Relixión Católica de bacharelato permite formarse unha opinión fundamentada en feitos e datos reais sobre os problemas relixiosos reais.

A materia de Relixión Católica, a través da Doutrina Social da Igrexa, tamén ten presente o sentido de iniciativa e espírito emprendedor, xa que educa en actitudes e

capacidades emprendedoras desde os valores éticos e garante a comprensión de modelos laborais, económicos, políticos, sanitarios, culturais sociais?, desde principios éticos que inclúen o desenvolvemento de certas calidades persoais. Todo isto fomenta a iniciativa persoal e a motivación por un colaborar no desenvolvemento e progreso da sociedade segundo o plan de Deus creador.

Entre relixión e cultura hai unha relación que non é recíproca senón dialéctica, xa que non permanecen separadas senón que se unen, sendo por iso a relixión, a clave das culturas e civilizacións. A cultura e a relixión non son dúas esferas distintas da vida social, senón que forman parte da realidade social mesma e, por iso, as súas interrelacións axudan a entender de forma máis precisa as manifestacións da relixión na cultura e como a relixión foi e será fonte permanente de inspiración cultural. Deste xeito, a materia de Relixión Católica contribúe tamén ao desenvolvemento da conciencia e expresións culturais

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe avaliábeles
----------	-------------------------	---------------------------------------

*** Bloque 1. Antropoloxía cristiá**

O home, ser relixioso que busca un sentido á vida.
 Expresións históricas do sentido relixioso.
 O misterio dá persoa humana. Fundamento dá súa dignidade.
 Diversas posturas ante ou feito relixioso na sociedade actual.

1. Recoñecer e respectar a necesidade de sentido non home.
2. Comparar manifestacións históricas que permitan desvelar desde sempre ou sentido relixioso do ser humán.
3. Dar razón dá raíz divina dá dignidade humana.
4. Identificar e contrastar non momento actual diversas respostas de sentido.

- 1.1 Reflexiona sobre acontecementos mostrados nos medios de comunicación e emite xuízos de valor sobre a necesidade de sentido.
- 2.1 Identifica e diferenza a diversidade de respostas salvíficas que mostran as relixións.
- 3.1 Descubre, a partir dun visionado que mostre a inxustiza, a incapacidade dá lei para fundamentar a dignidade humana. Compara con textos eclesiais que vinculan a dignidade do ser humán a súa condición de criatura.
- 3.2 Investiga, obtén datos estatísticos e analiza sacando conclusións, comportamentos dous xóvenes que defenden ou atentan contra a dignidade do ser humán.
- 4.1 Cualifica as respostas de sentido que ofrece ou ateísmo, agnosticismo ou laicismo e as contrasta coa proposta de salvación que ofrecen as relixións.

*** Bloque 2. Doutrina social da Igrexa**

Orixen e evolución dá doutrina social da Igrexa.
 Principios fundamentais dá doutrina social da Igrexa.

1. Coñecer e valorar o contexto non que nace e a ensinanza da doutrina social da Igrexa.
2. Identificar a dignidade humana como crave para unha convivencia xusta entre os homes, diferenciándoa dos recoñecementos que o Estado realiza a través das leis.
3. Coñecer e aplicar os principios fundamentais da doutrina social da Igrexa a diversos contextos.

1.1 Identifica problemas sociais de finais do século XIX. Estuda a súa evolución ata a actualidade e analiza as respostas da doutrina social da Igrexa

2.1 Elabora unha definición persoal sobre os termos, legal, ético e moral. Explica públicamente as diferenzas entre os termos coa axuda de medios audiovisuais.

3.1 Comprende e define con palabras persoais o significado de ben común, destino universal dos bens e subsidiariedade. Aplica a situacións concretas devanditos principios xustificando o pensamento social da Igrexa.

*** Bloque 3. Relación entre a razón, a ciencia e a fe**

Formas de coñecemento ao longo da historia coas que o ser humano descobre a realidade e a verdade.

Percurso histórico das relacións entre a ciencia e a fe.

Vínculo indisoluble entre ciencia e ética.

1. Coñecer e distinguir os diferentes métodos utilizados pola persoa para coñecer a verdade.
2. Coñecer e aceptar con respecto os momentos históricos de conflito entre a ciencia e a fe, sabendo dar razóns xustificadas da actuación da Igrexa.
3. Ser consciente da necesidade de relación entre ciencia e ética para que exista verdadeiro progreso humano.

1.1 Identifica, a través de fontes, os diferentes métodos de coñecer a verdade na filosofía, a teoloxía, a ciencia e a técnica. Distingue que aspectos da realidade permite coñecer cada método.

2.1 Recoñece con asombro e esforzase por comprender a orixe divina do cosmos e distingue que non provén do caos ou o azar.

2.2 Infórmase con rigor e debate respetuosamente, sobre o caso de Galileo, Servet, etc. Escribe a súa opinión, xustificando razonadamente as causas e consecuencias de devanditos conflitos.

3.1 Aprende, acepta e respecta que o criterio ético nace do recoñecemento da dignidade humana.

3.2 Analiza casos e debate de xeito razoado as consecuencias que se derivan dun uso da ciencia sen referencia ética.

*** Bloque 4. A Igrexa xeradora de cultura ao longo da historia**

Significado do termo e dimensións da cultura.

A vida monacal, fonte de cultura

1. Coñecer e comparar diferentes acepciones do término cultura.
2. Ser consciente que a persoa é xeradora de cultura.
3. Caer na conta do cambio que o monacato introduce na configuración do tempo e o traballo.
 - 1.1 Estuda, analiza e define o concepto de cultura en diferentes épocas e contrasta co carácter antropológico do ensino da Igrexa.
 - 2.1 Identifica os elementos propios de diversas culturas e elabora un material audiovisual onde as compare críticamente.
 - 3.1 Coñece e respecta os trazos da vida monástica. Identifica a súa influencia na organización social e a vida laboral.
 - 3.2 Valora o traballo dos monxes por conservar a arte e a cultura grecolatina, elaborando un material audiovisual no que se recolla a síntese do seu estudo.

C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO

- Obxectivos xerais no bacharelato

No marco da LOMCE, o Bacharelato ten como finalidade proporcionar ao alumnado formación, madurez intelectual e humana, coñecementos e habilidades que lles permitan desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e competencia. Así mesmo, capacitará ao alumnado para acceder á educación superior.

O Bacharelato contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

- a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución Española así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa.
- b) Consolidar unha madurez persoal e social que lles permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.
- c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar críticamente as desigualdades existentes e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas con discapacidade.
- d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe, e como medio de desenvolvemento persoal.
- e) Dominar, tanto na súa expresión oral como escrita, a lingua castelá e, no seu caso, a lingua cooficial da súa comunidade autónoma.
- f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.
- g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e a comunicación.

h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de forma solidaria no desenvolvemento e mellóraa da súa contorna social.

i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.

j) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e a tecnoloxía no cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente.

k) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

l) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

m) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social.

n) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade vial.

- **Obxectivos xerais dá área de relixión e moral católica no bacharelato**

A educación, entendida como un proceso que pretende o pleno desenvolvemento da personalidade do alumnado, favorece a maduración do conxunto das súas dimensións, axudándolle a formarse a súa identidade á vez que lle introduce de xeito activo na sociedade.

A dimensión relixiosa, co seu sentido globalizador, é unha das que máis contribúe ao logro dunha auténtica maduración da persoa. O carácter integral da educación reclama unha concepción da realidade, unha cosmovisión, na que se descobre o verdadeiro sentido do que uno é e do que fai.

A etapa de Bacharelato supón, desde o punto de vista psicoevolutivo, a procura da autonomía, o que conleva un permanente contraste entre o presente e a tradición para afrontar o futuro. O alumnado comeza a reler a súa historia á luz da súa propia experiencia, cuestionando o depósito transmitido de saberes, crenzas e experiencias recibidas.

O ensino da relixión católica axuda a iluminar a historia persoal e social, a respectar e interpretar o conxunto de valores e significados presentes na realidade, ofrecendo claves de interpretación que dan sentido ao que facemos.

O artigo 24 do Real Decreto 1105/2014, establece que o Bacharelato ten a finalidade de proporcionar ao alumnado formación, madurez intelectual e humana, coñecementos e habilidades que lle permita desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e competencia. A devanditos logros pode contribuír de xeito

satisfactorio o ensino da relixión, facilitando o desenvolvemento do xuízo crítico, ensinando a observar e analizar a realidade con respecto, en claves de liberdade, responsabilidade, verdade e apertura á cuestión do sentido.

O presente currículo toma en consideración a aprendizaxe por competencias busca, desde a antropoloxía cristiá, a consecución e dominio das mesmas. Dado que a competencia supón unha combinación de habilidades prácticas, coñecementos, motivación, valores éticos, actitudes, emocións e outros compoñentes sociais, esfórzase por reflectir a achega específica que este ensino ofrece ao proceso humanizador que conleva a educación.

A importancia que a asignatura de relixión outorga á inculturación da fe, nos distintos contextos, é un feito positivo que a converte nun magnífico instrumento para a comunicación e o diálogo nun mundo cada vez máis plural. Á súa vez, asume como punto de partida os obxectivos que se fixan na etapa para o desenvolvemento das diversas capacidades.

Convén destacar no haber desta asignatura a axuda á promoción dos dereitos humanos e ao exercicio da verdadeira cidadanía, fomentando a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa. Preocúpase tamén de conseguir no alumnado unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma, desde un espírito crítico e constructivo.

Non menos importante é a axuda que presta ao alumnado para coñecer e valorar críticamente, desde unha cosmovisión cristiá, as realidades do mundo contemporáneo e os seus antecedentes históricos, destacando o labor da Igrexa en todo o enriquecemento cultural.

Esta asignatura promove tamén o desenvolvemento da sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, mostrando a beleza, a verdade e o ben como fontes do enriquecemento persoal e cultural.

Para o logro destes obxectivos, a través dos procesos de ensino-aprendizaxe, o currículo de relixión en Bacharelato propón a división dos seus contidos en catro bloques temáticos: antropoloxía cristiá, doutrina social da Igrexa, relación razón, fe e ciencia e, para rematar, a Igrexa como xeradora de cultura ao longo da historia. Deste xeito, preténdese que o alumnado dispoña dos suficientes coñecementos, procedementos e actitudes que lle permita dar resposta, desde a cosmovisión cristiá, aos retos que lle presenta o mundo contemporáneo.

Os contidos procedimentais da materia de relixión católica facilitan estratexias e procedementos fundamentais para a comprensión do feito cristián. Estes contidos adquirense ao longo do desenvolvemento curricular e colaboran, de xeito eficaz, á consecución das competencias asignadas no currículo de Bacharelato. Concretamente os contidos procedimentais de Relixión Católica desenvolverán especialmente as seguintes competencias: Comunicación lingüística, Aprender a aprender, Competencias sociais e cívicas e Conciencia e expresións culturais.

Entre os contidos procedimentais básicos da materia de Relixión Católica atopamos os seguintes:

- Observación da realidade. O feito relixioso nace da apertura do ser humano á realidade total. A asignatura de Relixión Católica pretende colaborar na formación da dimensión natural que nace do asombro ante o real e empúxanos a preguntas últimas sobre o sentido. Observar é máis que ver e require dun adestramento en disposicións específicas que non rexeiten as dimensións espirituais do real.
- Procura de información, manexo e interpretación de fontes bíblicas. O estudo do cristianismo require o manexo das Sagradas Escrituras e textos referidos ás mesmas que forman parte do corpus teolóxico acumulado ao longo da historia.
- Reflexión crítica. O desenvolvemento da materia axuda a coñecer a xénese das ideas dominantes, a detectar prexucios fronte á verdade, a examinar con profundidade as propias ideas e sentimentos fundamentais.
- Exposición e argumentación respetuosa das crenzas relixiosas propias e alleas. A asignatura de Relixión Católica contribúe á formación de competencias que permitan expoñer e defender a racionalidade das propias crenzas relixiosas e o respecto polas alleas.

Para rematar, hai que destacar que a asignatura contribúe á consecución de contidos de carácter actitudinal que son coherentes cos obxectivos de cada etapa. Permite coñecer e apreciar os valores e normas básicas de convivencia; desenvolver hábitos de traballo, esforzo e responsabilidade no estudo; a confianza en si mesmo para un desenvolvemento adecuado da personalidade. Tamén favorece de xeito directo a adquisición de habilidades para a prevención e resolución pacífica de todo tipo de conflitos e o coñecemento, comprensión e respecto das diferentes culturas. Por outra banda, favorece o respecto pola diversidade entre persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e mulleres e a non discriminación.

A aprendizaxe desta materia ha de contribuír a que os alumnos e alumnas desenvolvan as seguintes capacidades:

1. Recoñecer e respectar a necesidade de sentido no home.
2. Comparar manifestacións históricas que permitan desvelar desde sempre o sentido relixioso do ser humano.
3. Dar razón da raíz divina da dignidade humana.
4. Identificar e contrastar no momento actual diversas respostas de sentido.
5. Coñecer e valorar o contexto en que nace e o ensino da doutrina social da Igrexa.
6. Identificar a dignidade humana como clave para unha convivencia xusta entre os homes, diferenciándoa dos recoñecementos que o Estado realiza a través das leis.
7. Coñecer e aplicar os principios fundamentais da doutrina social da Igrexa a diversos contextos.
8. Coñecer e distinguir os diferentes métodos utilizados pola persoa para coñecer a verdade.

9. Coñecer e aceptar con respecto os momentos históricos de conflito entre a ciencia e a fe, sabendo dar razóns xustificadas da actuación da Igrexa.

10. Ser consciente da necesidade de relación entre ciencia e ética para que exista verdadeiro progreso humano.

11. Coñecer e comparar diferentes acepcións do término cultura.

12. Ser consciente que a persoa é xeradora de cultura.

13. Caer na conta do cambio que o monacato introduce na configuración do tempo e o traballo.

D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE

1º TEMPORALIZACIÓN

2. Bloque I:

Outubro – Decembro

3. Bloque II:

Xaneiro – Febreiro

4. Bloque III:

Marzo – Abril

5. Bloque IV:

Maio - Xuño

2º PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS:

- Tarefas escritas correspondentes ás actividades diarias.
- Propostas escritas do Libro Dixital Interactivo.
- Presentacións enmarcadas nos traballos cooperativos.
- Tarefas escritas dos apartados «Aprende a...».

ORAIS:

- Participación en debates.
- Posta en común das cuestións xurdidas das Rutinas de pensamento.
- Exposición dos resultados das tarefas do apartado «Muros de luz».

OBSERVACIÓN DIRECTA E SISTEMÁTICA:

- Actitude cara aos compañeiros e compañeiras nas actividades colaborativas.
- Participación nas actividades do día a día.
- Mostra de interese nas actividades voluntarias e na ampliación de coñecementos

E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA

A metodoloxía didáctica no Bacharelato debe favorecer a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo, para traballar en equipo e para aplicar os métodos apropiados de investigación e tamén debe subliñar a relación dos aspectos teóricos das materias coas súas aplicacións prácticas.

En Bacharelato, a relativa especialización das materias determina que a metodoloxía didáctica estea fortemente condicionada polo compoñente epistemolóxico de cada materia e polas esixencias do tipo de coñecemento propio de cada unha.

Ademais, a finalidade propedéutica e orientadora da etapa esixe o traballo con metodoloxías específicas e que estas comporten un importante grado de rigor científico e de desenvolvemento de capacidades intelectuais de certo nivel (analíticas, explicativas e interpretativas).

1. CRITERIOS METODOLÓXICOS

En relación co exposto anteriormente, a proposta didáctica de Relixión Católica elaborouse de acordo cos criterios metodolóxicos seguintes:

- Adaptación ás características do alumnado de Bacharelato, ofrecendo actividades diversificadas de acordo coas capacidades intelectuais propias da etapa.
- Autonomía: facilitar a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo.
- Actividade: fomentar a participación do alumnado na dinámica xeral do aula, combinando estratexias que propicien a individualización con outras que fomenten a socialización.
- Motivación: procurar despertar o interese do alumnado pola aprendizaxe que se lle propón.
- Integración e interdisciplinidade: presentar os contidos cunha estrutura clara, suscitando interrelacións entre os contidos de Relixión Católica cos doutras disciplinas.
- Rigor científico e desenvolvemento de capacidades intelectuais de certo nivel (analíticas, explicativas e interpretativas).

- Funcionalidade: fomentar a proxección práctica dos contidos e a súa aplicación á contorna, co fin de asegurar a funcionalidade das aprendizaxes en dous sentidos: o desenvolvemento de capacidades para posteriores adquisicións e a súa aplicación na vida cotiá.

- Variedade na metodoloxía, dado que o alumnado aprende a partir de fórmulas moi diversas.

2. ESTRATEXIAS DIDÁCTICAS

A normativa educativa derivada da LOMCE define metodoloxía didáctica como: «conxunto de estratexias, procedementos e accións organizadas e planificadas polo profesorado, de xeito consciente e reflexiva, coa finalidade de posibilitar a aprendizaxe do alumnado e o logro dos obxectivos suscitados» (Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro).

Neste sentido, a asignatura de Relixión Católica utilizará unha metodoloxía centrada na persoa, que respectará os seguintes principios:

2. Recoñecemento do rol do docente. O docente é peza crave na elaboración da planificación, a elaboración e implementación de actividades de aula axustadas ao grupo concreto que está ensinando, así como á avaliación do proceso. A súa formación e a súa responsabilidade no acompañamento do proceso de crecemento do estudante resulta, polo tanto, fundamental á hora de garantir o éxito do proceso de aprendizaxe.
3. Adaptación ao ámbito emocional e cognitivo dos estudantes respectando o desenvolvemento psicoevolutivo propio de cada etapa. Esta atención, centrada na persoa, permite combinar de xeito adecuado o concreto e o abstracto, o traballo individual e o grupal, o manipulativo, experiencial e visual cos aspectos conceptuais.
4. Respecto polos ritmos e estilos de aprendizaxe dos estudantes. Non todos os estudantes son iguais, non todos aprenden á mesma velocidade nin utilizan as mesmas estratexias. A atención á diversidade e o desenvolvemento da inclusión comeza na asunción deste principio fundamental.
5. Consideración da dimensión humanista. Todas as aprendizaxes están ao servizo da formación humana. A materia de relixión, desde a súa clave personalizadora, require que todo tipo de aprendizaxes, instrumentais, cognitivos, actitudinais, socio afectivos non sexan considerados fin en si mesmo senón que estean ao servizo da formación integral do ser humano.
6. Respecto pola curiosidade e inquietudes dos estudantes. Consideración dos intereses e expectativas dos estudantes así como dos coñecementos previos, de maneira que se garanta unha aprendizaxe significativa.
7. Seguimento dos criterios de avaliación educativa. Para facilitar o cumprimento destes principios metodolóxicos aplicárase unha avaliación continua, global e formativa ao longo do proceso de ensino e aprendizaxe; e sumativa ao final do proceso, de maneira que se evalúe o nivel de logro alcanzado. A avaliación obxectiva garante unha valoración adecuada da dedicación, esforzo e rendemento de todos os estudantes.

8. Desenvolvemento da aprendizaxe en equipo e/ou cooperativo. O estudo e reflexión do cristianismo, polo seu intrínseca dimensión comunitaria, é unha materia adecuada para desenvolver o traballo en equipo e a aprendizaxe cooperativo.
9. Utilización educativa dos recursos tecnolóxicos. O ensino da relixión promove a utilización da tecnoloxía da información e a comunicación non só dun xeito instrumental, que resulte útil ao estudante na procura de información ou na resolución de problemas suscitados na clase, senón procurando a súa integración na vida do suxeito e o seu uso ético. As redes sociais ou as ferramentas de construción e manipulación de imaxes, por exemplo, son instrumentos que permiten novas formas de expresión da cultura e a identidade persoal que hai que aprender a dominar.
10. A ensinanza relixiosa católica no Bacharelato ten como finalidade básica proporcionar aos alumnos e alumnas que optaron por ela a síntesis da mensaxe cristiá que fai posible unha fundamentación da súa formación relixiosa, e proporciona uns principios, valores e actitudes que favorecen a súa maduración persoal. Tendo como eixe a dignidade da persoa, a fe que leva ao compromiso en favor da promoción humana, a liberdade, a xustiza, a paz e a fraternidade, sustentadas no amor. Os estudantes terán a oportunidade de aprender que Xesucristo é o fundamento da moral cristiá sobre o amor e a convivencia.

A opción católica neste tramo educativo, en canto á súa estrutura epistemolóxica, atense ao carácter científico co que se abordan as Ciencias da Relixión.

Os obxectivos, contidos e metodoloxía teolóxica non so son adecuados ao currículo do Bacharelato, senón que ofrecen a posibilidade dunha fecunda interrelación cos propios doutros saberes de devandito currículo. É máis, o diálogo coa cultura é outra gran finalidade desta etapa, a cal presenta así, de modo integrado, a proposta da mensaxe cristiá na resolución de problemas e respostas a interrogantes que o mundo de hoxe suscita aos estudantes.

A ensinanza relixiosa debe ser abordada desde unha perspectiva interdisciplinar incorporando o saber relixioso no conxunto dos demais saberes dialogando con eles e mostrando o seu peculiar contribución na educación integral do alumnado. Dun modo especial este diálogo interdisciplinar habría que logralo nas áreas de humanidades e ciencias e sociais e nas ciencias naturais. Non só polos temas afines senón sobre todo naqueles aspectos máis profundos nos que cada disciplina configura a personalidade do alumnado. Só así se lograría unha visión interdisciplinar que axude ao alumnado a facer unha síntesis coherente que integre a cultura contemporánea na fe cristiá.

É imprescindible partir da experiencia na clase de Relixión Católica. Partir da experiencia que está na base mesma da pedagogía relixiosa é un dos recursos máis apropiados para a clase de Relixión Católica.

A pedagogía do profesorado

O ensino relixioso en bacharelato forma parte da programación de moitos centros educativos. Isto é unha boa noticia. A tendencia a que o ensino relixioso complétese alí onde os adolescentes e mozos pasan un terzo do seu tempo diario, é dicir, no centro educativo, fai que a relixión católica siga formando parte do bagaxe intelectual de quen

se preparan para dar o salto á universidade. Deste xeito, consolídase todo o que se contén no ensino relixioso na vida persoal de moitos mozos.

Indudablemente a relixión en bacharelato suscita numerosos retos que os centros educativos deben asumir. Retos que involucran a docentes, alumnado e pais e nais. Retos que piden harmonizar a programación didáctica da relixión coas inquietudes psicolóxicas, afectivas, culturais e sociais dos estudantes. Retos que non poden facer esquecer a imprescindible relación entre coñecementos e vida. Retos, en definitiva, que esixen a axuda e colaboración de quen de xeito directo e indirecta forman parte do centro educativo.

«O ensino relixioso debe ser abordada desde unha perspectiva interdisciplinar incorporando o saber relixioso no conxunto dos demais saberes dialogando con eles e mostrando a súa peculiar contribución na educación integral do alumno. Dun modo especial este diálogo interdisciplinar habería que logralo nas áreas das ciencias do home e sociais e nas ciencias naturais. Non só polos temas afines senón sobre todo naqueles aspectos máis profundos nos que cada disciplina configura a personalidade do alumnado. Só así se lograría unha visión interdisciplinar que axude ao alumnado a facer unha síntese coherente que integre a cultura contemporánea na fe cristiá».

Nesta necesaria complementación se a ter presente de xeito especial que uno dos ámbitos de desenvolvemento da «competencia espiritual» é a programación didáctica. A competencia espiritual xunto ás intelixencias múltiples e o emprendemento persoal, así como o resto das competencias educativas básicas, non pertence en exclusiva a ningún ámbito en concreto. Pero non é menos certo que, así como certas competencias gardan para o seu desenvolvemento unha estreita relación con certas materias curriculares, «a competencia espiritual» ten coa relixión unha especial vinculación.

Deste xeito, xorden estes materiais que desexan ser unha axuda eficaz na formación integral do alumnado que inicia a súa última etapa de presenza no centro educativo preparándose para tomar unha das primeiras e máis importantes decisións persoais: orientar a súa vida tanto na dirección profesional e a futuro laboral, como de xeito existencial, pois o que nestes anos decida cada un deles será determinante na súa historia.

A adquirir obxetividade, ponderación, capacidade reflexiva, a potenciar a liberdade e a autonomía, a ter sentido crítico fronte ideoloxías e falacias, a preservar a autenticidad epersoal e a outras finalidades contribúe a materia de Relixión Católica en bachillerato. Unhas veces farao de xeito explícito, directa; outras de xeito indirecto, implícitamente. Para iso, a dimensión humanizadora no ensino relixioso católica faculta ao alumnado para dar resposta ás súas interrogantes máis radicais, facendo á súa vez posible a formación de homes e mulleres conscientes, críticos, libres e creadores.

«A cosmovisión cristiá xera e fundamenta os valores e orienta o sentido último da vida e da identidade mesma da persoa humana. É finalidade da escola que os alumnos logren o seu desenvolvemento persoal; o que non é posible sen unha conveniente fundamentación e orientación cara a un significado último e global da existencia.

O alumnado necesita especialmente motivacións para amar, para construír a personalidade máis humana, para ilusionarse en proxectos de vida altruísta e

desinteresada. O testemuño de homes e mulleres santos en toda a historia constitúe un referente continuo para a autoasimilación dos valores máis xenuinamente cristiáns.

É importante no proceso da formación integral a orientación cara a un significado último e total da existencia humana facilitan o desenvolvemento da súa identidade persoal, finalidade fundamental do que facer escolar».

Os títulos das unidades son rechamantes, rompedores. Perseguen unha intencionalidade desde o principio: cuestionar. Si a relixión católica cuxo fundamento é a mensaxe de Xesús de Nazaret non cuestionase, estaría moi lonxe do que pretendeu en Mestre. Pois toda a actividade de Xesús, as súas palabras e os seus feitos, perseguen esta finalidade: non deixar indiferente, cuestionar á persoa ata o máis profundo do seu ser.

Cada unha das unidades segue unha orde de deseño en oito seccións. Nas seccións aparecen unha serie de tarefas diversas agrupadas segundo un procedemento pedagóxico actual e que buscan a adquisición, xunto aos desenvolvementos de cada unha das seccións, que os alumnos e alumnas aprendan e consoliden un modo de pensar, que pensen cristianamente. Deste xeito:

A primeira sección (O MUNDO NO QUE VIVIMOS) é un percorrido ante as diversas situacións que nos atopamos no mundo actual e que afectan ou teñen que ver coa relixión. Un apartado fixo é a «A fe na rede» a través do que contemplamos como a inquietude polo relixioso en noticia na rede.

A sección segunda (EXPERIENCIAS PERSOAIS) mostra a vivencia da fe en situacións concretas e determinadas a través de persoas reais, de ámbitos culturais, profesionais e sociais diversos.

A terceira sección (APRENDER DESDE A FE) agruparía aqueles contidos que van creando un modo de pensar católico e conlevan, xa que logo, o coñecemento da fe.

A cuarta sección (NA CULTURA) penetra ao alumnado na visión da relixión como fenómeno cultural. A relixión foi fonte de inspiración para o mundo da arte en todas as súas disciplinas.

A sección quinta (HISTORIA DA RELIXIÓN) é un achegamento ao feito relixioso desde a súa vertente histórica. A relixión é un fenómeno global, multicultural e que afunde as súas raíces nunha mesma realidade: a dimensión transcendente do ser humano.

A sexta (NOSA TRADICIÓN) é un achegamento á vida cristiá e ao que é a súa expresión máis visible como relixión: a liturxia. Esta sección é un achegamento á profundidade da linguaxe e das formas litúrxicas, como expresión e modo de encontro co misterio escondido de Deus.

A sétima (O PERSONAXE) preséntanos a unha persoa en cuxa vida a través das palabras e as accións, a relixión xogou un papel determinante, decisivo. Son persoas na que a fe foi a forza e o motor da súa acción e do seu compromiso.

A oitava (PORTFOLIO PERSOAL) é o modo a través do cal o alumnado, seguindo as indicacións para o desenvolvemento do portfolio que aparecen nesta sección, irá facendo a súa reflexión persoal. Si a fe sempre foi e será «fides qua» (o acto mesmo con que o crente, baixo a acción da graza, confía en Deus que se revela e asume o contido da revelación como verdadeiro) e «fides quae» (o contido da fe que é aceptado polo crente, as diversas verdades de fe que son acolleitas ou cridas como unha soa cousa, nun só acto), é no portfolio onde o alumnado ten a oportunidade de facer «profesión» da súa fe («fides qua»). Aquilo no que o cre, como o cre, como o vive, como o transmite e como o testemuña.

Ao final de cada trimestre, rompendo o que sería o modelo de unidade, incluíronse tres casos prácticos a partir da Doutrina Social da Igrexa. En cada un deles hai unha reflexión persoal de cada estudante, un traballo cooperativo, unha posta en común e, ao final, unha opción persoal. Pois disto trátase, de chegar a actuar desde unha opción concreta e determinada. Entre os criterios que se han ter en conta para a realización destes casos prácticos está aquela máxima de Confucio: «Escoiteino e esquecino, vino e entendino, fíxeno e aprendino». Xa que logo, os catro momentos nos que se debe desenvolver estas sesións de pechadura de trimestre implica de forma inclusiva SITUÁMOSNOS/SITUÁMONOS, VEMOS, XULGAMOS E ACTUAMOS. E non só nunha dirección: educadores cara ao alumnado; senón tamén no outro sentido: o alumnado cara aos educadores.

A construción das unidades responde en primeiro lugar á lexislación actual en materia educativa tanto por parte do Ministerio de Educación, a LOMCE, como por parte da Conferencia Episcopal a través da Comisión de Ensino e Catequese, o Currículo do Área de Relixión e Moral Católica para Bacharelato. Pero ademais se ha ter presente o modelo a través do cal, a relixión, sendo unha materia curricular como outra, ten a súa propia especificidade, dinamismo e aplicación práctica na vida concreta de cada individuo.

F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR

- Recursos web, filmografía e bibliografía, fichas de competencias e fichas para a adaptación curricular.
- Material para traballar a Educación emocional.
- Ordenador.
- Encerado dixital.

G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

1. Traballo autónomo (na aula e outros espazos)	<ul style="list-style-type: none"> - Realización sen axuda externa. - Estimación do tempo investido para resolver unha actividade. - Grao de adquisición de aprendizaxes básicas. - Orde e limpeza na presentación. - Uso adecuado de instrumentos e recursos propios da materia. - Emprego de esquemas. - Revisión do traballo antes de dalo por finalizado. - Valoración do traballo na clase e na casa. - Creatividade.
2. Probas orais e escritas	<ul style="list-style-type: none"> - Valoración da aprendizaxe dos contidos. - Valoración dos procesos seguidos e dos resultados. - Expresión oral do procedemento seguido ao resolver unha actividade. - Valoración do tempo investido e o tempo necesario para resolver unha actividade. - Orde, limpeza e estrutura do traballo presentado. - Caligrafía adecuada. - Tempo de realización. - Destrezas. - Coherencia e adecuación.
3. Actividades TIC	<ul style="list-style-type: none"> - Uso adecuado e guiado do ordenador e algunha ferramenta telemática. - Utilización de Internet, de forma responsable e con axuda, para buscar información sinxela ou para resolver unha actividade. - Tipo de participación (autónomo, con apoio, ningunha). - Grao de elaboración da resposta. - Interese e motivación. - Destrezas. - Capacidade de sintetizar e seleccionar de forma crítica contidos de Internet.
4. Participación e seguimento das clases	<ul style="list-style-type: none"> - Nivel e adecuación das intervencións. - Emprego dunha estrutura clara nas mensaxes. - Uso de vocabulario adecuado. - Comportamento en clase. - Interese e esforzo.
5. Traballo cooperativo. Valoración individual e grupal	<ul style="list-style-type: none"> - Capacidade de traballar de forma colaborativa. - Comunicación adecuada cos compañeiros. - Resolución de conflitos. - Interese e motivación. - Iniciativa. - Opinión persoal e valoración crítica do traballo en cooperación.
6. Arquivo de traballo individual	<ul style="list-style-type: none"> - Presentación clara e ordenada. - Actualización. - Xustificación dos traballos seleccionados no arquivo.

H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e do desenvolvemento de programación didáctica. Para iso, ao rematar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que lle permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos o uso dunha ferramenta para a avaliación da programación didáctica no seu conxunto; esta pódese realizar ao final de cada trimestre, para así poder recoller as melloras no seguinte. A devandita ferramenta descríbese a continuación, e cada profesor ou profesora de relixión, deberá completala segundo as súas necesidades de avaliación e mellora:

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE ME-LLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Temporalización das unidades didácticas			
- Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
- Manexo dos contidos da unidade			
- Descritores e desempeños competencias			
- Realización de tarefas			
- Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
- Recursos			
- Claridade nos criterios de avaliación			
- Uso de diversas ferramentas de avaliación			
- Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
- Atención á diversidade			
- Interdisciplinabilidade			

I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Recuperación dunha avaliación

- Cada avaliación recupérase coa avaliación seguinte segundo os mecanismos que establece o profesor/a.
- No caso de que non se superase algunha recuperación, proporase unha proba final escrita sobre contidos da avaliación ou as avaliacións en cuestión.
- Valorarase a presentación dun *dossier* de traballo con actividades referidas aos contidos mínimos do curso.

Materia pendente do curso anterior

- Entrega trimestral, segundo datas establecidas, de actividades e traballos propostos e guiados polo profesor/a responsable da materia de Relixión Católica.
- Exercicio escrito de contidos mínimos.

J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A diversidade de actividades de avaliación da área de Relixión Católica elaboráronse en función dos seguintes criterios:

- Ofrecer en cada unidade didáctica unhas actividades de avaliación de calidade, que avalíen a todos e todo: alumnado, profesorado, pais e nais, materiais curriculares, tipos de contidos, o centro educativo e os procesos de ensinanza-aprendizaxe. Será esta unha avaliación continua, formativa, orientadora e personalizadora, que se aplica sucesivamente por medio de actividades de avaliación inicial ou diagnóstica, avaliación formativa e avaliación final ou sumativa, e que capacitará o alumnado para avaliar a aprendizaxe acadada e valorar o seu proxecto persoal de vida.
- Realizar unhas actividades de avaliación que sexan educadoras, autoactivas, de autoaprendizaxe e de heteroavaliación e autoavaliación; unha avaliación de calidade que comproba a calidade dos resultados. Unha avaliación que sirva para medir e comparar os resultados obtidos cos obxectivos propostos, así como para sintetizar «o rigor científico estatístico» da avaliación cuantitativa con «o persoal e imprevisible» da avaliación cualitativa. E todo iso, desde criterios que midan e avalíen o desenvolvemento das competencias, os seus descritores e os estándares de aprendizaxe avaliábeles.
- Utilizar variadas técnicas e instrumentos de avaliación dos diferentes modelos de ensinanza e realizarse estes de forma colexiada.
- Ofrecer actividades en clave de TIC na web do alumnado e na web do profesorado.

K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Á hora de formular as medidas de atención á diversidade e inclusión temos que solicitar, en primeiro lugar, diversa información sobre cada grupo de alumnos e alumnas; como mínimo debe coñecerse a relativa

- Ao número de alumnos e alumnas.
- Ao funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ás necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (*planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.*).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.
- Aos desempeños competenciais prioritarios que hai que practicar no grupo nesta materia.
- Aos aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos.
- Aos tipos de recursos que se precisan adaptar a nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos estudantes; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe. (Débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que hai que adoptar. (Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).
- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que hai que adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA

Na Educación Secundaria Obrigatoria, elementos como a comprensión lectora, a expresión oral, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional trabállanse en todas as materias. Da mesma maneira, foméntase o desenvolvemento de valores como a igualdade entre homes e mulleres e a non discriminación por condicións circunstanciais persoais ou sociais. O ensino transversal tamén inclúe a educación na resolución pacífica

de conflitos e en valores que sustenten a liberdade, a xustiza, o pluralismo político, a paz, a democracia e o respecto aos dereitos humanos.

- **Educación ambiental:** Toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.
- **Educación para a paz:** Interese e respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo. Rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena á morte de Xesús. Valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.
- **Educación moral e cívica:** Valoración da loita pola liberdade das persoas e os pobos, e valoración da necesidade de dotarse dunhas normas de comportamento.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** Comprensión das repercusións da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, os marxidados, os enfermos...
- **Educación para a saúde e a calidade de vida:** Adquisición dun concepto integral de saúde, a exemplo de Xesús, que cura a totalidade da persoa e libéraa de todos os seus males e os seus medos.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** Afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.
- **Educación do consumidor:** Respecto pola diversidade cultural, ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións...

M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO

- Colaboración ca biblioteca e as actividades que se levan a cabo a través dela
- Saída no terceiro trimestre para participar nun día de convivencia con rapaces e rapazas doutros centros da provincia de Ourense

N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento da clase.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	Adecúase o desenvolvemento da clase ás características do grupo.		

Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
	A metodoloxía inclúe o traballo de competencias e intelixencias múltiples.		
Regularización da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se dá aos alumnos e ás familias	Os estándares de aprendizaxe avaliábeles atópanse vinculados ás competencias, contidos e criterios de avaliación.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: - Aos alumnos. - Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplícanse medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		

PROGRAMACIÓN

DIDÁCTICA

2º BACH.

RELIXIÓN CATÓLICA

CURSO 19-20

**Xefa de departamento e Profesora:
Rebeca Álvarez Domínguez**

ÍNDICE:

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	122
B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.....	122
C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO.....	128
D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE	132
E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA.....	133
F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR.....	138
G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.....	139
H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.....	140
I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.....	141
J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS.....	141
K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	142
L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA.....	142
M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO.....	143
N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.....	143

A. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A área de Relixión e Moral Católica fundaméntase nas esixencias que leva consigo desenvolver, na escola, a educación integral e a aplicación duns dereitos expresados na Declaración universal de dereitos humanos (1948, artigo 26.3); na Constitución española (1978, artigo 27.3); non Pacto internacional de dereitos humanos, económicos, sociais e culturais (1966, artigo 13.3); na Carta dúas dereitos fundamentais da Unión Europea (2000, artigo 10 e 14.3), etc. Ademais, está garantida polo acordo suscrito entre o Estado español e a Santa Seí sobre ensinanza e asuntos culturais (3-1-1979).

A práctica destes dereitos leva consigo unha ensinanza relixiosa escolar e confesional. Esta ensinanza concretar na área de Relixión e Moral Católica, unha materia específica e rigorosamente escolar, ordinaria para vos que a soliciten, equiparable ao resto das materias non rigor científico, na formulación dos seus obxectivos e contidos, e na súa significación educativa dentro do currículo. Así mesmo, contribúe á formación integral do alumnado e ao pleno desenvolvemento da persoa en todas as súas capacidades.

A área de Relixión Católica é unha materia opcional curricular de carácter confesional. A súa identidade resumir nas súas «Finalidades Educativas» ou «Obxectivos Xerais». Lestes deben ser a meta e a directriz non seu deseño e ou seu desenvolvemento curricular (realización da programación xeral de curso, de cada unidade didáctica, etc.). As seguintes «Finalidades educativas da Educación Secundaria», sinalan as metas finais a que deben conducir todo curso e unidade didáctica de Relixión Católica.

O IES de Allariz atópase na vila que leva o mesmo nome: Allariz, ubicada na metade occidental da provincia de Ourense. Os centros adscritos ao instituto son o CEIP Padre Feijoo (Allariz) e o CEIP de Xunqueira de Ambía.

O instituto oferta a ESO e Bacharelato.

B. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.

A organización de actividades propostas nas unidades didácticas están contextualizadas e relacionadas na medida do posible coa vida cotiá, o que permitirá a aplicación e transferencia do apreso no aula, e servirá como comprobación do progreso na adquisición das competencias básicas. Un aspecto importante é o fomento do traballo colaborativo e dos debates no aula; os cales deberán ter un carácter significativo, facilitando así o adestramento das habilidades sociais, e unha maior motivación no alumnado.

O Decreto 86/2015 de xuño, polo que se establece o currículo de Educación Secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia, expón as seguintes competencias clave :

- 1ª) Comunicación lingüística (CCL)
- 2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
- 3ª) Competencia dixital (CD)
- 4ª) Aprender a aprender (CAA)
- 5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)
- 6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)

1. Comunicación lingüística (CCL).

Este currículo de Relixión Católica válese dos elementos cristiáns presentes na contorna do alumnado, das imaxes e símbolos, da linguaxe e outros recursos, para a comprensión da relixiosidade propia de cada etapa evolutiva. Desenvólvese así a competencia en comunicación lingüística (tanto na expresión oral como na escrita) que se serve da linguaxe que conforma a cultura e tradición que se transmite dunha a outra xeración. Ademais o ensino relixioso católico na escola sérvese da linguaxe académica e das linguaxes que conforman a cultura. O diálogo da fe coa cultura contribúe á competencia en comunicación lingüística do alumno en relación cos estándares de aprendizaxe.

1ª) Comunicación lingüística (CCL)	<ul style="list-style-type: none">-Expresa oralmente e por escrito sentimentos e emocións na linguaxe da relixión.-Interpreta e comprende diversos textos relixiosos cada un desde o seu xénero literario ou natureza específica.-Organiza o coñecemento da realidade relixiosa en esquemas conceptuais.
------------------------------------	--

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

O ensino relixioso tamén contribúe á competencia matemática ó axudar a que o alumno relacione datos da Biblia coa historia, contabilice expresións de cifras e use estatísticas para a descrición e a análise da realidade social.

2ª) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)	<ul style="list-style-type: none">-Clasifica os obxectos, feitos e ideas da relixión en conxuntos coherentes.-Aplica o razoamento dedutivo ás crenzas relixiosas, condutas e consecuencias e emprega o razoamento indutivo partindo da observación da realidade para formular principios relixiosos.-Aplica o razoamento lóxico na formulación das preguntas e respostas sobre a relixión.
---	--

3. Competencia dixital (CD)

O ensino relixioso integra as TIC para o tratamento da información, para a súa obtención e selección crítica. É unha materia na que teñen un importante papel os recursos tecnolóxicos ao alcance de estudantes e profesores, pois facilitan o traballo tradicional e ofrecen novas aplicacións.

3ª) Competencia dixital (CD)	<ul style="list-style-type: none"> -Utiliza os medios TIC para a comunicación da información e do coñecemento relixioso. -Intercambia información e ideas relixiosas mediante a Rede. -Aplica criterios para a selección da información relixiosa e utiliza os instrumentos axeitados para rexistrala.
------------------------------	---

4. Aprender a aprender (CAA)

O ensino da relixión contribúe fomentando a atención, memoria, experiencia, o impulso do traballo en equipo, a síntese da información e opinión. Fai aos alumnos protagonistas da súa propia aprendizaxe como resposta á vontade de Deus de que o ser humano colabore activa e libremente co plan divino.

4ª) Aprender a aprender (CAA)	<ul style="list-style-type: none"> -Investiga de xeito persoal no ámbito da relixión suscitando e formulando preguntas. -Transforma a información relixiosa en coñecemento propio. -Aplica coñecementos relixiosos a diferentes situacións e contextos. -Atopa e usa canles para canalizar as capacidades persoais tanto na comunidade crente como no feito relixioso na sociedade.
-------------------------------	---

5. Competencias sociais e cívicas (CSC)

A relixión católica favorece o desenvolvemento de virtudes cívicas para o ben común da sociedade. Educa a dimensión moral e social da persoa, favorecendo a corresponsabilidade, a solidariedade, a liberdade, a xustiza e a caridade.

5ª) Competencias sociais e cívicas (CSC)	<ul style="list-style-type: none"> -Valora e respecta o principio democrático de liberdade relixiosa e de conciencia. -Aplica os principios da ética relixiosa á resolución de conflitos. -Mostra un diálogo interrelixioso e ecuménico como medio de encontro entre culturas, integración das persoas, enriquecemento mutuo e construción da paz mundial. -Aprecia e respecta o principio democrático de laicidade.
--	--

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)

Esta competencia desenvólvese no estudante partindo do verdadeiro coñecemento de si mesmo, das súas potencialidades, da súa dignidade e do seu sentido. A formación relixiosa católica aporta á devandita competencia unha cosmovisión que dá sentido á vida, á cultura e á identidade da persoa humana.

6ª) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)	<ul style="list-style-type: none">-Planifica e participa en proxectos relacionados coa misión cristiá adaptando proxectos misioneiros a contextos e situacións propias dun Centro educativo.-Proxecta accións con outros compañeiros co fin de animar unha acción colectiva.-Comprométese nas institucións e servizos ao seu nivel desde a perspectiva da misión e responsabilidade dos crentes ante a vida pública.
--	--

7. Conciencia e expresións culturais (CCEC)

A relixión católica aporta á competencia cultural e artística o significado e valoración crítica de tantas obras da nosa contorna, motivando o aprecio pola propia cultura galega e a estima adecuada doutras tradicións culturais e relixiosas.

7ª) Conciencia e expresións culturais (CCEC)	<ul style="list-style-type: none">-Coñece e aprecia o rico patrimonio artístico galego de inspiración relixiosa.-Comprende as obras artísticas relixiosas e expresa os seus elementos a través da creatividade, imaxinación e iniciativa.-Crea expresións artísticas desde a propia percepción do relixioso.
--	--

No proxecto de Relixión Católica para Bacharelato, tal e como suxire a lei, hase potenciado o desenvolvemento da competencia de comunicación lingüística. Esta competencia profunda nas habilidades de escoita, comprensión e exposición de mensaxes orais e escritos, que na etapa de Bacharelato requiren un maior nivel de desenvolvemento, e uns recursos máis complexos para manexarse nuns contextos comunicativos máis diversos e de nivel cognitivo superior. Non se limita esta competencia a mellóraa das habilidades lingüísticas, pois inclúe o desenvolvemento de todos os elementos expresivos, en especial os de carácter audiovisual.

A materia de Relixión Católica utiliza unha terminoloxía propia que permitirá ao alumnado incorporar esta linguaxe e os seus termos para utilízalos nos momentos ade-

cuados coa suficiente propiedade. Así mesmo, a comunicación dos resultados de investigacións e outros traballos que realicen favorece o desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística. As lecturas e os debates que se levarán a cabo nas unidades didácticas da asignatura permitirán tamén a familiarización e uso da linguaxe relixiosa: filosófico e teolóxico-bíblico.

En canto á competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía os estudantes de bacharelato que opten pola asignatura de Relixión Católica poderán valorar a importancia do método científico no área das ciencias relixiosas.

A competencia dixital desenvólvese fomentando a procura, selección e utilización de información en medios dixitais, ademais de permitir que o alumnado se familiarice cos diferentes códigos, formatos e linguaxes nos que se presenta a información científica (datos estatísticos, representacións gráficas, táboas...). A utilización das tecnoloxías da información e a comunicación na aprendizaxe da relixión para comunicarse, solicitar información, retroalimentala, simular e visualizar situacións, para a obtención e o tratamento de datos, etc., é un recurso útil que contribúe a mostrar unha visión actualizada da socioloxía relixiosa dun país.

O amplísimo caudal de información que se pode obter de internet, en permanente aumento, debe ser adquirido, seleccionado adecuadamente e asimilado para transformalo nun coñecemento adecuado. Tratarase de mellorar a procura selectiva de información (oral, impresa, audiovisual, dixital ou multimedia), a súa análise, ordenación, interpretación e análise, para proceder á síntese e á elaboración de pequenos informes, para ser expostos e debatidos no aula.

A adquisición da competencia para aprender a aprender se fundamenta nesta asignatura no carácter instrumental de moitos dos coñecementos adquiridos. Ao tempo de operar con modelos teóricos tamén se fomenta a imaxinación, a análise, os dotes de observación da contorna, a iniciativa, a creatividade e o espírito crítico, o que favorece a aprendizaxe autónoma. Expóñense os diferentes paradigmas existentes sobre temas relixiosos clave, como son a relixiosidade popular, o indiferentismo relixioso, o ateísmo, as vocacións relixiosas, o mesmo fenómeno relixioso, as seitas e outras manifestacións da relixiosidade innata do ser humano. O alumnado vai construíndo o seu propio coñecemento e fundamentando os seus argumentacións a favor e en contra de cada un deles

Esta asignatura favorece o traballo en grupo para a resolución de actividades fomentando o desenvolvemento de actitudes como a cooperación, a solidariedade e o respecto cara ás opinións dos demais, o que contribúe á adquisición das competencias sociais e cívicas. Así mesmo, os coñecementos relixiosos católicos son unha parte fundamental da cultura cidadá, sensibilizada cada vez máis con estes temas pola súa presenza nos medios de comunicación e a súa importancia na vida persoal, familiar e social. A materia de Relixión Católica de bacharelato permite formarse unha opinión fundamentada en feitos e datos reais sobre os problemas relixiosos reais.

A materia de Relixión Católica, a través da Doutrina Social da Igrexa, tamén ten presente o sentido de iniciativa e espírito emprendedor, xa que educa en actitudes e capacidades emprendedoras desde os valores éticos e garante a comprensión de modelos laborais, económicos, políticos, sanitarios, culturais sociais desde principios éticos

que inclúen o desenvolvemento de certas calidades persoais. Todo isto fomenta a iniciativa persoal e a motivación por un colaborar no desenvolvemento e progreso da sociedade segundo o plan de Deus creador.

Entre relixión e cultura hai unha relación que non é recíproca senón dialéctica, xa que non permanecen separadas senón que se unen, sendo por iso a relixión, a clave das culturas e civilizacións. A cultura e a relixión non son dúas esferas distintas da vida social, senón que forman parte da realidade social mesma e, por iso, as súas interrelacións axudan a entender de forma máis precisa as manifestacións da relixión na cultura e como a relixión foi e será fonte permanente de inspiración cultural. Deste xeito, a materia de Relixión Católica contribúe tamén ao desenvolvemento da conciencia e expresións culturais.

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
----------	-------------------------	---------------------------

Bloque 1. Antropoloxía Cristiá

A identidade do ser humano O mundo actual e a cuestión bioética	1. Recoñecer e apreciar o carácter sexuado da persoa e a súa importancia para construír a súa identidade 2. Comprender e respeta os principios fundamentais da Igrexa respecto á vida	1.1. Comprende e respeta o significado bíblico da afirmación “home e muller os creou” (CL, CSC, CEC) 2.1. Coñece e explica os principais problemas bioéticos relacionados co orixe, o desenvolvemento e o final da vida (CL, CMCT, SIEE, CEC)
--	--	--

Bloque 2. Doutrina social da Igrexa

A persoa, a vida, o traballo, as relacións internacionais e a economía á luz da doutrina eclesial.	1. Recoñecer e apreciar o cambio que a doutrina social da Igrexa otorga á persoa e á vida	1.1 Descubre, valora e xustifica o sentido humanizador que ten o traballo (CL, CSC, CEC) 1.2. Propón proxectos e solución que poderían levarse a cabo nas políticas nacionais ou internacionais para facer un mundo máis xusto (CL, AA, CSC, SIEE)
--	---	---

Bloque 3. Relación entre a razón, a ciencia e a fe

Aportacións dos investigadores cristiáns á ciencia e á técnica no contexto actual	1. Recoñecer o valor social das aportacións realizadas por investigadores cristiáns	1.1 Selecciona, estudia e expón a biografía dun investigador Cristián resaltando as súas aportacións ao ámbito da ciencia e da técnica (CL, CMCT, AA, CSC, CEC)
---	---	---

Bloque 4. A Igrexa xeradora da cultura ao longo da historia

A acción evanxelizadora da Igrexa e a promoción dos dereitos humanos A expresión da fe xenera beleza a través da arte	1. Recoñecer os esforzos que a Igrexa fixo ó longo dos séculos para que se respete a dignidade do ser humano e os seus dereitos 2. Comprender que algunhas creacións culturais son expresión de fe	1.1 Nomea e explica situacións históricas nas que a Igrexa defendeu con radicalidade ao home e xustifícaa (CL, CSC, CEC) 2.1 Selecciona obras de arte, investiga sobre o autor e descobre o sentido relixioso que ten (CD, SIEE, CEC)
--	---	--

C. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA O CURSO

- Obxectivos xerais no bacharelato

No marco da LOMCE, o Bacharelato ten como finalidade proporcionar ao alumnado formación, madurez intelectual e humana, coñecementos e habilidades que lles permitan desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e competencia. Así mesmo, capacitará ao alumnado para acceder á educación superior.

O Bacharelato contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución Española así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa.

b) Consolidar unha madurez persoal e social que lles permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.

c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades existentes e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas con discapacidade.

d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe, e como medio de desenvolvemento persoal.

e) Dominar, tanto na súa expresión oral como escrita, a lingua castelá e, no seu caso, a lingua cooficial da súa comunidade autónoma.

f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.

g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e a comunicación.

h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de forma solidaria no desenvolvemento e mellóraa da súa contorna social.

i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.

j) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e a tecnoloxía no cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente.

k) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

l) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

m) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social.

n) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade vial.

- **Obxectivos xerais dá área de relixión e moral católica no bacharelato**

A educación, entendida como un proceso que pretende o pleno desenvolvemento da personalidade do alumnado, favorece a maduración do conxunto das súas dimensións, axudándolle a formarse a súa identidade á vez que lle introduce de xeito activo na sociedade.

A dimensión relixiosa, co seu sentido globalizador, é unha das que máis contribúe ao logro dunha auténtica maduración da persoa. O carácter integral da educación reclama unha concepción da realidade, unha cosmovisión, na que se descobre o verdadeiro sentido do que uno é e do que fai.

A etapa de Bacharelato supón, desde o punto de vista psicoevolutivo, a procura da autonomía, o que conleva un permanente contraste entre o presente e a tradición para afrontar o futuro. O alumnado comeza a rere a súa historia á luz da súa propia experiencia, cuestionando o depósito transmitido de saberes, crenzas e experiencias recibidas.

O ensino da relixión católica axuda a iluminar a historia persoal e social, a respectar e interpretar o conxunto de valores e significados presentes na realidade, ofrecendo claves de interpretación que dan sentido ao que facemos.

O artigo 24 do Real Decreto 1105/2014, establece que o Bacharelato ten a finalidade de proporcionar ao alumnado formación, madurez intelectual e humana, coñecementos e habilidades que lle permita desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e competencia. A devanditos logros pode contribuír de xeito

satisfactorio o ensino da relixión, facilitando o desenvolvemento do xuízo crítico, ensinando a observar e analizar a realidade con respecto, en claves de liberdade, responsabilidade, verdade e apertura á cuestión do sentido.

O presente currículo toma en consideración a aprendizaxe por competencias busca, desde a antropoloxía cristiá, a consecución e dominio das mesmas. Dado que a competencia supón unha combinación de habilidades prácticas, coñecementos, motivación, valores éticos, actitudes, emocións e outros compoñentes sociais, esfórzase por reflectir a achega específica que este ensino ofrece ao proceso humanizador que conleva a educación.

A importancia que a asignatura de relixión outorga á inculturación da fe, nos distintos contextos, é un feito positivo que a converte nun magnífico instrumento para a comunicación e o diálogo nun mundo cada vez máis plural. Á súa vez, asume como punto de partida os obxectivos que se fixan na etapa para o desenvolvemento das diversas capacidades.

Convén destacar no haber desta asignatura a axuda á promoción dos dereitos humanos e ao exercicio da verdadeira cidadanía, fomentando a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa. Preocúpase tamén de conseguir no alumnado unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma, desde un espírito crítico e constructivo.

Non menos importante é a axuda que presta ao alumnado para coñecer e valorar críticamente, desde unha cosmovisión cristiá, as realidades do mundo contemporáneo e os seus antecedentes históricos, destacando o labor da Igrexa en todo o enriquecemento cultural.

Esta asignatura promove tamén o desenvolvemento da sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, mostrando a beleza, a verdade e o ben como fontes do enriquecemento persoal e cultural.

Para o logro destes obxectivos, a través dos procesos de ensino-aprendizaxe, o currículo de relixión en Bacharelato propón a división dos seus contidos en catro bloques temáticos: antropoloxía cristiá, doutrina social da Igrexa, relación razón, fe e ciencia e, para rematar, a Igrexa como xeradora de cultura ao longo da historia. Deste xeito, preténdese que o alumnado dispoña dos suficientes coñecementos, procedementos e actitudes que lle permita dar resposta, desde a cosmovisión cristiá, aos retos que lle presenta o mundo contemporáneo.

Os contidos procedimentais da materia de relixión católica facilitan estratexias e procedementos fundamentais para a comprensión do feito cristián. Estes contidos adquirense ao longo do desenvolvemento curricular e colaboran, de xeito eficaz, á consecución das competencias asignadas no currículo de Bacharelato. Concretamente os contidos procedimentais de Relixión Católica desenvolverán especialmente as seguintes competencias: Comunicación lingüística, Aprender a aprender, Competencias sociais e cívicas e Conciencia e expresións culturais.

Entre os contidos procedimentais básicos da materia de Relixión Católica atopamos os seguintes:

- Observación da realidade. O feito relixioso nace da apertura do ser humano á realidade total. A asignatura de Relixión Católica pretende colaborar na formación da dimensión natural que nace do asombro ante o real e empúxanos a preguntas últimas sobre o sentido. Observar é máis que ver e require dun adestramento en disposicións específicas que non rexeiten as dimensións espirituais do real.
- Procura de información, manexo e interpretación de fontes bíblicas. O estudo do cristianismo require o manexo das Sagradas Escrituras e textos referidos ás mesmas que forman parte do corpus teolóxico acumulado ao longo da historia.
- Reflexión crítica. O desenvolvemento da materia axuda a coñecer a xénese das ideas dominantes, a detectar prexucios fronte á verdade, a examinar con profundidade as propias ideas e sentimentos fundamentais.
- Exposición e argumentación respetuosa das crenzas relixiosas propias e alleas. A asignatura de Relixión Católica contribúe á formación de competencias que permitan expoñer e defender a racionalidade das propias crenzas relixiosas e o respecto polas alleas.

Para rematar, hai que destacar que a asignatura contribúe á consecución de contidos de carácter actitudinal que son coherentes cos obxectivos de cada etapa. Permite coñecer e apreciar os valores e normas básicas de convivencia; desenvolver hábitos de traballo, esforzo e responsabilidade no estudo; a confianza en si mesmo para un desenvolvemento adecuado da personalidade. Tamén favorece de xeito directo a adquisición de habilidades para a prevención e resolución pacífica de todo tipo de conflitos e o coñecemento, comprensión e respecto das diferentes culturas. Por outra banda, favorece o respecto pola diversidade entre persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e mulleres e a non discriminación.

A aprendizaxe desta materia ha de contribuír a que os alumnos e alumnas desenvolvan as seguintes capacidades:

1. Recoñecer e respectar a necesidade de sentido no home.
2. Comparar manifestacións históricas que permitan desvelar desde sempre o sentido relixioso do ser humano.
3. Dar razón da raíz divina da dignidade humana.
4. Identificar e contrastar no momento actual diversas respostas de sentido.
5. Coñecer e valorar o contexto en que nace e o ensino da doutrina social da Igrexa.
6. Identificar a dignidade humana como clave para unha convivencia xusta entre os homes, diferenciándoa dos recoñecementos que o Estado realiza a través das leis.
7. Coñecer e aplicar os principios fundamentais da doutrina social da Igrexa a diversos contextos.
8. Coñecer e distinguir os diferentes métodos utilizados pola persoa para coñecer a verdade.

9. Coñecer e aceptar con respecto os momentos históricos de conflito entre a ciencia e a fe, sabendo dar razóns xustificadas da actuación da Igrexa.

10. Ser consciente da necesidade de relación entre ciencia e ética para que exista verdadeiro progreso humano.

11. Coñecer e comparar diferentes acepcións do término cultura.

12. Ser consciente que a persoa é xeradora de cultura.

13. Caer na conta do cambio que o monacato introduce na configuración do tempo e o traballo.

D. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE AVALIABLE

1º TEMPORALIZACIÓN

Bloque I:

Outubro – Decembro

Bloque II:

Xaneiro – Febreiro

Bloque III:

Marzo – Abril

Bloque IV:

Maio - Xuño

2º PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS:

- Tarefas escritas correspondentes ás actividades diarias.
- Propostas escritas do Libro Dixital Interactivo.
- Presentacións enmarcadas nos traballos cooperativos.
- Tarefas escritas dos apartados «Aprende a...».

ORAIS:

- Participación en debates.
- Posta en común das cuestións xurdidas das Rutinas de pensamento.
- Exposición dos resultados das tarefas do apartado «Muros de luz».

OBSERVACIÓN DIRECTA E SISTEMÁTICA:

- Actitude cara aos compañeiros e compañeiras nas actividades colaborativas.

- Participación nas actividades do día a día.
- Mostra de interese nas actividades voluntarias e na ampliación de coñecementos

E. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS QUE REQUIRE A MATERIA

A metodoloxía didáctica no Bacharelato debe favorecer a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo, para traballar en equipo e para aplicar os métodos apropiados de investigación e tamén debe subliñar a relación dos aspectos teóricos das materias coas súas aplicacións prácticas.

En Bacharelato, a relativa especialización das materias determina que a metodoloxía didáctica estea fortemente condicionada polo compoñente epistemolóxico de cada materia e polas esixencias do tipo de coñecemento propio de cada unha.

Ademais, a finalidade propedéutica e orientadora da etapa esixe o traballo con metodoloxías específicas e que estas comporten un importante grado de rigor científico e de desenvolvemento de capacidades intelectuais de certo nivel (analíticas, explicativas e interpretativas).

1. CRITERIOS METODOLÓXICOS

En relación co exposto anteriormente, a proposta didáctica de Relixión Católica elaborouse de acordo cos criterios metodolóxicos seguintes:

- Adaptación ás características do alumnado de Bacharelato, ofrecendo actividades diversificadas de acordo coas capacidades intelectuais propias da etapa.
- Autonomía: facilitar a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo.
- Actividade: fomentar a participación do alumnado na dinámica xeral do aula, combinando estratexias que propicien a individualización con outras que fomenten a socialización.
- Motivación: procurar despertar o interese do alumnado pola aprendizaxe que se lle propón.
- Integración e interdisciplinabilidade: presentar os contidos cunha estrutura clara, suscitando interrelacións entre os contidos de Relixión Católica cos doutras disciplinas.
- Rigor científico e desenvolvemento de capacidades intelectuais de certo nivel (analíticas, explicativas e interpretativas).
- Funcionalidade: fomentar a proxección práctica dos contidos e a súa aplicación á contorna, co fin de asegurar a funcionalidade das aprendizaxes en dous sentidos: o desenvolvemento de capacidades para posteriores adquisicións e a súa aplicación na vida cotiá.

- Variedade na metodoloxía, dado que o alumnado aprende a partir de fórmulas moi diversas.

2. ESTRATEXIAS DIDÁCTICAS

A normativa educativa derivada da LOMCE define metodoloxía didáctica como: «conxunto de estratexias, procedementos e accións organizadas e planificadas polo profesorado, de xeito consciente e reflexiva, coa finalidade de posibilitar a aprendizaxe do alumnado e o logro dos obxectivos suscitados» (Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro).

Neste sentido, a asignatura de Relixión Católica utilizará unha metodoloxía centrada na persoa, que respectará os seguintes principios:

- C. Recoñecemento do rol do docente. O docente é peza crave na elaboración da planificación, a elaboración e implementación de actividades de aula axustadas ao grupo concreto que está ensinando, así como á avaliación do proceso. A súa formación e a súa responsabilidade no acompañamento do proceso de crecemento do estudante resulta, polo tanto, fundamental á hora de garantir o éxito do proceso de aprendizaxe.
- D. Adaptación ao ámbito emocional e cognitivo dos estudantes respectando o desenvolvemento psicoevolutivo propio de cada etapa. Esta atención, centrada na persoa, permite combinar de xeito adecuado o concreto e o abstracto, o traballo individual e o grupal, o manipulativo, experiencial e visual cos aspectos conceptuais.
- E. Respecto polos ritmos e estilos de aprendizaxe dos estudantes. Non todos os estudantes son iguais, non todos aprenden á mesma velocidade nin utilizan as mesmas estratexias. A atención á diversidade e o desenvolvemento da inclusión comeza na asunción deste principio fundamental.
- F. Consideración da dimensión humanista. Todas as aprendizaxes están ao servizo da formación humana. A materia de relixión, desde a súa clave personalizadora, require que todo tipo de aprendizaxes, instrumentais, cognitivos, actitudinais, socio afectivos non sexan considerados fin en si mesmo senón que estean ao servizo da formación integral do ser humano.
- G. Respecto pola curiosidade e inquietudes dos estudantes. Consideración dos intereses e expectativas dos estudantes así como dos coñecementos previos, de maneira que se garanta unha aprendizaxe significativa.
- H. Seguimento dos criterios de avaliación educativa. Para facilitar o cumprimento destes principios metodolóxicos aplicarase unha avaliación continua, global e formativa ao longo do proceso de ensino e aprendizaxe; e sumativa ao final do proceso, de maneira que se evalúe o nivel de logro alcanzado. A avaliación obxectiva garante unha valoración adecuada da dedicación, esforzo e rendemento de todos os estudantes.
- I. Desenvolvemento da aprendizaxe en equipo e/ou cooperativo. O estudo e reflexión do cristianismo, polo seu intrínseca dimensión comunitaria, é unha materia adecuada para desenvolver o traballo en equipo e a aprendizaxe cooperativo.
- J. Utilización educativa dos recursos tecnolóxicos. O ensino da relixión promove a utilización da tecnoloxía da información e a comunicación non só dun xeito instrumental, que resulte útil ao estudante na procura de información ou na resolución de problemas suscitados na clase, senón procurando a súa

integración na vida do suxeito e o seu uso ético. As redes sociais ou as ferramentas de construción e manipulación de imaxes, por exemplo, son instrumentos que permiten novas formas de expresión da cultura e a identidade persoal que hai que aprender a dominar.

- K. A ensinanza relixiosa católica no Bacharelato ten como finalidade básica proporcionar aos alumnos e alumnas que optaron por ela a síntesis da mensaxe cristiá que fai posible unha fundamentación da súa formación relixiosa, e proporciona uns principios, valores e actitudes que favorecen a súa maduración persoal. Tendo como eixe a dignidade da persoa, a fe que leva ao compromiso en favor da promoción humana, a liberdade, a xustiza, a paz e a fraternidade, sustentadas no amor. Os estudantes terán a oportunidade de aprender que Xesucristo é o fundamento da moral cristiá sobre o amor e a convivencia.

A opción católica neste tramo educativo, en canto á súa estrutura epistemolóxica, atense ao carácter científico co que se abordan as Ciencias da Relixión.

Os obxectivos, contidos e metodoloxía teolóxica non so son adecuados ao currículo do Bacharelato, senón que ofrecen a posibilidade dunha fecunda interrelación cos propios doutros saberes de devandito currículo. É máis, o diálogo coa cultura é outra gran finalidade desta etapa, a cal presenta así, de modo integrado, a proposta da mensaxe cristiá na resolución de problemas e respostas a interrogantes que o mundo de hoxe suscita aos estudantes.

A ensinanza relixiosa debe ser abordada desde unha perspectiva interdisciplinar incorporando o saber relixioso no conxunto dos demais saberes dialogando con eles e mostrando o seu peculiar contribución na educación integral do alumnado. Dun modo especial este diálogo interdisciplinar habría que logralo nas áreas de humanidades e ciencias e sociais e nas ciencias naturais. Non só polos temas afines senón sobre todo naqueles aspectos máis profundos nos que cada disciplina configura a personalidade do alumnado. Só así se lograría unha visión interdisciplinar que axude ao alumnado a facer unha síntesis coherente que integre a cultura contemporánea na fe cristiá.

É imprescindible partir da experiencia na clase de Relixión Católica. Partir da experiencia que está na base mesma da pedagogía relixiosa é un dos recursos máis apropiados para a clase de Relixión Católica.

A pedagogía do profesorado

O ensino relixioso en bacharelato forma parte da programación de moitos centros educativos. Isto é unha boa noticia. A tendencia a que o ensino relixioso complétese alí onde os adolescentes e mozos pasan un terzo do seu tempo diario, é dicir, no centro educativo, fai que a relixión católica siga formando parte do bagaxe intelectual de quen se preparan para dar o salto á universidade. Deste xeito, consolídase todo o que se contén no ensino relixioso na vida persoal de moitos mozos.

Indudablemente a relixión en bacharelato suscita numerosos retos que os centros educativos deben asumir. Retos que involucran a docentes, alumnado e pais e nais. Retos que piden harmonizar a programación didáctica da relixión coas inquietudes psicolóxicas, afectivas, culturais e sociais dos estudantes. Retos que non poden facer

esquecer a imprescindible relación entre coñecementos e vida. Retos, en definitiva, que esixen a axuda e colaboración de quen de xeito directo e indirecta forman parte do centro educativo.

«O ensino relixioso debe ser abordada desde unha perspectiva interdisciplinar incorporando o saber relixioso no conxunto dos demais saberes dialogando con eles e mostrando a súa peculiar contribución na educación integral do alumno. Dun modo especial este diálogo interdisciplinar habería que logralo nas áreas das ciencias do home e sociais e nas ciencias naturais. Non só polos temas afines senón sobre todo naqueles aspectos máis profundos nos que cada disciplina configura a personalidade do alumnado. Só así se lograría unha visión interdisciplinar que axude ao alumnado a facer unha síntese coherente que integre a cultura contemporánea na fe cristiá».

Nesta necesaria complementación se a ter presente de xeito especial que uno dos ámbitos de desenvolvemento da «competencia espiritual» é a programación didáctica. A competencia espiritual xunto ás intelixencias múltiples e o emprendemento persoal, así como o resto das competencias educativas básicas, non pertence en exclusiva a ningún ámbito en concreto. Pero non é menos certo que, así como certas competencias gardan para o seu desenvolvemento unha estreita relación con certas materias curriculares, «a competencia espiritual» ten coa relixión unha especial vinculación.

Deste xeito, xorden estes materiais que desexan ser unha axuda eficaz na formación integral do alumnado que inicia a súa última etapa de presenza no centro educativo preparándose para tomar unha das primeiras e máis importantes decisións persoais: orientar a súa vida tanto na dirección profesional e a futuro laboral, como de xeito existencial, pois o que nestes anos decida cada un deles será determinante na súa historia.

A adquirir obxetividade, ponderación, capacidade reflexiva, a potenciar a liberdade e a autonomía, a ter sentido crítico fronte ideoloxías e falacias, a preservar a autenticidad epersoal e a outras finalidades contribúe a materia de Relixión Católica en bachillerato. Unhas veces farao de xeito explícito, directa; outras de xeito indirecto, implícitamente. Para iso, a dimensión humanizadora no ensino relixioso católica faculta ao alumnado para dar resposta ás súas interrogantes máis radicais, facendo á súa vez posible a formación de homes e mulleres conscientes, críticos, libres e creadores.

«A cosmovisión cristiá xera e fundamenta os valores e orienta o sentido último da vida e da identidade mesma da persoa humana. É finalidade da escola que os alumnos logren o seu desenvolvemento persoal; o que non é posible sen unha conveniente fundamentación e orientación cara a un significado último e global da existencia.

O alumnado necesita especialmente motivacións para amar, para construír a personalidade máis humana, para ilusionarse en proxectos de vida altruísta e desinteresada. O testemuño de homes e mulleres santos en toda a historia constitúe un referente continuo para a autoasimilación dos valores máis xenuinamente cristiáns.

É importante no proceso da formación integral a orientación cara a un significado último e total da existencia humana facilitan o desenvolvemento da súa identidade persoal, finalidade fundamental do quefacer escolar».

Os títulos das unidades son rechamantes, rompedores. Perseguen unha intencionalidade desde o principio: cuestionar. Si a relixión católica cuxo fundamento é a mensaxe de Xesús de Nazaret non cuestionase, estaría moi lonxe do que pretendeu en Mestre. Pois toda a actividade de Xesús, as súas palabras e os seus feitos, perseguen esta finalidade: non deixar indiferente, cuestionar á persoa ata o máis profundo do seu ser.

Cada unha das unidades segue unha orde de deseño en oito seccións. Nas seccións aparecen unha serie de tarefas diversas agrupadas segundo un

procedemento pedagóxico actual e que buscan a adquisición, xunto aos desenvolvementos de cada unha das seccións, que os alumnos e alumnas aprendan e consoliden un modo de pensar, que pensen cristianamente. Deste xeito:

A primeira sección (O MUNDO NO QUE VIVIMOS) é un percorrido ante as diversas situacións que nos atopamos no mundo actual e que afectan ou teñen que ver coa relixión. Un apartado fixo é a «A fe na rede» a través do que contemplamos como a inquietude polo relixioso en noticia na rede.

A sección segunda (EXPERIENCIAS PERSOAIS) mostra a vivencia da fe en situacións concretas e determinadas a través de persoas reais, de ámbitos culturais, profesionais e sociais diversos.

A terceira sección (APRENDER DESDE A FE) agruparía aqueles contidos que van creando un modo de pensar católico e conlevan, xa que logo, o coñecemento da fe.

A cuarta sección (NA CULTURA) penetra ao alumnado na visión da relixión como fenómeno cultural. A relixión foi fonte de inspiración para o mundo da arte en todas as súas disciplinas.

A sección quinta (HISTORIA DA RELIXIÓN) é un achegamento ao feito relixioso desde a súa vertente histórica. A relixión é un fenómeno global, multicultural e que afunde as súas raíces nunha mesma realidade: a dimensión transcendente do ser humano.

A sexta (NOSA TRADICIÓN) é un achegamento á vida cristiá e ao que é a súa expresión máis visible como relixión: a liturxia. Esta sección é un achegamento á profundidade da linguaxe e das formas litúrxicas, como expresión e modo de encontro co misterio escondido de Deus.

A sétima (O PERSONAXE) preséntanos a unha persoa en cuxa vida a través das palabras e as accións, a relixión xogou un papel determinante, decisivo. Son persoas na que a fe foi a forza e o motor da súa acción e do seu compromiso.

A oitava (PORTFOLIO PERSOAL) é o modo a través do cal o alumnado, seguindo as indicacións para o desenvolvemento do portfolio que aparecen nesta sección, irá facendo a súa reflexión persoal. Si a fe sempre foi e será «fides qua» (o acto mesmo con que o crente, baixo a acción da graza, confía en Deus que se revela e asume o contido da revelación como verdadeiro) e «fides quae» (o contido da fe que é aceptado polo

crente, as diversas verdades de fe que son acolleitas ou cridas como unha soa cousa, nun só acto), é no portfolio onde o alumnado ten a oportunidade de facer «profesión» da súa fe («fides qua»). Aquilo no que o cre, como o cre, como o vive, como o transmite e como o testemuña.

Ao final de cada trimestre, rompendo o que sería o modelo de unidade, incluíronse tres casos prácticos a partir da Doutrina Social da Igrexa. En cada un deles hai unha reflexión persoal de cada estudante, un traballo cooperativo, unha posta en común e, ao final, unha opción persoal. Pois disto trátase, de chegar a actuar desde unha opción concreta e determinada. Entre os criterios que se han ter en conta para a realización destes casos prácticos está aquela máxima de Confucio: «Escoiteino e esquecino, vino e entendino, fíxeno e aprendino». Xa que logo, os catro momentos nos que se debe desenvolver estas sesións de pechadura de trimestre implica de forma inclusiva SITUÁMOSNOS/SITUÁMONOS, VEMOS, XULGAMOS E ACTUAMOS. E non só nunha dirección: educadores cara ao alumnado; senón tamén no outro sentido: o alumnado cara aos educadores.

A construción das unidades responde en primeiro lugar á lexislación actual en materia educativa tanto por parte do Ministerio de Educación, a LOMCE, como por parte da Conferencia Episcopal a través da Comisión de Ensino e Catequese, o Currículo do Área de Relixión e Moral Católica para Bacharelato. Pero ademais se ha ter presente o modelo a través do cal, a relixión, sendo unha materia curricular como outra, ten a súa propia especificidade, dinamismo e aplicación práctica na vida concreta de cada individuo.

F. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS QUE SE VAIAN UTILIZAR

- A. Recursos web, filmografía e bibliografía, fichas de competencias e fichas para a adaptación curricular.
- B. Material para traballar a Educación emocional.
- C. Ordenador.
- D. Encerado dixital.

G. CRITERIOS SOBRE A AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO

<p>1. Traballo autónomo (na aula e outros espazos)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Realización sen axuda externa. - Estimación do tempo investido para resolver unha actividade. - Grao de adquisición de aprendizaxes básicas. - Orde e limpeza na presentación. - Uso adecuado de instrumentos e recursos propios da materia. - Emprego de esquemas. - Revisión do traballo antes de dalo por finalizado. - Valoración do traballo na clase e na casa. - Creatividade.
<p>2. Probas orais e escritas</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Valoración da aprendizaxe dos contidos. - Valoración dos procesos seguidos e dos resultados. - Expresión oral do procedemento seguido ao resolver unha actividade. - Valoración do tempo investido e o tempo necesario para resolver unha actividade. - Orde, limpeza e estrutura do traballo presentado. - Caligrafía adecuada. - Tempo de realización. - Destrezas. - Coherencia e adecuación.
<p>3. Actividades TIC</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Uso adecuado e guiado do ordenador e algunha ferramenta telemática. - Utilización de Internet, de forma responsable e con axuda, para buscar información sinxela ou para resolver unha actividade. - Tipo de participación (autónomo, con apoio, ningunha). - Grao de elaboración da resposta. - Interese e motivación. - Destrezas. - Capacidade de sintetizar e seleccionar de forma crítica contidos de Internet.
<p>4. Participación e seguimento das clases</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nivel e adecuación das intervencións. - Emprego dunha estrutura clara nas mensaxes. - Uso de vocabulario adecuado. - Comportamento en clase. - Interese e esforzo.
<p>5. Traballo cooperativo. Valoración individual e grupal</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Capacidade de traballar de forma colaborativa. - Comunicación adecuada cos compañeiros. - Resolución de conflitos. - Interese e motivación. - Iniciativa. - Opinión persoal e valoración crítica do traballo en cooperación.
<p>6. Arquivo de traballo individual</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Presentación clara e ordenada. - Actualización. - Xustificación dos traballos seleccionados no arquivo.

H. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE

Neste apartado pretendemos promover a reflexión docente e a autoavaliación da realización e do desenvolvemento de programacións didácticas. Para iso, ao rematar cada unidade didáctica propónse unha secuencia de preguntas que lle permitan ao docente avaliar o funcionamento do programado na aula e establecer estratexias de mellora para a propia unidade.

De igual modo, propoñemos o uso dunha ferramenta para a avaliación da programación didáctica no seu conxunto; esta pódese realizar ao final de cada trimestre, para así poder recoller as melloras no seguinte. A devandita ferramenta descríbese a continuación, e cada profesor ou profesora de relixión, deberá completala segundo as súas necesidades de avaliación e mellora:

ASPECTOS QUE SE VAN AVALIAR	O QUE HAI QUE DESTACAR...	O QUE HAI QUE MELLORAR...	PROPOSTAS DE MELLORA PERSOAL
- Temporalización das unidades didácticas			
- Desenvolvemento dos obxectivos didácticos			
- Manexo dos contidos da unidade			
- Descritores e desempeños competencias			
- Realización de tarefas			
- Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
- Recursos			
- Claridade nos criterios de avaliación			
- Uso de diversas ferramentas de avaliación			
- Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
- Atención á diversidade			
- Interdisciplinabilidade			

I. ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

Recuperación dunha avaliación

- Cada **avaliación** recupérase coa avaliación seguinte segundo os mecanismos que estableza o profesor/a.
- No caso de que non se superase algunha recuperación, proporase unha **proba final escrita** sobre contidos da avaliación ou as avaliacións en cuestión.
- Valorarase a presentación dun *dossier* de traballo con actividades referidas aos contidos mínimos do curso.

Materia pendente do curso anterior

- Entrega trimestral, segundo datas establecidas, de actividades e traballos propostos e guiados polo profesor/a responsable da materia de Relixión Católica.
- Exercicio escrito de contidos mínimos.

J. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE POIDAN ADOPTAR COMO CONSECUENCIA DOS SEUS RESULTADOS

A diversidade de actividades de avaliación da área de Relixión Católica elaboráronse en función dos seguintes criterios:

- Ofrecer en cada unidade didáctica unhas actividades de avaliación de calidade, que avalíen a todos e todo: alumnado, profesorado, pais e nais, materiais curriculares, tipos de contidos, o centro educativo e os procesos de ensinanza-aprendizaxe. Será esta unha avaliación continua, formativa, orientadora e personalizadora, que se aplica sucesivamente por medio de actividades de avaliación inicial ou diagnóstica, avaliación formativa e avaliación final ou sumativa, e que capacitará o alumnado para avaliar a aprendizaxe acadada e valorar o seu proxecto persoal de vida.
- Realizar unhas actividades de avaliación que sexan educadoras, autoactivas, de autoaprendizaxe e de heteroavaliación e autoavaliación; unha avaliación de calidade que comproba a calidade dos resultados. Unha avaliación que sirva para medir e comparar os resultados obtidos cos obxectivos propostos, así como para sintetizar «o rigor científico estatístico» da avaliación cuantitativa con «o persoal e imprevisible» da avaliación cualitativa. E todo iso, desde criterios que midan e avalíen o desenvolvemento das competencias, os seus descritores e os estándares de aprendizaxe avaliáveis.
- Utilizar variadas técnicas e instrumentos de avaliación dos diferentes modelos de ensinanza e realizarse estes de forma colexiada.
- Ofrecer actividades en clave de TIC na web do alumnado e na web do profesorado.

K. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Á hora de formular as medidas de atención á diversidade e inclusión temos que solicitar, en primeiro lugar, diversa información sobre cada grupo de alumnos e alumnas; como mínimo debe coñecerse a relativa

- Ao número de alumnos e alumnas.
- Ao funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ás necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (*planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.*).
- Ás fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.
- Aos desempeños competenciais prioritarios que hai que practicar no grupo nesta materia.
- Aos aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos.
- Aos tipos de recursos que se precisan adaptar a nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos estudantes; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou personalización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe. (Débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requiran atención específica por estar en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que hai que adoptar. (Planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).
- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que hai que adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

L. CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS QUE SE TRABALLARÁN NO CURSO QUE CORRESPONDA

Na Educación Secundaria Obrigatoria, elementos como a comprensión lectora, a expresión oral, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional trabállanse en todas as materias. Da mesma maneira, foméntase o desenvolvemento de valores como a igualdade entre homes e mulleres e a non discriminación por condicións circunstanciais persoais ou sociais. O ensino transversal tamén inclúe a educación na resolución pacífica

de conflitos e en valores que sustenten a liberdade, a xustiza, o pluralismo político, a paz, a democracia e o respecto aos dereitos humanos.

- **Educación ambiental:** Toma de conciencia da unidade de toda a Creación para ser máis respectuosos coa contorna.
- **Educación para a paz:** Interese e respecto polas tradicións culturais afastadas no espazo e no tempo. Rexeitamento da pena de morte e das condenas inxustas, reforzado despois de coñecer as circunstancias da condena á morte de Xesús. Valoración das mostras de solidariedade no noso mundo.
- **Educación moral e cívica:** Valoración da loita pola liberdade das persoas e os pobos, e valoración da necesidade de dotarse dunhas normas de comportamento.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** Comprensión das repercusións da mensaxe e a forma de actuar de Xesús, que opta polos pobres, os marxinados, os enfermos...
- **Educación para a saúde e a calidade de vida:** Adquisición dun concepto integral de saúde, a exemplo de Xesús, que cura a totalidade da persoa e libéraa de todos os seus males e os seus medos.
- **Educación para a igualdade de oportunidades:** Afirmación dun espírito crítico que rexeite o uso das diferenzas relixiosas para fomentar discriminacións entre as persoas.
- **Educación do consumidor:** Respecto pola diversidade cultural, ligada ás tradicións relixiosas e cun profundo sentido espiritual, en canto a alimentación, calendarios, celebracións...

M. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POR CADA DEPARTAMENTO DIDÁCTICO

- Colaboración ca biblioteca e as actividades que se levan a cabo a través dela
- Saída no terceiro trimestre para participar nun día de convivencia con rapaces e rapazas doutros centros da provincia de Ourense

N. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e os materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento da clase.		
	Éxiste unha distribución temporal equilibrada.		
	Adecúase o desenvolvemento da clase ás características do grupo.		

Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
	A metodoloxía inclúe o traballo de competencias e intelixencias múltiples.		
Regularización da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se dá aos alumnos e ás familias	Os estándares de aprendizaxe avaliábel atópanse vinculados ás competencias, contidos e criterios de avaliación.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: - Aos alumnos. - Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplícanse medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		